

ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

časopis vydávaný občanským sdružením
Česká společnost pro právo životního prostředí

Evidenční číslo MK ČR. E 11476
ISSN: 1213-5542

Adresa redakce: Česká společnost pro právo životního prostředí,
Národní třída č. 18,
Praha 1, PSČ 116 91
e-mail: CSPZP@seznam.cz
webové stránky: www.cspzp.cz
fax: 224 910 495

Pro členy České společnosti pro právo životního prostředí je časopis zdarma.

Výkonný redaktor:

JUDr. VOJTĚCH STEJSKAL, Ph.D.

e-mail: redakce@cspzp.cz

Předseda redakční rady:

Doc. JUDr. Ing. MILAN PEKÁREK, CSc.

Členové redakční rady:

Doc. JUDr. IVANA PRŮCHOVÁ, CSc.

JUDr. JANA ZÁSTĚROVÁ, CSc.

Doc. JUDr. MILAN DAMOHORSKÝ, DrSc.

Doc. JUDr. JAROSLAV DROBNÍK, CSc.

JUDr. MILAN KINDL, CSc.

JUDr. SVATOMÍR MLČOCH

RNDr. JAROSLAV OBERMAJER

Ing. TOMÁŠ ROTHROCKL

JUDr. Ing. JOSEF STAŠA, CSc.

JUDr. JIŘÍ ŠEMBERA, CSc.

JUDr. JOSEF VEDRAL, Ph.D.

Sazba a technická redakce provedena
v nakladatelství **IFEC s.r.o.**
Tištěno na recyklovaném papíru.
Redakční uzávěrka 6. čísla: 10. 12. 2002
6. číslo vyšlo dne 30. 12. 2002 v Praze
Náklad: 700 výtisků
Časopis v roce 2002 vychází 4x.

Upozornění redakce:

Redakce považuje za nepřijatelné publikování
jednoho příspěvku ve více periodikách. Redakce
si osvojuje právo vyřadit příspěvky nesplňující
zásady pokynů pro autory příspěvků do časopisu
České právo životního prostředí nebo příspěvky
se souhlasem autora postoupit jinému periodiku.
Redakce si vyhrazuje právo rozhodnout o zařa-
zení příspěvku do jiného čísla časopisu, než bylo
předem dohodnuto s autorem příspěvku; o této
skutečnosti jej bude neprodleně informovat. Za
obsah jednotlivých příspěvků zodpovídá jejich
autor, příspěvky nemusí vyjadřovat stanovisko
redakce. Nevyžádané příspěvky se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo rozhodnout o otištění
obsahově nevyhovujících příspěvků a je oprávněna
stanovit oponenta příspěvku.

OBSAH

Téma	3
Šestý akční program Evropského společenství pro životní prostředí „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“ (<i>Martin Smolek</i>)	3
Zákon o integrované prevenci a jeho první prováděcí předpis – vyhláška č. 554/2002 Sb. (<i>Tereza Tichá</i>)	14
Nový zákon o ochraně přírody a krajiny v Slovenskej republike (<i>Soňa Košičiarová</i>)	18
Český ráj to na pohled (<i>Milan Damohorský</i>)	28
Příprava vzniku oblastí ochrany ptactva SPA podle Směrnice Rady č. 79/409/EEC v České republice (<i>Vojtěch Stejskal</i>)	30
Ještě jednou k držení handicapovaných jedinců zvláště chráněných druhů živočichů (<i>Hana Malá</i>)	40
Zaznamenali jsme	48
Světový summit o udržitelném rozvoji Johannesburg 2002	48
Johannesburská deklarace o udržitelném rozvoji	51
Charakteristika obsahu Implementačního plánu přijatého na Summitu v Johannesburgu	54
Světový summit o udržitelném rozvoji – Implementační plán	57
Z vědeckého života	96
Mezinárodní konference k 10. výročí založení Ústavu pro ekopolitiku „Sbližování práva životního prostředí ČR s právem EU – nikdy nekončící proces“	96
Třetí ročník česko – polsko – slovenské konference environmentálního práva – Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva	102
Judikatura týkající se práva životního prostředí	106
K rozhodování podle § 47 zákona o obalech (<i>Michal Sobotka</i>)	106
Recenze a anotace	109
Přehled nové legislativy	116

TÉMA

Šestý akční program Evropského společenství pro životní prostředí „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“

JUDr. Martin Smolek, LL.M

1. Úloha a význam akčních programů EU pro životní prostředí
2. Právní postavení akčních programů a procesní otázky jejich přijímání
3. Šestý akční program
 - 3.1. Strategická koncepce EU k naplňování cílů ochrany životního prostředí
 - 3.2. Ochrana klimatu
 - 3.3. Ochrana biologické rozmanitosti
 - 3.4. Životní prostředí a zdraví člověka
 - 3.5. Udržitelné užívání přírodních zdrojů a odpadové hospodářství
 - 3.6. Úloha EU v rámci mezinárodní ochrany životního prostředí
 - 3.7. Revize plnění programu a jeho změny

Evropský parlament a Rada přijaly 22. července 2002 formou společného rozhodnutí¹ na návrh Evropské komise² v pořadí již šestý Akční program Evropského společenství pro životní prostředí s názvem „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“. Jedná se o jeden z nejdůležitějších strategických dokumentů Evropské unie v oblasti životního prostředí, který do značné míry předurčí a ovlivní vývoj komunitární ekologické politiky, resp. komunitárního práva životního prostředí na dalších přibližně osm let.

Šestý akční program je vzhledem k pěti předchozím programům výjimečný hned v několika směrech. Především se

jedná o první akční program ES pro životní prostředí, který byl přijat formou právně závazného aktu. Přes přetrvávající nejasnosti o míře jeho závaznosti je tak třeba konstatovat, že se již nejedná pouze o dokument čistě koncepční (strategické) povahy, jak tomu bylo u dosavadních akčních programů. Za druhé se nám dostává do rukou dokument, za jehož „působnosti“ dojde s největší pravděpodobností k přijetí prvních kandidátských zemí tzv. bývalého východního bloku (s výjimkou bývalé NDR) do Evropské unie. V případě očekávaného vstupu České republiky do EU v průběhu roku 2004 tak tento program do značné míry ovlivní též utváření české legislativy v oblasti životního prostředí.

Vzhledem k rozsáhlosti celého programu se bylo možno dotknout jen jeho

¹ 1600/2002/ES, OJ L 242/1

² COM (2001) 31 final, 2001/29 (COD) z 24. 1. 2001

nehlavnějších témat bez jejich hlubší analýzy a návaznosti na jiné současné aktivity Evropské unie na poli politiky životního prostředí. Následující článek si proto klade za cíl seznámit širokou odbornou veřejnost s novým akčním programem spíše komplexnějším způsobem a umožnit čtenářům lepší orientaci v případě hlubšího zájmu o určitou problematiku v něm obsaženou.

1. Úloha a význam akčních programů EU pro životní prostředí

Akční programy ochrany životního prostředí sehrály při utváření komunitární politiky životního prostředí zásadní význam. Společenství tak jejich prostřednictvím reagovalo od počátku 70. let minulého století na skutečnost, že Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ve svém původním znění z roku 1957 původně neobsahovala žádné ustanovení, které by se bezprostředně týkalo problematiky životního prostředí. Přesto bylo poměrně brzo jasné, že nelze budovat prostor volného trhu, aniž by nebyly právem upraveny rovněž některé otázky ochrany životního prostředí, a to zejména zpočátku s ohledem na ochranu spotřebitele. Přes některé tyto komunitární právní předpisy obsahující určité aspekty ochrany životního prostředí zůstaly ovšem akční programy prakticky až do přijetí samostatné kapitoly „Životní prostředí“ (pův. čl. 130r až 130t, dnes čl. 174 až 176 SES) v rámci Jednotného evropského aktu (JEA) v roce 1987 hlavním nástrojem utváření a prosazování ekologické politiky Společenství. I po zakotvení oblasti ochrany životní-

ho prostředí v primárním právu ale byla zachována praxe jejich vydávání.

První akční program (Programme of environmental action of the European Communities) byl přijat v roce 1973 na základě výsledků první celosvětové konference OSN o životním prostředí konané ve švédském Stockholmu 1972. Stanovil strategické priority a zásady, kterými se měla ubírat komunitární politika životního prostředí v následujících pěti letech.

Do dnešní doby bylo přijato celkem šest akčních programů³, z toho první čtyři vždy na období zhruba 5 let. První dva akční programy (1973 a 1977) se soustředily na vymezení společných zásad, kterými se mělo Společenství, resp. Evropská komise (EK) řídit při utváření své ekologické politiky, ostatní pak zdůrazňovaly zejména princip integrace požadavků ochrany životního prostředí do ostatních komunitárních politik, princip prevence a zlepšování implementace a prosazování komunitárních environmentálních norem v rámci národních právních řádů. Pátý akční program (1993) již důsledně vycházel z principu trvale udržitelného rozvoje.

³ První akční program pro období 1973 až 1976 (1973 OJ C 112/1); Druhý akční program pro období 1977 až 1982 (1977 OJ C 139/1); Třetí akční program pro období 1982 až 1986 (1982 OJ C 46/1); Čtvrtý akční program pro období 1987 až 1992 (1987 OJ C 328/1); Pátý akční program pro období 1993 až 2000 (1993 OJ C 138/5); Šestý akční program pro období 2002 až 2010 (rozhodnutí 1600/2002/ES, OJ L 242/1).

2. Právní postavení akčních programů a procesní otázky jejich přijímání

Prvních pět akčních programů bylo přijato ve formě sdělení Komise ostatním orgánům Společenství (communication). Tato forma zřetelně ukazuje na jejich právní nezávaznost (srov. čl. 249 SES). Právní nezávaznost komunitárních akčních programů na ochranu životního prostředí dokládá rovněž rozhodnutí Evropského soudního dvora (ESD) v případě Rovigo, ve kterém je konstatováno, že akční programy neobsahují ustanovení, jež by byla právně závazná (legally binding) či ze kterých by vyplýval právní nárok (enforceable)⁴.

Situace se podstatně změnila přijetím Amsterodamské smlouvy, která v čl. 175 odst. 3 SES stanovila přijímání tzv. všeobecných programů činnosti postupem podle čl. 251 SES (tj. v procesu spolurozhodování Evropského parlamentu a Rady) po obligatorní konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů. Akční programy tak již nemají právně nezávaznou formu sdělení, ale jakožto rozhodnutí se řadí v souladu s čl. 249 SES mezi závazné právní akty Společenství. Je ovšem otázkou, do jaké míry jsou jednotlivá ustanovení akčního programu skutečně vynutitelná. Jelikož se jedná z právního hlediska o rozhodnutí, které je závazné pro ty subjekty, kterým je určeno – v tomto případě tedy Evropské komisi, připadá teoreticky v úvahu žaloba Evropského parlamentu nebo

Rady pro nečinnost Evropské komise (podle čl. 232 SES). Z povahy některých požadavků programu, které jsou spíše vágně vymezenými koncepcemi než konkrétně formulovanými požadavky, vyplývá ovšem problematičnost takového postupu. Zajímavé bude v tomto směru jistě sledovat eventuelní rozhodnutí Evropského soudního dvora.

Smlouva stanoví v čl. 174 odst. 3 SES prakticky jediný požadavek na obsah akčního programu pro životní prostředí, a to jsou přednostní cíle, kterých má Společenství v této v oblasti ochrany životního prostředí v budoucnu dosáhnout. Implicitně je tak zároveň vyjádřen požadavek dalších dvou obligatorních obsahových součástí takového programu: výčet opatření, jimiž se má stanovených cílů dosahovat a rovněž též vymezení doby, ve které by měla být tato opatření realizována⁵.

Možnost Evropského parlamentu podílet se významným způsobem prostřednictvím participace na legislativním procesu přijímání akčních programů na rozhodování o budoucím vývoji komunitární ekologické politiky přijatá Amsterodamskou smlouvou pro něho otvírá široké pole působnosti v oblasti životního prostředí. Měl by se stát – a tuto roli při přijímání šestého Akčního programu skutečně zčásti splnil – kořetorem zřejmých snah Komise vytvořit co nejobecnější program, ze kterého by vyplývalo jen minimum konkrétních opatření, jež mají být v jeho rámci podniknuta.

⁴ Rozhodnutí C-142/95P Rovigo (1996), I – 6669.

⁵ Srov. též Krämer: E.C. Environmental Law, London 2000, s. 44, marg. č. 2 až 43.

3. Šestý akční program

Předmětem Šestého akčního programu (AP) je v souladu s čl. 175 odst. 3 SES na základě zhodnocení současného stavu životního prostředí a očekávaných trendů tohoto vývoje vymezit nejdůležitější cíle Společenství v oblasti ochrany životního prostředí, jakož i a prioritní opatření, která by měla být k naplňování těchto cílů podniknuta (srov. výše). Mezi hlavní témata, kterými se program zabývá, patří ochrana klimatu, ochrana biologické rozmanitosti, vztah mezi zdravím a kvalitou životního prostředí, udržitelné využívání přírodních zdrojů a odpadové hospodářství, úloha Evropské unie v mezinárodní ochraně životního prostředí a rovněž také zlepšování dostupnosti informací o stavu životního prostředí směrem k široké veřejnosti. Vedle těchto věcných témat uvádí program „strategickou koncepci“ pro naplňování environmentálních cílů, která je určitým souhrnem nejpreferovanějších průřezových institutů, jejichž prostřednictvím by mělo být dosahováno těchto cílů.

3.1. Strategická koncepce EU k naplňování cílů ochrany životního prostředí

Přestože strategickou prioritou EU v oblasti životního prostředí nadále zůstává zlepšování plné implementace a prosazování komunitárního práva životního prostředí, které patří podobně jako je tomu na národní úrovni k hlavním nástrojům ekologické politiky, vymezuje nový akční program další čtyři tzv. koncepční strategie, jejichž účelem je zlepšení naplňování environmentál-

ních cílů Společenství. Mezi tyto strategie program zahrnuje:

- zohledňování zájmů životního prostředí v oblastech ostatních politik,
- orientaci trhu,
- silnější participaci veřejnosti na ochraně životního prostředí a
- zohlednění požadavků životního prostředí v územním plánování a při manažerském rozhodování.

3.1.1. Transpozice a implementace komunitárních environmentálních norem

Jedním z největších problémů komunitárního práva životního prostředí nadále zůstává nedůsledná transpozice, resp. implementace v rámci národních právních řádů členských států. Řízení před ESD na základě žaloby Komise proti státům, které netransponovaly včas či v dostatečné míře určitý komunitární právní předpis, nemůže samo o sobě odstranit tyto problémy. Strategie Komise vypracovaná ve spolupráci s Evropským parlamentem (EP) se proto zaměřuje na nové metody podpory implementace komunitárních environmentálních norem, které by se uplatnily paralelně s možností zahájení soudního řízení pro porušení Smlouvy. Mezi tyto nové metody patří především:

- publikace pozitivních i negativních příkladů transpozice, resp. implementace provedené v jednotlivých členských státech. Toto řešení se jeví do budoucna zejména s ohledem na přístupové země jako velmi vhodné, protože kandidátské státy

nemají a ani nemohou mít s přebíraním komunitárních předpisů takové zkušenosti,

- zvýšená podpora výměny informací v rámci sítě IMPEL⁶,
- podpora lepšího provádění inspekční činnosti a kontroly pověřenými úřady členských států.

3.1.2. Zohledňování požadavků životního prostředí v ostatních politikách

Jak konstatuje nový akční program, ukazuje se stále zřetelněji, že stanovené environmentální cíle nelze dosáhnout pouze prostřednictvím opatření, která spadají do kompetence úřadů zabývajících se problematikou ochrany životního prostředí. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby byly požadavky ochrany životního prostředí od počátku integrovány do rozhodovacích procesů v ostatních oblastech, zejména v zemědělství, energetice a dopravě. Ač je tento požadavek zakotven v samostatném ustanovení čl. 6 SES, stále se jej nedaří bezezbytku naplňovat. AP stanoví z tohoto důvodu požadavek zavedení doplňkových integračních mechanismů, k nimž by mělo patřit zejména zohlednění zájmů životního prostředí při vypracování všech iniciativ Komise, které by se mohly určitým způsobem dotknout požadavků životního prostředí.

⁶ IMPEL - European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law (Síť Evropské unie pro implementaci a prosazování práva životního prostředí).

K dalším z prostředků zajištění plné integrace požadavků životního prostředí do ostatních politik patří zejména pravidelné podávání zpráv o integračním pokroku v ostatních sektorech a silnější zohlednění potřeb životního prostředí v jednotlivých finančních programech Společenství.

3.1.3. Podněty trhu k ochraně životního prostředí

Velká pozornost je v rámci AP věnována volnému trhu a jeho vlivu na kvalitu životního prostředí. Strategie naznačená v programu vychází do jisté míry z koncepčního dokumentu Komise nazvaném „Harmonizace našich požadavků s naší odpovědností – integrace ochrany životního prostředí v hospodářské politice“⁷. Vztahem trhu a životního prostředí se AP zabývá z několika stěžejních aspektů. Zprv se jedná o podporu principu platí znečišťovatel prostřednictvím tržních nástrojů, dále o zintenzivnění spolupráce s podniky a jejich sdruženími v oblasti ochrany životního prostředí, zajištění lepší informovanosti spotřebitelů o vlivu produktů, resp. jejich výrobních procesů na kvalitu životního prostředí a konečně též o integraci požadavků životního prostředí do sektoru financí.

V oblasti využívání *tržních instrumentů* za účelem internalizace negativních a pozitivních nákladů vlivů na životní prostředí je AP velmi obecný: příkladmo uvádí, jaké druhy tržních instrumentů jsou k takovému účelu vhodné. Mezi tyto nástroje zahrnuje

⁷ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu, COM (2000) 576 final z 20. 9. 2000.

práva k prodeji emisních povolení, ekologické daně, odvody a podpory. V důvodové zprávě k programu se Komise rovněž zmiňuje o již poměrně dlouho uvažované možnosti zavedení jednotné ekologické daně v rámci Společenství. Jak je ovšem v této zprávě současně konstatováno, nebyl doposud nalezen konsensus mezi členskými státy o této otázce a proto se v programu samotném neobjevují žádná konkrétnější opatření.

Konkrétnější strategii nabízí AP v případě *spolupráce s podniky* a podpory jejich pozitivního chování směrem k životnímu prostředí. Cílem programu je zejména zvyšování podílu podniků zapojených do systému EMAS, a to i za použití finančních prostředků z programu LIFE. Vedle tohoto již poměrně etablovaného nástroje partnerství s podniky uvádí AP řadu dalších instrumentů, jejichž pomocí lze pozitivně motivovat podnikatele k zavádění ekologicky čistých produkcí. Jedná se o následující opatření:

- podpora podniků za účelem lepšího dodržování stávajících environmentálních norem (jedná se zejména o různé způsoby informačních kampaní),
- vypracování jednotných pravidel odměňování těch podniků, které se výrazným způsobem podílejí na zlepšování kvality životního prostředí (zejména zaváděním čistších způsobů výroby prostřednictvím nových technologií),

- podpora produktů nezatežujících životní prostředí, a to po všechny fáze jejich existence.

Další z možností pozitivního ovlivňování trhu vzhledem k respektování požadavků životního prostředí je poskytnutí relevantních *informací spotřebiteli* o „ekologičnosti“ jednotlivých produktů (energetická spotřeba, hluchost apod.). Jedním ze způsobů poskytování takové informace spotřebitelům je používání ekologického označení výrobku. Používání tohoto označování ekologicky příznivých produktů je v současné době v EU poměrně rozšířené, existuje zčásti na komunitární úrovni a částečně jej též zavedly v rámci národních právních řádů některé členské státy (např. Německo, Rakousko atd.). Nejednotnost v právních úpravách ekologického označování výrobků vede k nepřehlednosti používání tohoto nástroje a logicky také k jeho malé účinnosti. Cílem programu je jednak posoudit míru efektivity týkající se vlivu ekologického označování produktů na chování spotřebitelů v rámci současného volného trhu Společenství a dále učinit opatření, mezi jiným též daňové povahy, která povedou k širšímu používání ekologického označování.

Mezi další opatření v oblasti trhu vedoucí k pozitivním vlivům na životní prostředí program zahrnuje rovněž odbourání „ekologicky škodlivých“ *dotací*, zejména v sektoru zemědělství a „ekologickou přestavbou“ oblasti *financnictví*, jako např. zohledňování environmentálních požadavků při poskytování úvěrů apod.

3.1.4. Posílení účasti veřejnosti

Dlouhodobou snahou EU v oblasti ochrany životního prostředí je posílení ekologického chování veřejnosti a její zapojení do rozhodovacích procesů týkajících se otázek životního prostředí. V důsledku přijetí Aarhuské úmluvy samotným Společenstvím i všemi členskými státy je v současné době ve fázi přípravy změna směrnice 90/313/EHS o přístupu veřejnosti k informacím⁸.

Mezi další prostředky lepšího zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů týkajících se otázek životního prostředí AP např. uvádí:

- plnou implementaci směrnice o posuzování vlivů na životní prostředí 85/337/EHS (směrnice EIA),
- zlepšování informačního servisu občanům (např. prostřednictvím sítě internet), zejména o otázkách souvisejících z lokálními problémy životního prostředí a možnosti jejich nápravy.

3.1.5. Zohlednění požadavků životního prostředí v územním plánování

Jako samostatná problematika je v rámci AP řešena materie územního plánování a jeho přímých i nepřímých vlivů na životní prostředí. Vedle obecného požadavku plné implementace směrnic EIA⁹ a SEA¹⁰ v rámci národních legislativ stanoví program další

aktivity na komunitární úrovni, jejichž prostřednictvím by mělo být zlepšeno zohledňování požadavků životního prostředí v rámci plánování v území. Stojí za povšimnutí, že pouze v tomto jediném bodě (čl. 3 odst. 9 AP) ustanovení týkajícího se strategického konceptu je zmiňována explicitně zásada subsidiarity. Omezené pole působnosti v případě komunitárních opatření v oblasti územního plánování ostatně vyplývá již z čl. 175 odst. 2 SES.

Mezi další opatření, na které by měl být v budoucnu kladen v oblasti územního plánování důraz, patří:

- podpora „nejlepší praxe“ územního plánování (obdoba správné zemědělské či laboratorní praxe známé z jiných oblastí komunitárního práva),
- podpora programů a informačních sítí za účelem výměny zkušeností s územním plánováním v obydlených zónách (zejména ve větších městech),
- zajištění dostatečného množství finančních prostředků pro podporu ekologicky příznivého územního plánování na zemědělsky využívaných plochách.

3.2. Ochrana klimatu

Mezi prvními věcnými tématy programu uvádí změnu klimatického systému Země (čl. 2 odst. 3 AP), která dnes představuje jeden z největších globálních problémů. Evropská Unie si je vědoma svého podílu odpovědnosti na produkci a emisích skleníkových plynů, který v číselném vyjádření představuje 15 % z celosvětového množství vypouštění těchto látek, přičemž v EU žije

pouze 5 % světové populace. Společenství se zásadním způsobem podílelo na přijímání tzv. Kjótského protokolu k Úmluvě o změně klimatu (Rio de Janeiro 1992) a je zastáncem přísného snižování další produkce, resp. emisí skleníkových plynů. Pro období let 2008 až 2012 se EU zavázala snížit emise skleníkových plynů o 8 % oproti hodnotám z roku 1990¹¹.

Mezi hlavní opatření Společenství k zamezování změny klimatu (čl. 4 AP) bude v následujících letech patřit:

- speciální opatření k zvyšování energetické efektivity a podpora šetření s energií včetně využívání obnovitelných energetických zdrojů. Toto chce Společenství dosáhnout přijímáním speciální legislativy (část tohoto požadavku již byla splněna prostřednictvím směrnice IPPC), dohodami s průmyslovými podniky, podporou lepších technologií atd.,
- plná integrace cílů v oblasti ochrany klimatu do sektorálních politik Společenství, především do oblasti dopravy, energie, průmyslu, regionální politiky a zemědělství. Hlavní snahou EU je podpořit strukturální změny v dopravě směrem k většímu využívání dopravy přes železnici, lodní dopravu a veřejnou dopravu,
- vytvoření strategií přesahující hranice jednotlivých sektorů, mezi jinými úprava obchodu s emisemi

skleníkových plynů na komunitární úrovni do roku 2005,

- podpora výzkumu v oblastech nových technologií a materiálů a zlepšení informací veřejnosti a výrobcům o lokálních dopadech změny klimatu.

Činnost Společenství by se ovšem neměla soustředit v následujících obdobích pouze na odstraňování příčin globálních změn klimatického systému, ale vzhledem k tomu, že se redukce emisí skleníkových plynů projeví až se značným časovým odstupem, je třeba již v současné době přizpůsobit některé lidské aktivity na změněné klima. To se týká zejména přizpůsobení územního plánování a zemědělského hospodaření v krajině na nové klimatické podmínky.

3.3. Ochrana biologické rozmanitosti

Na území Evropy neustále dochází k silnému poškozování přírody a zejména ohrožování biologické rozmanitosti. Je tak ohroženo např. 38 % ptačích druhů či 45 % všech motýlů. V severní a západní Evropě došlo ke ztrátě 60 % mokřadů. Kolem 2/3 třetin stromů v EU je ohroženo a lesy v jižních částech jsou pravidelně poškozovány požáry. Všechny tyto skutečnosti vedou Unii ke stanovení opatření směřujících k zachování biodiverzity jak na evropském kontinentě, tak také v celosvětovém měřítku.

Cílem programu na poli ochrany přírody, resp. biologické rozmanitosti (čl. 2 odst. 4 AP) je především ochrana přírody před emisemi škodlivých látek, ochrana půdy před erozí a znečišťováním a ochrana biologické rozmanitosti

⁸ Návrh směrnice EP a Rady: 2000/0169 (COD), Brusel 3. 4. 2001

⁹ Směrnice 85/337/EHS.

¹⁰ Směrnice 2001/42/ES.

¹¹ Již v roce 2000 se podařilo v rámci EU stabilizovat emise CO₂ na úrovni z roku 1990, ovšem za značného omezení emisí těchto látek v Německu a Velké Británii.

rozmanitosti a kulturní krajiny ve venkovských částech Společenství.

Výčet opatření EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti (čl. 5 AP) patří k nejobsáhlejším. Mezi nejdůležitějšími lze uvést následující:

- komunitární koordinace národní legislativy členských států týkající se havárií a přírodních katastrof,
- vytvoření specifické strategie pro ochranu půd,
- podpora pozitivních aspektů ve vztahu mezi zemědělstvím a životním prostředím v rámci budoucí změny společné zemědělské politiky,
- vypracování strategií a opatření k ochraně lesů,
- zlepšení ochrany moře vytvořením doplňkových opatření,
- posílení kontroly v oblasti označování a sledovatelnosti geneticky modifikovaných organismů,
- zvýšená podpora výzkumu v oblasti biologické rozmanitosti.

3.4. Životní prostředí a zdraví člověka

Veliká pozornost je v rámci Šestého akčního programu věnována vztahu životního prostředí a lidského zdraví. Vytvoření životního prostředí příznivého pro zdraví člověka je ostatně také jedním ze čtyřech hlavních cílů Společenství v oblasti politiky životního prostředí (srov. čl. 174 odst. 1 bod 3 Smlouvy o založení Evropského společenství).

Všeobecným cílem programu v oblasti ochrany zdraví člověka (čl. 2 odst. 5 AP) je vytvoření takového životního prostředí, v němž nebudou člověkem vytvořené škodlivé látky představovat žádná výrazná rizika pro zdravý vývoj jedince. V jednotlivostech se pak jedná především o postupné vědecké posuzování účinků chemických látek vyráběných ve velkých množstvích na lidské zdraví, zabraňování nepříznivých účinků pesticidů na zdraví člověka a postupné omezování jejich používání, zvýšení kvality pitné vody a vody ke koupání, vytvoření kvalitního ovzduší bez výrazných negativních účinků na zdravotní stav člověka a konečně též vytvoření prostředí bez nadměrného hluku.

K dosahování výše uvedených cílů program uvádí poměrně podrobný seznam akcí, které by mělo Společenství v následujících letech prioritně provést. Pro první z naznačených cílů, který se týká výzkumu negativního působení škodlivých látek na zdraví člověka, se jedná především o následující opatření:

- zjišťování a stanovení tzv. indikátorů zdravotního stavu ve vztahu k ukazatelům kvality životního prostředí,
- přezkoumání potřeby změny stávajících komunitárních norem, zejména s ohledem na skupinu dětí a starších lidí,
- zřízení jednotného varovného systému pro vzniklé nebezpečné situace,
- vytvoření nového jednotného systému testování a posuzování rizika jak pro nově vzniklé, tak stávající chemické látky,

- zlepšení zacházení s chemikáliemi zejména přijetím odpovídajících komunitárních norem,
- stanovení povinnosti podniků informovat veřejnost o potenciálních nebezpečích pro životní prostředí a zdraví člověka při výrobě jimi vyráběných chemických látek.

Obdobná opatření jsou stanovena také pro oblast nakládání s *pesticidy*. Nejdůležitějším opatřením by měla být změna nařízení (EHS) 2455/92¹² o vývozu a dovozu určitých chemických látek s cílem přizpůsobit tuto normu požadavkům Rotterdamské úmluvy o mezinárodním obchodu s určitými nebezpečnými chemickými látkami a pesticidy (Rotterdam 1998), již se stalo Společenství stranou.

3.5. Udržitelné užívání přírodních zdrojů a odpadové hospodářství

Akční program se rovněž zabývá otázkami trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů a problematikou odpadového hospodářství (čl. 2 odst. 6 AP). Obecným cílem stanoveným pro oblast využívání přírodních zdrojů je zabránění překročení schopnosti životního prostředí vyrovnat se se spotřebou obnovitelných i neobnovitelných zdrojů. Ve stanovení prioritních opatření je program v tomto ohledu velmi nekokrtní (čl. 7 odst. 1 AP). Zvýšená podpora by se např. měla věnovat výzkumu v oblasti využívání obnovitelných energetických zdrojů nebo odstranění subvencí pro projekty, při nichž dochází k ne hospodárnému využívání přírodních zdrojů.

Nepoměrně konkrétnější je program v oblasti odpadového hospodářství. Mezi dílčí cíle Společenství patří např. redukce množství určitých druhů odpadů do roku 2010 o 20 % a do roku 2050 o 50 % oproti stavu z roku 2000 či změnšení produkce nebezpečných odpadů o 20 % v roce 2010 a o 50 % v roce 2020. K opatřením, která by se měla v rámci odpadového hospodářství uskutečnit (čl. 7 odst. 1), patří mimo jiné:

- zahrnutí požadavků redukce množství produkováných odpadů do tzv. integrované politiky výrobků a do komunitární strategie týkající se chemických látek,
- změna směrnice o kalech pocházejících z čistíček odpadních vod,
- přijetí právních předpisů o biologicky odbouratelných odpadech,
- vytvoření trhu z recyklovatelnými látkami apod.

3.6. Úloha EU v rámci mezinárodní ochrany životního prostředí

Jak bylo již výše naznačeno v případě jednotlivých témat vztahujících se k jednotlivým složkám životního prostředí, nesměřují aktivity Společenství pouze k ochraně životního prostředí v rámci hranic EU, ale jejich podstatnou součástí jsou též opatření, jejichž předmětem je řešení regionálních (tj. celoevropských) problémů životního prostředí zejména s ohledem na přístup kandidátských zemí a dále rovněž problémů globálních. Zahrnutí otázek mezinárodní spolupráce na poli ochrany životního prostředí do Šestého akčního programu je dalším dokladem silné

¹² OJ L 251/13 z 29. 8. 1992

pozice a úlohy Evropské unie jakožto zastávce přísných environmentálních standardů v celosvětovém měřítku.

K hlavním požadavkům programu v oblasti mezinárodní spolupráce při ochraně životního prostředí (čl. 8 AP) patří:

- integrace požadavků životního prostředí do všech zahraničně-politických opatření, která jsou na úrovni Společenství činěna,
- podpora správných praktik ochrany životního prostředí v případě přírodních zahraničních investic a vývozních úvěrů,
- posílení snah na mezinárodní úrovni ohledně sjednocení metod posuzování rizik zdrojů ohrožení pro životní prostředí a zdraví člověka,
- zajištění posuzování obchodních dohod na základě principu trvale udržitelného rozvoje.

3.7. Revize plnění programu a jeho změny

Pokrok při naplňování požadavků stanovených v akčním programu by měl

být posouzen ve čtvrtém roce jeho působnosti, tj. v roce 2006 Evropskou komisí, která by měla v této době předložit Evropskému parlamentu a Radě průběžnou zprávu. Spolu s touto zprávou byla dána Komisi možnost předložit návrhy na změny programu, které by se musely schvalovat stejným postupem jako v případě programu samého, tzn. na základě čl. 175 odst. 3 SES společným rozhodnutím EP a Rady (čl. 10 AP).

V posledním roce působnosti AP má Komise povinnost předložit EP a Radě konečné hodnocení naplnění programu spolu se závěrečnou zprávou o stavu životního prostředí a jeho očekávaných změnách.



JUDr. Martin Smolek, LL.M.

se zabývá právem životního prostředí v EU a v současné době působí na Ministerstvu zahraničních věcí



Zákon o integrované prevenci a jeho první prováděcí předpis – vyhláška č. 554/2002 Sb.

JUDr. Tereza Tichá

Od 1. 1. 2003 přistoupila Česká republika k novému – integrovanému – způsobu řešení ochrany životního prostředí, který vychází z právní úpravy EU. ČR prostřednictvím nové úpravy transponuje směrnici Rady Evropské unie 96/61/ES o integrované prevenci a omezování znečištění (směrnice o IPPC) a návazné rozhodnutí Evropské komise 479/2000/ES o implementaci Evropského emisního registru znečištění (rozhodnutí o EPER).

Toto řešení přináší praktickou realizaci trvale udržitelného rozvoje, a to pomocí maximální možné prevence průmyslového znečišťování všech složek životního prostředí. Ke dni 1. 1. 2003 nabyl účinnosti zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci). Tento zákon přináší několik obecných zásad:

- ochrana životního prostředí musí vycházet z širších souvislostí – musí být integrovaná, což zahrnuje zákon do svého účelu jako zabezpečení integrovaného výkonu veřejné správy při povolování provozu zařízení [tím dojde k nahrazení rozhodnutí, stanovisek, vyjádření a souhlasů, které jsou vyžadovány podle jiných právních předpisů, pokud je jimi dáván souhlas k provozu zařízení nebo k činnosti provozované v zaří-

zení anebo pokud jsou neopomenutelným podkladem v rámci procesu povolování staveb (§ 126 stavebního zákona)],

- ochrana životního prostředí musí vycházet ze zásady prevence (je lepší odstraňování příčin než odstraňování následků),
- nelze-li negativní následky úplně odstranit, je nutné učinit opatření k jejich omezování.

Důležitým prvkem tohoto zákona je zavedení informovanosti veřejnosti o účincích všech zařízení (odpovídajících zákonné definici) na životní prostředí a zavedení integrovaného registru znečišťování životního prostředí, které předpokládá propojení dosavadních informačních systémů v oblasti ochrany životního prostředí, čímž má být dosaženo integrace ochrany životního prostředí, pokud jde o zdroje informací a jejich předávání a následné komplexní hodnocení stavu životního prostředí na základě shromážděných údajů.

K zákonu se vztahuje/má vztahovat několik prováděcích předpisů. Z nich stěžejní význam pro řádnou aplikaci integrované prevence má vyhláška č. 554/2002 Sb., kterou se stanoví vzor žádosti o vydání integrovaného povolení, rozsah a způsob jejího vyplnění. Vyhláška provádí ustanovení § 4 odst. 3 zákona a vydalo ji Ministerstvo životního prostředí na základě zmocňovací-

ho ustanovení § 47 odst. 3 zákona. Vyhláška č. 554/2002 Sb. nabyla účinnosti současně se zákonem, tedy 1. 1. 2003.

Jak vyplývá z názvu vyhlášky, jejím smyslem je stanovit vzor žádosti, rozsah a způsob jejího vyplnění. Stanovení podrobného obsahu žádosti o vydání integrovaného povolení je nezbytné zejména vzhledem k rozsahu oblastí, které integrované povolení pokrývá. Jedná se o oblast ochrany ovzduší, vod, půdy, lesa, přírody a krajiny, dále o nakládání s odpady, hluk, vibrace, neionizující záření, a dále o některé skutečnosti upravené veterinárním zákonem, lázeňským zákonem, o oblast zajištění úsporného využívání energií, surovin a dalších materiálů, používání látek méně nebezpečných životnímu prostředí a zdraví člověka apod.

Na tomto místě je třeba upozornit, že Evropská unie požaduje jako minimum integraci v oblasti ovzduší, vody, znečišťování půdy a odpadů. Český zákon tento požadavek přesahuje a vytváří vazbu na složkové předpisy v následujících případech:

- zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší),
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon),
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů,

– zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů,

– zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů,

– zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

– zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon) a

– zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (veterinární zákon).

Zákon sice „přesahuje“ požadavky příslušné směrnice, ale toto rozšíření je nastaveno ve prospěch investora a nezpřisluhuje environmentální požadavky oproti *acqui communitare*. Důvody proč byla zvolena tato cesta, vycházejí z toho, že takovýto přístup je racionálnější a časově, administrativně a finančně úspornější jak pro investora, tak i pro administrativu.

Kvalitní zpracování žádosti je základním předpokladem pro hladký průběh povolovacího řízení podle zákona. Bez tohoto prováděcího předpisu – vyhlášky by mohlo dojít k mnoha komplikacím v rámci celého procesu IPPC.

Aby příslušný správní úřad mohl vydat adekvátní integrované povolení k provozu zařízení, musí od provozovatele zařízení obdržet celou řadu dokladů

a podkladů. Vedle údajů podle složkových předpisů jsou pro účely vydání integrovaného povolení požadovány také údaje a podklady podle předpisů týkajících se např. chemických látek, energie, předcházení havárií, na něž jsou odkazy v příslušných částech vzoru žádosti.

Vyhláška stanoví závazný vzor žádosti, což by mělo usnadnit komunikaci mezi příslušným správním úřadem a provozovatelem. Je tak závazně stanoven rozsah dokumentů předkládaných jako nedílné přílohy žádosti a je jednotně stanovena struktura žádosti (formou jejího vzoru), která se pro přehlednost snaží kopírovat jednotlivé body uvedené v § 4 odst. 1 zákona.

Je nutno poznamenat, že se jedná o univerzální vzor žádosti, tj. vzor použitelný pro všechny kategorie zařízení uvedené v příloze č. 1 zákona. Vzhledem k tomu, že zamýšlené činnosti v dotčených zařízeních, jakož i zařízení sama, mohou mít velice rozdílný charakter a vyžadují specifický přístup při povolovacím řízení, je zde opět zdůrazněna potřeba individuálního přístupu ze strany správních úřadů k jednotlivým žádostem a přístup vyjednávání, tedy zásada vzájemné komunikace mezi zúčastněnými stranami.

Vyhláška stanoví jednak vzor žádosti o vydání integrovaného povolení a jednak rozsah a způsob jejího vyplnění. Struktura vyhlášky byla zvolena tak, že vyhláška obsahuje tři úvodní paragrafy a její nedílnou součástí je příloha. Tato příloha nazvaná „Vzor žádosti o vydání integrovaného povolení a rozsah a způsob vyplnění žádosti“ je roz-

dělena do části A a části B. Podoba samotného vzoru žádosti stanoveného v části A přílohy k vyhlášce vychází z obsahu žádosti stanoveného v § 4 odst. 1 zákona. Rozsah a způsob vyplnění žádosti je specifikován v samostatné části B přílohy vyhlášky, a to různými doprovodnými texty (vysvětlivkami, odkazy apod.). Při přípravě žádosti je tedy třeba použít vzor v části A a tento vyplňovat, resp. doplňovat nebo rozšiřovat podle komentáře v části B, jehož jednotlivé body odpovídají číslování kapitol v části A. Tato struktura odpovídá zahraničním vzorům žádostí o integrované povolení a bylo jí dosaženo po zpracování připomínek zahraničních odborníků.

Samotný vzor žádosti obsahuje 17 kapitol, které jsou dále členěny do podkapitol a nedílnou součástí žádosti jsou v příloze vyjmenované přílohy. Jednotlivé kapitoly se týkají např. identifikace provozovatele, popisu surovin a materiálů v zařízení používaných / jím produkováných, otázky nakládání s odpady a celé řady dalších odborných záležitostí. Důležitou součástí jednotlivých kapitol je porovnání stávajícího nebo uvažovaného zařízení s nejlepšími dostupnými technikami. Zvláštní význam má také kapitola obsahující návrh závazných podmínek provozu zařízení a jejich časové plnění, ve které sám provozovatel zařízení navrhuje závazné podmínky provozu zařízení, čímž hned na počátku řízení o vydání integrovaného povolení deklaruje svojí environmentální výkonnost a potenciál k jejímu dalšímu zvýšení v souladu s nejlepší dostupnou technikou pro jeho konkrétní případ.

V tomto bodu žádosti je reflektována skutečnost, že provozovatel sám zná své zařízení nejlépe, a vychází se také ze zahraničních zkušeností. Návrh provozovatele je pak vhodnou platformou pro vyjednávání s úřadem. Způsob stanovení závazných podmínek integrovaného povolení, podle kterého musí postupovat rozhodující správní úřad, je pak stanoven v příslušných ustanoveních zákona.

Tím, že předmětná vyhláška nabyла účinnosti současně se zákonem byla splněna základní podmínka pro aplikaci zákona a zároveň byl vytvořen jednotný

standard pro rozsah potřebných podkladů pro řízení o vydání integrovaného povolení. Opět je však nutno zdůraznit, že vydání integrovaného povolení je v případě každého IPPC zařízení (vzhledem k jejich specifickým „strukturám“ a činnostem) záležitostí zcela individuálního posuzování a vyjednávání zúčastněných stran.



JUDr. TEREZA TICHÁ

pracuje v legislativním odboru
Ministerstva životního prostředí



Nový zákon o ochrane prírody a krajiny v Slovenskej republike

Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, Ph.D

Dňom 1. januára 2003 nadobudol účinnosť¹ nový zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon č. 543/2002 Z. z.“), ktorý predstavuje ďalší krok Slovenskej republiky na ceste zblížovania jej právneho poriadku s právom Európskych spoločenstiev² a plnenia jej medzinárodných záväzkov³. Nahradil tak platný zákon NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane

prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon NR SR č. 287/1994 Z. z.“).

Keďže cieľom tohto príspevku je podať stručnú komparáciu týchto zákonov, považujem za dôležité hneď v úvode uviesť, že väčšina textu nového zákona bola pôvodne súčasťou ďalšej uvažovanej novely zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. Táto novela však bola mimoriadne rozsiahla – de facto sa ňou nevstupovalo iba do siedmich paragrafov platného zákona. Reakcia Legislatívnej rady vlády SR bola teda - vzhľadom na legislatívno-technické požiadavky uplatňované v rámci normotvorby - logická; odporúčala Ministerstvu životného prostredia SR ako predkladateľovi zvážiť vypracovanie návrhu nového zákona.

Zákon č. 543/2002 Z. z. síce zachoval pôvodnú štruktúru a členenie zákona NR SR č. 287/1994 Z. z., ale na druhej strane jeho platné znenie prinieslo legislatívne novinky, ktoré by som rozdelila do troch skupín:

- tie, ktoré boli podmienené požiadavkami aproximácie práva (predovšetkým právna úprava ochrany biotopov, v rámci druhej ochrany rozšírenie ochrany všetkých druhov voľne žijúcich vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov Európskej únie,

¹ S výnimkou § 27 ods. 10, ktorý nadobúda účinnosť dňom nadobudnutia platnosti zmluvy o prístúpení Slovenskej republiky k Európskej únii, a § 105 tretieho a štvrtého bodu, ktoré nadobúdajú účinnosť dňom nadobudnutia účinnosti všeobecne záväzného právneho predpisu vydaného podľa § 104 ods. 24.

² Nový zákon implementoval ustanovenia smernice Rady č. 92/43/EHS o ochrane prírodných stanovišť voľne žijúcich živočíchov a rastlín v znení smernice Rady č. 97/62/ES, smernicu Rady č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva v znení neskorších smerníc, smernicu Rady č. 99/22/ES o chove voľne žijúcich živočíchov v zoologických záhradách, rozhodnutie Komisie č. 97/266/ES týkajúce sa obsahu informácií pre navrhované lokality NATURA 2000.

³ Do obsahu nového zákona sa premietli ustanovenia Dohovoru o mokradiach majúcej medzinárodný význam najmä ako biotopy vodného vtáctva a protokole o jeho zmene, Dohovoru o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť, Dohovoru o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov, Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

regulácia chovu a držby živočíchov v zoologických záhradách),

- tie, ktoré sú výrazom úsilia zákonodarcu odstrániť doterajšie legislatívne „biele“ miesta (právna úprava ochrany jaskýň a prírodných vodopádov, ustanovenia týkajúce sa kompenzačných náhrad, úpravy správneho konania, ako aj podrobná regulácia kompetencie orgánov ochrany prírody v súvislosti so zaisťovaním vecí, správou vybraných chránených druhov, zhabania jedincov chránených druhov, komplexná úprava náhrady škody spôsobenej živočíchmi),
- tie, ktoré predstavujú len čiastočné pozmenenia a sú výrazom úsilia zákonodarcu o upresnenie doterajšej právnej úpravy (napr. inštitút súkromného chráneného územia, ochrana chránených nerastov a skamenelín, ochrana drevín a chránených stromov, vyhlasovanie, zmena a zrušenie ochrany osobitne chránených častí prírody a krajiny a ich označenie atď.).

Celkovo je nový zákon nepomerne rozsiahlejší, ale aj – a to už sa pomaly javí ako trend v rámci slovenského environmentálneho práva – komplikovanejší, jeho formulácie sú ťažkopádnejšie (nepochybne je to dôsledok úsilia zákonodarcu prebrať obsah požiadaviek komunitárnych predpisov v ich doslovnom znení) a vyznačuje sa veľkým počtom splnomocňujúcich ustanovení na vydanie vykonávacích predpisov. Uvedená skutočnosť, ako aj sám pred-

met právnej regulácie⁴ samozrejme len umocňuje jeho pozíciu v systéme predpisov environmentálneho práva; nemôžno ho síce kvalifikovať ako zastrešujúci zákon (nakolko neplní rovnakú funkciu ako zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov), ale podobne ako zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov má veľa funkčných väzieb k ďalším predpisom, upravujúcim starostlivosť o konkrétne zložky životného prostredia. Túto skutočnosť zdôrazňuje aj § 1 ods. 2 zákona č. 543/2002 Z. z., v zmysle ktorého „ak tento zákon neustanovuje inak, vzťahujú sa na ochranu zložiek životného prostredia osobitné predpisy“ (i keď na druhej strane zákonodarcu – v porovnaní so zákonom NR SR č. 287/1994 Z. z. – rozšíril prípady, na ktoré sa ochrana podľa zákona č. 543/2002 Z. z. nevzťahuje⁵).

Pod vplyvom aproximácie slovenského environmentálneho práva komunitárnemu právu sa značne rozšíril

⁴ Podľa § 1 upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, ako aj práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane prírody a krajiny s cieľom prispieť k zachovaniu rozmanitosti podmienok a foriem života na Zemi, utvárať podmienky na trvalé udržiavanie, obnovenie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, ochranu prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a na dosiahnutie a udržanie ekologickej stability.

⁵ Zákon sa nevzťahuje na ochranu poľnohospodárskych plodín a kultúr, hospodársky významných druhov a rodov rastlín a zvierat, rastlinných a živočíšnych škodcov vonkajšej a vnútornej karantény a pôvodcov nákaz a ochorení ľudí a zvierat).

počet legálnych definícií tzv. základných pojmov zákona (napr. pribudli pojmy biotop, biotop európskeho významu, prioritný biotop). Do tohto výpočtu sa taktiež dostali pojmy, ktoré majú svoj pôvod v medzinárodných zmluvách (napr. pojem mokrad', jediniec) a právny obsah niektorých doterajších pojmov sa upresnil (pojem drevina, voľne rastúca rastlina atď.).

Zákon v rámci *druhej časti* upravuje tzv. všeobecnú a v rámci *tretej časti* tzv. osobitnú ochranu prírody a krajiny. V svojej podstate ide o dva rôzne právne režimy, pričom právna ochrana podľa tretej časti zákona je prísnejšia ako ochrana podľa druhej časti zákona. Platný právny stav – rovnako ako to bolo počas účinnosti zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. – možno vyjadriť aj tak, že kým právny režim všeobecnej ochrany predstavuje súhrn štandardných pravidiel ochrany, právny režim osobitnej ochrany predstavuje súhrn nadštandardných pravidiel, ktoré sa uplatňujú vo vzťahu k tzv. *osobitne chráneným častiam prírody a krajiny* (t.j. k chráneným druhom a chráneným častiam krajiny).

V rámci *všeobecnej ochrany prírody a krajiny* zákon č. 543/2002 Z. z. vyhlasuje za *verejný záujem*:

- vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability (§ 3 ods. 3),
- udržiavanie a dosiahnutie priaznivého stavu časti krajiny (§ 5 ods. 4).

Udržiavanie (dosiahnutie) priaznivého stavu krajiny je povinnosťou vlastníka (správcu, nájomcu) pozemku

s osobitne chránenou časťou prírody a krajiny za zákonom ustanovených podmienok, ktorú musí plniť pri bežnom obhospodarovaní pozemku. Ak túto povinnosť nemôže zabezpečiť bežným obhospodarovaním, možno mu poskytnúť *finančný príspevok*. Cieľom týchto nových ustanovení je zabezpečiť aktívny prístup týchto právnych subjektov k vhodnému hospodáreniu najmä na chránených územiach, ktoré budú zaradené do európskej sústavy chránených území (NATURA 2000).

V rámci *všeobecnej ochrany rastlín a živočíchov* zákon ustanovuje generálny zákaz odchyty a usmrcovania živočíchov na miestach ich prirodzeného výskytu. V porovnaní s predchádzajúcim zákonom však rozšíril výpočet prípadov, keď tento zákaz neplatí; okrem bezprostredného ohrozenia zdravia človeka alebo poškodenia jeho majetku a prípadov v ktorých tak ustanovujú osobitné predpisy (na úseku poľovníctva, veterinárnej starostlivosti, rybárstva atď.), sa zákaz nevzťahuje aj na prípady, keď sa odchyty alebo usmrcovanie uskutočňuje v súvislosti s vykonávaním vedeckovýskumnej činnosti.

Premietnutím požiadaviek smernice Rady č. 79/409/EHS a teda legislatívnou novinkou je § 4 ods. 4 zákona, podľa ktorého každý, kto buduje (plánovane rekonštruuje) nadzemné elektrické vedenie, je povinný použiť také technické riešenie, ktoré bráni usmrcovaniu vtákov. Zo zákona vyplýva i právomoc orgánu ochrany prírody nariadiť správcovi elektrických vedení (telekomunikačných zariadení) vykonať tech-

nické opatrenia zabráňujúce usmrcovaniu vtákov.

Ustanovenie § 6 o ochrane biotopov predstavuje transpozíciu požiadaviek smernice Rady č. 92/43/EHS. Každý, kto zasiahne do *biotopu európskeho alebo národného významu* je povinný uskutočniť primerané *náhradné revitalizačné* opatrenia (táto povinnosť neplatí ak ide o bežné obhospodarovanie poľnohospodárskych alebo lesných kultúr). Ak ich nemožno uskutočniť, je povinný uhradiť finančnú náhradu do *výšky spoločenskej hodnoty* zasiahnutého biotopu⁶.

Zákon č. 543/2002 Z. z. – na rozdiel od zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. – pomerne komplexne upravil *ochranu prirodzeného druhového zloženia ekosystémov* (§ 7). Táto ochrana, ktorá nebola doteraz právne regulovaná, zahŕňa:

- reguláciu zámerného rozširovania nepôvodných druhov a ich sledovanie,
- odstraňovanie tzv. *inváznych druhov*.

⁶ Spoločenská hodnota chránených druhov, drevín a biotopov (§ 96) vyjadruje ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu, ktorá sa určuje s prihliadnutím na ich vzácnosť, ohrozenosť a plnenie mimoprodukčných funkcií. Uplatňuje sa najmä pri posudzovaní závažnosti konania spočívajúceho v nepovolenom nakladaní s nimi a pri vyčíslení takto vzniknutej ujmy, určenia výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu činu, vypracúvaní znaleckých posudkov, rozhodovaní o rozsahu finančnej náhrady. Z uvedeného vyplýva, že predmet inštitútu sa odlišuje od inštitútu náhrady škody predovšetkým kritériami pre vyčísľovanie rozsahu nepriaznivých následkov činností osôb.

Zákon *zakazuje* nakladanie s invázny druhmi (resp. aj s ich časťami a s výrobkami z nich, ktoré by mohli spôsobiť samovoľné rozšírenie invázneho druhu); v tejto súvislosti zakazuje dovážať, držať, pestovať, rozmnožovať, obchodovať s invázny druhmi. Vlastník (správca, nájomca) pozemku je povinný odstraňovať invázne druhy a o pozemok sa starať spôsobom, aby zamedzil opätovnému šíreniu, a to na náklady pôvodcu ich šírenia (ak je známy), inak na náklady štátu. Orgán ochrany prírody je oprávnený nariadiť mu v tejto súvislosti opatrenia na odstránenie inváznych druhov (§ 7 ods. 4); v prípade nebezpečenstva vzniku škodlivých následkov môže orgán vykonať odstránenie inváznych druhov sám.

Zákon č. 543/2002 Z. z. v § 8 tak tiež upravil právomoc orgánu ochrany prírody v rámci všeobecnej ochrany prírody a krajiny. Zákonodarcu sa zameriaval predovšetkým na spresnenie ustanovení týkajúcich sa kompetencie ukladať opatrenia (preventívne aj nápravné), zákazy činnosti, vydávať vyjadrenia a poskytnúť potrebnú *súčinnosť* iným orgánom rozhodujúcim podľa osobitných predpisov, najmä ak ide o rozhodnutie predbežnej otázky.

V rámci *osobitnej ochrany prírody a krajiny* zákon č. 543/2002 Z. z. upravuje ochranu: *územnú, druhovú a ochranu drevín*. Najrozsiahlejšie zmeny v porovnaní s predchádzajúcou úpravou však zaznamenala právna regulácia územnej ochrany.

Prvým predpokladom na to, aby určitá časť územia Slovenskej republiky požadovala druhý až piaty stupeň ochrany

podľa zákona č. 543/2002 Z. z. je, že musí *de facto spĺňať vlastnosti* ustanovené týmto zákonom. Až na základe toho, je možné, aby túto časť územia príslušný orgán vyhlásil za chránené územie a to formou *všeobecne záväzného právneho predpisu*. Zákon naďalej pozná päť stupňov ochrany (najprísnejší je piaty, pretože rozsah obmedzení je v ňom najväčší). Na území Slovenskej republiky, na ktorom neboli vyhlásené chránené územia a ich ochranné pásma, platí ex lege *prvý stupeň* ochrany. Jeho obsah určuje taxatívny výpočet činností, na výkon ktorých je potrebný *súhlas* orgánu ochrany prírody. Pre *druhý až piaty stupeň ochrany* je typické, že zákon v rámci nich ustanovuje zákazy činností (súčasne ustanovuje, na ktoré prípady sa zákaz nevzťahuje), vypočítava taxatívnym spôsobom činnosti, na ktoré sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody (a tiež, v ktorých prípadoch sa súhlas na takéto činnosti nevyžaduje); tým však „*duch*“ pôvodnej, už neplatnej právnej úpravy územnej ochrany končí. Najzávažnejšie legislatívne zmeny totiž spočívajú v tom, že v súčasnosti sú *stupne ochrany oddelené od kategórií chránených území* (v dôsledku toho je možné vyhlásiť v tej ktorej kategórii chráneného územia stupeň ochrany diferencovane v závislosti od charakteru hodnôt v ňom sa nachádzajúcich) a tiež v tom, že sa zmenila *kategorizácia chránených území*. V Slovenskej republike možno vyhlásiť za *chránené územie* chránenú krajinnú oblasť, národný park, chránený areál, prírodnú rezerváciu, prírodnú pamiatku, chránený krajinný prvok a chránené vtáčie územie.

Ex lege prírodnou pamiatkou i naďalej zostali *jaskyne a prírodné vodopády*, avšak právna regulácia ich ochrany je v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou oveľa precíznejšia. Zákon vypočítava činnosti, ktoré sú v jaskyniach a v prírodných vodopádoch *zakázané* a činnosti, na ktoré je potrebné v jaskyni súhlas. Keď si to vyžaduje záujem ochrany, môže krajský úrad vyhlásiť všeobecne záväznou vyhláškou *ich ochranné pásmo*. Ak pri určitých prácach dôjde k objaveniu jaskyne, osoba, ktorá jaskyňu objavila, je povinná zastaviť práce a neodkladne nahlásiť objavenie jaskyne orgánu ochrany prírody. Súhlas na sprístupnenie jaskyne (jej časti) sa vydáva za zákonom určených podmienok. V *sprístupnenej jaskyni* alebo jej časti sa možno pohybovať len so sprievodcom po označených trasách zakreslených v dokumentácii ochrany prírody a musí byť zaistený bezpečný pohyb návštevníkov. Okrem tzv. sprístupnených jaskýň zákon pozná aj inštitút *verejnosti voľne prístupných jaskýň*. Za zákonom určených podmienok môže orgán po prerokovaní so správcou jaskyne vydať všeobecne záväznou vyhláškou *návštevný poriadok jaskyne* (sprístupnenej, aj verejnosti voľne prístupnej). Jaskyne ako vlastníctvo štátu spravuje Správa slovenských jaskýň, ktorá môže previesť túto správu a dať jaskyňu do nájmu aj inému subjektu (po predchádzajúcom súhlase Ministerstva životného prostredia SR najviac na tri roky).

Novou kategóriou chráneného územia je *chránený krajinný prvok*, na území ktorého môže platiť druhý až piaty stupeň ochrany (dôvodom na

zavedenie tejto kategórie chráneného územia bola snaha zákonodarcu zvýšiť ekologickú stabilitu územia mimo chránených území, v tzv. voľnej krajine), ako aj *chránené vtáčie územie*, za ktoré možno vyhlásiť biotopy druhov vtákov európskeho významu a biotopy sťahovavých druhov vtákov.

Osobitné ustanovenia zákona č. 543/2002 Z. z. sú venované podmienkam pre tvorbu *súvislej európskej sústavy chránených území* (NATURA 2000). Sústavu tvoria územia, ktoré majú byť členským štátmi Európskej únie navrhované do súvislej európskej sústavy chránených území. Zákon označuje takéto územia ako *chránené vtáčie územia* (§ 26) a *územia európskeho významu* (§ 27). Po vytypovaní vhodných lokalít spĺňajúcich kritériá ustanovené pre územia európskeho významu, vytvorí (obstará) Ministerstvo životného prostredia SR tzv. národný zoznam týchto lokalít (po prerokovaní s Ministerstvom pôdohospodárstva SR, s vlastníkami dotknutých pozemkov). Národný zoznam prerokúva vláda, ktorá ho po odsúhlasení zasiela Európskej komisii na schválenie. Národný program (po jeho odsúhlasení vládou) vyhlási Ministerstvo životného prostredia SR právnym predpisom. Navrhované územie európskeho významu sa – prirodzene – môže nachádzať aj na chránenom území, resp. v jeho ochrannom pásme. Ak sa ich stupne ochrany rôznia, platia na spoločnom území podmienky ochrany určené vyšší stupňom. V rámci súvislej európskej sústavy chránených území platia osobitné podmienky ochrany prírody a krajiny ustanovené v § 28.

Zákon č. 543/2002 Z. z. ponechal naďalej inštitút *zón chránených území*; neviaže však už možnosť vyhlasovania zón len na chránenú krajinnú oblasť a národný park. V dôsledku toho je možné *každé* chránené územie členiť najviac na štyri zóny. Zóny sa odstupňujú podľa povahy prírodných hodnôt (piaty stupeň – zóna A až druhý stupeň – zóna D), pričom stupeň ochrany podľa zón *má prednosť* pred stupňom ochrany určeným zákonom alebo právnym predpisom vyhlasujúcim chránené územie.

Inštitútom, ktorý zostal zachovaný aj v novom zákone, je inštitút *súkromného chráneného územia*, a to napriek tomu, že počas platnosti zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. bol podaný len jeden návrh na vyhlásenie súkromného chráneného územia – prírodnej rezervácie Vlčia. Zákonodarcu rozšíril predpoklady na podanie žiadosti o vyhlásenie súkromného chráneného územia (predloženie projektu ochrany) a upravil podmienky vyhlásenia ochranného pásma súkromného chráneného územia (predovšetkým s prihliadnutím na záujmy vlastníkov dotknutých pozemkov).

V rámci *druhovej ochrany* došlo k rozšíreniu právneho pojmu chránená rastlina a chránený živočích, čo bolo dôsledkom úsilia prevziať povinnosti vyplývajúce zo smernice Rady č. 92/43/EHS (zabezpečenie ochrany druhov európskeho významu) a zo smernice Rady č. 79/409/EHS (zabezpečenie ochrany všetkých európskych druhov vtákov)⁷. Okrem kategórie chránený

⁷ Chráneným druhom podľa § 33 sú rastliny (druhy európskeho významu a národného

druh (v rámci toho chránená rastlina) zákon v § 37 umožňuje ustanoviť osobitné podmienky využívania *vybraných druhov rastlín*, zoznam ktorých vyhlási predpisom Ministerstvo životného prostredia SR po dohode s Ministerstvom pôdohospodárstva SR. Možno konštatovať, že transpozícia ustanovení oboch spomínaných smerníc v svojej podstate priniesla rozšírenie a sprísnenie obsahu zákonných pravidiel týkajúcich sa týchto chránených druhov (zákazy činností, zákaz nevýberových metód a prostriedkov odchyty a usmrčovania chránených druhov živočíchov, obmedzenie využívania vybraných druhov z voľnej prírody, povoľovanie výnimiek zo zákazov).

V platnom znení zákona č. 543/2002 Z. z. nenájdeme ustanovenia upravujúce obchod s rastlinami a živočíchmi chránenými podľa medzinárodného dohovoru CITES. Samozrejme, nejde o nedbalosť zákonodarcu – problematika je totiž už komplexne upra-

vená v osobitných predpisoch⁸. Pôvodný zákon NR SR č. 287/1994 Z. z. síce obsahoval reguláciu tohto obchodu, avšak iba v jednom a to veľmi stručnom ustanovení, ktoré ani pri najlepšej vôli nemohlo byť považované za dostatočnú transpozíciu záväzkov vyplývajúcich pre Slovenskú republiku z Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

Ustanovenia zákona č. 543/2002 Z. z. upravujúce evidenciu chránených rastlín a živočíchov, preukazovanie ich pôvodu a nezameniteľné označenie chránených živočíchov, treba jednoznačne kvalifikovať ako úsilie zákonodarcu o sprecíznenie regulácie týchto inštitútov, slúžiacich ochrane chránených druhov. Okrem toho sa však – konečne – do nového zákona dostali aj normy, ktoré síce predtým obsahovala – už neplatná – vykonávacía vyhláška k zákonu NR SR č. 287/1994 Z. z., ale na ktoré súdy – práve preto, lebo boli súčasťou podzákonnej úpravy – v rámci sporov pri rozhodovaní o žalobách podaných proti rozhodnutiam Ministerstva životného prostredia SR neprihliadali.

Legislatívnou novinkou je nielen úprava režimu zriaďovania a prevádz-

významu) ustanovené Ministerstvom životného prostredia SR právnym predpisom za chránené; za chránené rastliny sa považujú aj tie, ak najmenej jeden z ich rodičov je chránenou rastlinou.

Za chráneného živočícha sa považujú:

- druhy európskeho a národného významu ustanovené Ministerstvom životného prostredia SR všeobecne záväzným právnym predpisom,
- všetky druhy voľne žijúcich vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov Európskeho spoločenstva,
- živočíchov, ak najmenej jeden z ich rodičov je chráneným živočíchom (okrem poľovnej zveri).

⁸ Zákon č. 237/2002 Z. z. o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vyhláška MŽP SR č. 346/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

zkovania zoologických záhrad⁹ a zariadení na záchranu chránených rastlín a živočíchov, ale taktiež regulácia *správy vybraných chránených druhov*, ktoré sa stali majetkom štátu na základe rozhodnutia správneho orgánu (o prepadaní vecí, o zhabaní chráneného druhu) alebo rozhodnutia súdu (o prepadaní vecí, o zhabaní chráneného druhu v trestnom konaní). Správu vykonáva ex lege Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré môže poveriť správou majetku štátu ním zriadenú organizáciu ochrany prírody. Zákon v tejto súvislosti upravuje nakladanie s chránenými druhmi vo vlastníctve štátu a ustanovuje obmedzenia týkajúce sa prevodu jedincov a zmeny ich držiteľa.

Pokiaľ ide o právnu reguláciu *ochrany drevín a chránených stromov* zákonodarcu sa – v porovnaní so zákonom NR SR č. 287/1994 Z. z. – zamerail predovšetkým na spresnenie úpravy; filozofiu úpravy však nechal nedotknutú.

V porovnaní s predchádzajúcim zákonom rozšíril okruh prípadov, keď nie je potrebný na výrub drevín súhlas. Oceníť treba, že zákonodarcu zakotvil niektoré ustanovenia, ktoré analogicky – ako v prípade predpisov upravujúcich hospodárenie v lesoch – majú prispieť k ochrane drevín pred ich nelegálnym výrubom. Ide predovšetkým o úpravu povinnosti predchádzajúceho vyznačenia drevín orgánom ochrany prírody, povinnosti vykonávateľa výrubu preukázať na požiadanie súhlas orgánu na výrub a najmä povinnosti prepravcu

a nákupcu dreva na požiadanie zákonom určených orgánov preukázať pôvod prepravovaného dreva súhlasom na výrub dreveniny.

Keďže podľa čl. 20 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu, v poslednom období sa v slovenskom právnom poriadku doslova roztrhlo vreco s ustanoveniami riešiacimi problém *finančnej kompenzácie* vlastníkov nehnuteľností, ktorí sú obmedzení vo verejnom záujme vo výkone svojich vlastníckych práv. Takýmto ustanovením je aj § 61 zákona č. 543/2002 Z. z., upravujúci problematiku náhrad za obmedzenie bežného obhospodarovania. V širšom slova zmysle sa ako kompenzačné opatrenie kvalifikuje aj vpredu spomínaná úprava poskytovania finančného príspevku za environmentálne vhodný prístup vlastníkov (správcov, nájomcov) k ochrane prírody, inštitút tzv. predkupného práva štátu a nová úprava náhrady škody spôsobenej živočíchmi¹⁰.

Nový zákon využil zákonodarcu tiež na spresnenie úpravy kompetencie orgánov ochrany prírody a jej rozšírenie, podrobnú úpravu postavenia stráža prírody (v súlade s analogickou úpravou postavenia stráža podľa osobitných predpisov) a – prirodzene – na sprísnenie administratívno-právnej zodpovednosti za porušenie povinností na úseku ochrany prírody a krajiny. V tejto súvis-

losti došlo predovšetkým k zvýšeniu horných hraníc pokút ukladaných nielen za správne delikty podnikateľov, ale aj za priestupky fyzických osôb. Vzhľadom na skutočnosť, že tieto pokuty dosahujú – i v iných predpisoch environmentálneho práva – skutočne imponantné výšky, stálo by už skutočne za úvahy, pozrieť sa bližšie na existujúcu hmotnoprávnú úpravu vyvodzovania administratívno-právnej zodpovednosti a de lege ferenda ju prehodnotiť. Zodpovednosť podnikateľov za správne delikty je totiž v porovnaní s úpravou zodpovednosti za priestupky až priveľmi stručná (neexistencia podmienok vylučujúcich protiprávnosť konania, dôvodov zániku trestnosti, prísna objektívna zodpovednosť, dlhé lehoty zániku zodpovednosti, absencia zákazu reformatio in peius atď.) a odvážim sa tvrdiť – aj keď viem, že zarytí ochrancovia prírody so mnou súhlasiť nebudú – a tým aj veľmi prísna.

Zákon č. 543/2002 Z. z. taktiež ustanovuje špeciálne – a v porovnaní so zákonom NR SR č. 287/1994 Z. z. – pomerne podrobné pravidlá týkajúce sa *správneho konania* vo veciach ochrany prírody a krajiny. Doplnky a zmeny vykonané v novom zákone vyplynuli zo skúseností doterajšej právnej praxe, keď sa ustanovenia subsidiárne používaného zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní ukázali ako nedostatočné. Ide predovšetkým o problematiku vy-

medzenia pojmu účastník konania, úpravu dôvodov na zastavenie konania, doručovania, predĺženia lehoty na vydanie rozhodnutí orgánov ochrany prírody, o osobitnú úpravu inštitútu späťvzatia odvolania (rozkladu) a jeho vzdania sa atď. Účastníkom konania je zo zákona aj *občianske združenie*, spĺňajúce podmienky ustanovené zákonom (t. j. združenie, cieľom ktorého je podľa stanov alebo ich zmien platných najmenej jeden rok ochrana prírody a krajiny a ktoré písomne oznámi svoju účasť v konaní podľa podmienok ustanovených zákonom).

Aj napriek limitovanému rozsahu príspevku, v rámci ktorého nebolo možné podrobne sa zaoberať všetkými nuansami zákona č. 543/2002 Z. z., môžem na záver konštatovať, že Slovenská republika má nový komplexný predpis, ktorý je predovšetkým výsledkom poučení z obdobia účinnosti zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. Je pravdepodobné, že sa časom vynoria i jeho chybičky krásy (opak by bol vzhľadom na nesmiernu náročnosť legislatívnej činnosti skôr výnimkou), verím však, že bude dobrým pomocníkom pri ochrane záujmov prírody a krajiny. Veď, koniec koncov, normotvorba je nikdy nekončiaci tvorivý proces a i tie najdokonalejšie predpisy sú diela, na ktorých je možné vždy čosi vylepšovať.

⁹ Ustanovenie § 44 zákona predstavuje úplnú transpozíciu požiadaviek smernice Rady č.1999/22/ES.

¹⁰ Bližšie k tomu Jusková, A.: Nová právna úprava ochrany prírody a krajiny. Enviro-magazín, roč. 7, 2002, č. 3, s. 6 – 7.

SUMMARY

The article is concerned with an analysis of the Act No 543/2002 on Nature and Landscape Protection. The author gives attention especially to the new legal tools regarding the nature protection in Slovak Republic.

Doc. JUDr. Soňa Košíčiarová, Ph. D

je učitelkou na Katedre správného
a environmentálneho práva
Právnickej fakulty Univerzity
Komenského v Bratislave,
členkou Stálej pracovnej komisie
Legislatívnej rady vlády SR pre správne
právo, členkou Osobitnej komisie ministra
životného prostredia pre preskúmavanie
rozhodnutí Ministerstva životného
prostredia SR



Český ráj to na pohled

Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Parafrází české národní hymny jsem si dovolil nadepsat svůj stručný příspěvek, přinášející jistě pro všechny ochranáře a ekologické právníky příznivou zprávu, a to, že CHKO Český ráj byla rozšířena. Stav právní tak konečně odpovídá stavu reálnému.

V podstatě tři desetiletí trvalo úsilí českých ochranářů o rozšíření Chráněné krajinné oblasti Český ráj. Ta byla vyhlášena již v roce 1955 (výnosem Ministerstva kultury č.j. 70261/1954), a to ještě před nabytím účinnosti zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, jako první české velkoplošné zvláště chráněné území.

CHKO Český ráj byla rozšířena nařízením vlády č. 508/2002 Sb., kterým se vyhláší Chráněná krajinná oblast Český ráj, jež bylo přijato dne 14. října 2002 a nabylo účinnosti dnem vyhlášení, tedy 5. prosince 2002. Nová celková plocha CHKO činí 181,523 km², tedy jde v podstatě o její zdvojnásobení.

Chráněnou krajinnou oblast budou vedle dosavadní části jižní (centrální) zahrnující masiv Mužského, Trosky a Hruboskalsko, tvořit i část severní zahrnující Maloskalsko, Suché skály a Kozákov a konečně i část východní zahrnující zejména Prachovské skály. CHKO je tedy složena ze tří územně navzájem oddělených, ale úzce geologicky i jinak souvisejících celků.

Posláním oblasti je uchovat a obnovovat její přírodní prostředí, a to zejména tvořené ekosystémy, volně žijícími živo-

cími živočichy a planě rostoucími rostlinami, i zachovávat typický charakter krajiny za současného rozvíjení ekologicky optimálního systému využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů. Nově vyhlášená, resp. přehlášená a rozšířená CHKO je tvořena rozsáhlým územím s harmonicky utvářenou krajinou, pískovcovým reliéfem a skalními městy, s významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, četnými rybníky, potoky a kulturními památkami, které dotvářejí charakteristický krajinný ráz.

Zahrnutí nových lokalit do CHKO by mělo být k užtku nejen přírodě, ale i obcím a lidem na jejím teritoriu žijícím. Měl by tak být i více podporován trvale udržitelný způsob obhospodařování tohoto území. Zdá se, že většina dotčených obcí smysl rozšíření CHKO pochopila a uvítala.

Oblast se nachází na území tří krajů, konkrétně Libereckého, Královéhradeckého a Středočeského, a je dělena do čtyř zón odstupňované ochrany. Zatímco do I. zóny se zařazují území s nejvýznamnějšími přírodními hodnotami, zejména přirozené nebo málo pozměněné ekosystémy a další mimořádně hodnotná území, zejména vybrané části územního systému ekologické stability krajiny nadregionálního a regionálního významu, do zóny IV. se zařazují člověkem poškozené části přírody a souvisle zastavěná území sídel s územní rezervou a navazující obdělávaná zemědělská půda. Dojde-li v důsledku

hospodaření v lesích, zemědělství a revitalizace krajiny ke zlepšení stavu přírodního prostředí, pak budou případné změny ploch jednotlivých zón prováděny po projednání s vlastníky a uživateli pozemků.

Vedle tzv. základních ochranných podmínek vyplývajících pro všechny CHKO ze zákona o ochraně přírody a krajiny stanovuje nové nařízení vlády tzv. bližší ochranné podmínky CHKO, mezi něž patří činnosti vázané na předchozí souhlas Správy CHKO. Jedné se např. o vyznačování turistických, cyklistických, jezdeckých a běžeckých tras, provádění letecké aplikace hnojiv, chemických látek nebo přípravků, umístění informačních, reklamních a propagačních zařízení mimo zastavěné území obcí, pořádání sportovních, rekreačních a jiných hromadných akcí, provádění horekolektví a létání na padácích a závěsných kluzácích, upravování koryt vodních toků, povolování hornické činnosti a těžby humolitů atd. Na území III. a IV. zóny lze dále jen se souhlasem Správy CHKO zřizovat obory nebo zavádět intenzivní chovy zvířete a ryb.

Nařízení vlády dále stanoví, že geologické práce, hornická činnost a činnost prováděná hornickým způsobem v oblasti nesmí narušit typický reliéf krajiny, její vodní režim a ekologickou stabilitu, významné geologické a geomorfologické útvary ani ostatní živé a neživé složky přírody.

Podíl na vyhlášení CHKO mají vedle mnoha bezejmenných zvláště RNDr. Lenka Šoltysová – vedoucí Správy CHKO Český ráj v Turnově, bývalý ředitel Správy CHKO ČR a současný poslanec PČR RNDr. František Pelc a paní

Jiřina Dienstbierová organizátorka petice za rozšíření CHKO. Ocenit ve věci rozšíření CHKO je třeba i angažovanost ministra životního prostředí RNDr. Libora Ambrozka.

Český ráj v roce 2003 čeká vedle úsilí o jeho další ochranu i náročné tříkolové řízení, v jehož rámci se rozhodne o tom, zda budou jeho skalní města zapsána do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Vedle celé řady památek kulturních by tak z území České republiky na tento prestižní seznam byla zapsána i první památka ryze přírodní. V žádosti se tak navrhuje zapsání jednácti skalních útvarů, mezi něž patří Příhrazské, Hruboskalské a Betlémské skalní město, Klokočské a Prachovské skály, ale také Maloskalsko. Pokrytí těchto úvarů územní velkoplošnou ochranou v rámci rozšíření CHKO (vedle občasné dosavadní ochrany maloplošné) je tak dobrým počinem i pro úspěšnost v náročném prověřovacím řízení, které UNESCO vede i na místě samém.

Závěrem nezbyvá jen doufat, že vláda splní i další části svého programového prohlášení a zasadí se i o rozšíření CHKO Pálava a vyhlášení nových CHKO Novohradské hory, Střední Poohří a Český les.

Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

je proděkanem Právnické fakulty PF UK v Praze a předsedou České společnosti pro právo životního prostředí



Příprava vzniku oblastí ochrany ptactva SPA podle Směrnice Rady č.79/409/EEC v České republice

JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Nejdůležitější ze směrnic ES upravujících ochranu přírody jsou směrnice č.79/409/EEC, o ochraně volně žijících ptáků (tzv. směrnice o ptácích) a směrnice č.92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (tzv. směrnice o stanovištích). Jejich transpozice do české legislativy v oblasti životního prostředí včetně uvedení jejich jednotlivých ustanovení do praxe českého systému ochrany přírody je jedním z aktuálních úkolů České republiky.¹

Účelem následujících řádek je věnovat bližší pozornost směrnici o ptácích a přiblížit přípravu vzniku oblastí ochrany ptactva v ČR včetně jejich legislativního zakotvení.

Směrnice ES o ptácích

Směrnice o ptácích vyhláší ochranu všech druhů ptáků, které se přirozeně vyskytují na evropském území členských států EU, a to ve všech jejich vývojových stadiích a v jimi obývaném

prostředí. Ochrana se vztahuje na ptáky, jejich vejce, hnízda a jejich stanoviště. Podle Evropského soudního dvora se směrnice o ptácích neaplikuje na druhy ptactva narozených a odchovaných v zajetí². Směrnice o ptácích připouští jednoznačné a kontrolovatelné odchylky z uvedené obecné ochrany, a to tradiční, udržitelným způsobem provozovaný lov, zájem ochrany veřejného zdraví, bezpečnost leteckého provozu, prevence hospodářských škod atd. Dále směrnice o ptácích zakotvuje povinnost chránit 181 vybraných³ mimořádně zranitelných ptačích druhů a poddruhů, zařazených do přílohy I., poskytnutím zvláštní ochrany – vyhlášením nejvhodnějších oblastí pro jejich ochranu jako oblastí ochrany ptactva (Special Protection Areas-SPAs). Státy jsou povinny přijmout rovněž obdobná opatření pro oblasti rozmnožování, pelichání a přezimování a tahové zastávky pravidelně se vyskytujících stěhovavých druhů, které nejsou uvedeny v příloze I. Zvláštní pozornost směrnice věnuje

¹ O evropské legislativě na ochranu přírody v časopise České právo životního prostředí viz např. Stejskal, V.: Plnění povinností vyplývajících ze směrnice o ptácích a ze směrnice o stanovištích. České právo životního prostředí, 1/2001, str. 52 - 57, nebo Smolek, M.: Směrnice o stanovištích ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. České právo životního prostředí, 2/2001, str.28 - 36.

² Jedná se o případ C-149/94 Didier Vergy - European Court Reports 1996 page I-0299.

³ Nejedná se o konečný výčet druhů – v rámci rozšiřování Evropské unie mají kandidátské státy možnost navrhnout doplnění seznamu. Česká republika tohoto práva využila a navrhla doplnění dvou druhů dravců: poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) a raroha velkého (*Falco cherrug*).

ochraně mokřadů a zejména mokřadů mezinárodního významu.

Příloha II/1 a II/2 obsahuje seznam druhů (24 + 55), které mohou být, s ohledem na početnost populace, zeměpisné rozšíření a míru rozmnožování ve Společenství, loveny podle národní legislativy daného státu. Členské státy zajistí, že lov těchto druhů nenaruší úsilí o ochranu v jejich areálu rozšíření.

Prodej, doprava a držení i chov v lidské péči za účelem prodeje a nabízení živých nebo mrtvých ptáků a jejich částí jsou možné u druhů přílohy III/1 (7 druhů), a to za předpokladu, že ptáci byli legálně zabiti nebo odchyceni nebo získáni jiným zákonným způsobem. Podobný přístup lze povolit u druhů přílohy III/2 (19 druhů) s ustanoveními pro určitá omezení.

Nelze opomenout důležitou souvislost směrnice o ptácích se směrnicí o stanovištích. Směrnice č. 92/43/EEC, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (tzv. směrnice o stanovištích) má přispět k ochraně a uchování biologické rozmanitosti živočichů a rostlin a stanovišť (*habitats*) na území členských států ES. K tomu má sloužit zejména vyhlášení lokalit s přírodními stanovišti významnými z hlediska ochrany přírody v zájmu ES (Příloha č. I směrnice) nebo stanovišť z pohledu ochrany přírody cílových druhů ohrožených rostlin a živočichů (Příloha č. II směrnice) za lokality významné pro Společenství, nebo-li tzv. evropsky významné lokality (Sites of Community Importance - SCI). Tyto chráněné oblasti mají spolu se zvláště chráněnými územími podle

směrnice o ptácích – ptačími oblastmi (Special Protection Areas - SPA) vytvořit souvislou evropskou ekologickou soustavu chráněných území NATURA 2000. Tato soustava složená z lokalit s přírodními stanovišti uvedenými v příloze I směrnice o stanovištích a stanovišti druhů uvedenými v příloze II směrnice o stanovištích, a spolu se zmiňovanými ptačími oblastmi podle směrnice o ptácích, umožní zachovat v tzv. zvláštních oblastech ochrany (Special Areas of Conservation – SAC) a tam, kde je to vhodné, obnovit na úroveň stavu příznivého z hlediska ochrany přírody typy přírodních stanovišť a stanoviště druhů.

Pro výběr evropsky významných lokalit SCI je precedenční rozsudek⁴, kdy Evropský soudní dvůr konstatoval, že pro výběr území SCI podle směrnice o stanovištích není členský stát oprávněn použít ekonomické, sociální ani jiné aspekty. Pro výběr území mohou být zohledněna pouze odborná kritéria, která jsou uvedena v příloze III směrnice o stanovištích.

Příprava návrhu oblastí ochrany ptactva v ČR

V České republice začaly práce na přípravě ptačích oblastí v roce 2000, kdy Agentura ochrany přírody a krajiny ČR pověřila návrhem kritérií a seznamu kandidátů na ptačí oblasti Českou společnost ornitologickou. Výsledkem dvouleté spolupráce obou organizací bylo předložení „Návrhu oblastí ochrany ptáků v České republice“ Minister-

⁴ Jedná se o případ č.C-44/99 v kauze Komise vs. Lappel Bank.

stvu životního prostředí ČR. Výběr ptačích oblastí probíhal po dobu tří let a v říjnu 2002 se uzavřel. Povinností České republiky a dalších kandidátských zemí je vyhlášení ptačích oblastí do data vstupu do Evropské unie. Na rozdíl od zvláště chráněných území podle směrnice o stanovištích, zde u ptačích oblastí nejsou ČR a další kandidátské země při výběru a vyhlášení území SPAs ze strany Komise EU ničím omezeny.

Nezastupitelným podkladem pro výběr vhodných kandidátských lokalit SPA jsou tzv. významná ptačí území (Important Bird Areas-IBA), klíčová území pro ohrožené ptačí druhy a velká shromaždiště ptáků při tahu a zimování; kritéria pro jejich identifikaci připravila mezinárodní organizace BirdLife International.⁵ V tomto směru byl precedenčním rozsudek Evropského soudního dvora z roku 1996⁶, na základě kterého je v celé EU akceptováno, že území SPAs musí být vybrána podle vědeckých kritérií a aktuálních informací. Tam, kde neexistují národní kritéria, je členský stát povinen se řídit ve výběru lokalit podle významných ptačích území IBA. Směrnice o ptácích tedy, na rozdíl od směrnice o stanovištích, žádná kritéria pro výběr lokalit neuvádí.

Na základě platných mezinárodních vědeckých kritérií pro výběr ptačích oblastí a aktuálních seznamů ohrožených druhů sestavila Česká společnost

ornitologická a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR následující kritéria pro výběr lokalit pro kandidáty na vyhlášení oblastí ochrany ptactva SPA v ČR.

1. Pět nejlepších lokalit pro daný druh přílohy I směrnice o ptácích při splnění následujících podmínek:

– lokalita hostí pravidelně nejméně 1 % celostátní populace, přičemž spodní hranice je:

- ☐ min. 3 páry u velkých druhů nepěvců (např. čápi, luňáci, tetřev hlouček);
- ☐ min. 6 párů u středních a malých druhů nepěvců (např. šplhavci, ledňáček);
- ☐ min. 12 párů u pěvců.

Spodní hranice je stanovena především pro druhy, jejichž populace jsou velmi malé a hodnota jednoho procenta může znamenat třeba 0,1 páru.

Ptačí druhy nemusí na určité lokalitě pouze hnízdit, ale mohou ji využívat i v jiných částech roku. Pro tahové či zimní období se počet párů násobí číslem 3.

V případě celosvětově ohrožených druhů (v ČR 2 ptačí druhy) může být navrženo více než 5 oblastí.

⁵ Viz blíže Heath, M.- Evans, M. (eds): Important Bird Areas in Europe: Priority Sites for Conservation. 2 vols. BirdLife International, Cambridge 2000.

⁶ Jedná se o případ C-3/96 Komise vs. Nizozemí.

2. Pravidelné shromaždiště nejméně 1 % tahové populace stěhovavého druhu (uvedeného i neuvedeného v příloze I směrnice o ptácích)

Toto kritérium se používá u vybraných druhů vodních ptáků. Z druhů uvedených v příloze I je to u nás jediné volavka bílá, z druhů neuvedených v příloze I jich je sedm. Velikosti populací jednotlivých druhů, ze kterých se vychází při stanovení 1 %, odhadla mezinárodní organizace International Waterfowl and Wetland Research Bureau.

3. Pravidelné shromaždiště nejméně 20 000 stěhovavých vodních ptáků jednoho či více druhů

Jedná se o jakékoliv vodní druhy ptáků, lokalita by byla zařazena do návrhu, i kdyby šlo o shromaždiště kačen divokých či lysek černých, tedy o jednu z nejběžnějších druhů vodních ptáků.

Na základě výše uvedených kritérií byl na podzim 2002 navržen Českou společností ornitologickou, Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a Správou Chráněných krajinných oblastí ČR předběžný seznam celkem 41 území, potencionálních kandidátů oblastí ochrany ptáků SPA. Základem návrhu byl zejména aktualizovaný seznam tzv. významných ptačích území IBA⁷ a další

mokřadní a suchozemské lokality významné pro ptáky. Území kandidátů SPA byla vybírána pro pravidelné hnízdící stálé a stěhovavé druhy ptáků uvedené v příloze č. I. směrnice o ptácích a pro shromažďující se stěhovavé druhy, které nejsou uvedeny v příloze č. I. směrnice o ptácích. Část z nich se překrývá se současnými zvláště chráněnými územími, navrženy jsou např. všechny 4 národní parky, významný podíl (téměř 40 %) však zaujímají i území dosud nechráněná. Prozatímní odborný návrh zaujímá cca. 7,5 % rozlohy České republiky.⁸ Mravenčí práce při přípravě návrhu seznamu kandidátů SPA v ČR však pokračuje a její konečné završení v podobě jejich vyhlášení bude záviset ještě na spoustě dalších (nejen odborných) faktorů, v neposlední řadě i na legislativním zakotvení předpokladů pro jejich vyhlášení a následnou ochranu.

Územní a druhová ochrana volně žijících ptáků v návrhu novely zákona č. 114/1992 Sb.

V listopadu 2002 předložila vláda do Parlamentu návrh zákona, kterým se novelizuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řízení (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. Důvodem pro novelizaci zákona o ochraně příro-

ptačí území v České republice. Česká společnost ornitologická, Praha 2001.

⁸ Bližší informace viz např. Hora, J. – Marhoul, P.: Návrh oblastí ochrany ptáků v České republice. Ochrana přírody č. 7/2002, str. 195 – 213.

⁷ V České republice existuje celkem 16 významných ptačích území o celkové rozloze cca. 6 300 km², blíže viz např. Málková, P. – Lacina, D. (eds.): Významná

dy a krajiny je potřeba harmonizovat české právní předpisy na úseku ochrany přírody s právem Evropských společenství. Tento závazek vyplývá především z čl. 69 a čl. 81 bod 3 Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé.⁹ Dosavadní znění zákona č. 114/1992 Sb. představuje (a již v době svého vzniku představoval!) moderní právní úpravu ochrany biodiverzity, který ve svých základních cílech a principech směřoval vždy stejným směrem jako předpisy ES na ochranu biodiverzity. Ve srovnání s právem ES se však vyskytují určité rozdíly, např. ve zvýšené pozornosti jedné skupině živočichů, tedy samozřejmě v poskytování zvláštní ochrany ptákům, vyskytujícím se na evropském kontinentě. Stávající právní úpravu je tedy potřeba novelizací zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, posunout z národní na evropskou úroveň a vytvořit právní nástroje pro územní a druhovou ochranu kompatibilní s právem ES. To vše ovšem při zachování dosavadního funkčního systému ochrany přírody v ČR. Jedná se o velmi složitou problematiku, o čemž svědčí fakt, že i v členských státech ES jsou s implementací obou směrnic na ochranu přírody četné problémy.¹⁰

Podívejme se tedy nyní alespoň ve stručnosti na text vládního návrhu novely zákona o ochraně přírody a kraji-

a krajiny, tak, jak byl zveřejněn v parlamentním tisku¹¹. Okomentuji zejména pasáže, týkající se směrnice o ptácích.

Do seznamu zvláště chráněných území se v § 14 zákona se doplňuje nová kategorie územní ochrany „oblasti ochrany ptactva“. Jde o implementaci čl. 3 odst. 2 písm. a) a čl. 4 odst. 1 směrnice o ptácích. S tím pak souvisí vložení nových paragrafů § 27a až 27c, týkající se legislativní úpravy oblastí ochrany ptactva. Jedná se o naplnění čl. 4 odst. 1 a 2 směrnice o ptácích. Pro zavedení nové samostatné kategorie zvláště chráněných území v zákoně o ochraně přírody a krajiny, oblasti ochrany ptactva, je jeden zásadní důvod, a sice, že má jít o území, vyhlášená výhradně pro vybrané druhy ptáků, bez ohledu na to, zda se v daném území nachází ještě jiné významné druhy živočichů či rostlin či ekosystémů.¹²

Na rozdíl od oblastí zvláštní ochrany SAC, zřizovaných podle směrnice o stanovištích, lze pro zvláště chráněné oblasti SPA, zřizované podle směrnice o ptácích, zejména s ohledem na předmět ochrany, kterým jsou volně žijící ptáci, stanovit společný okruh základních ochranných podmínek – § 27b. Dosavadní kategorie zvláště chráněných území v zákoně č. 114/1992 Sb.

¹¹ Jde o parlamentní tisk č. 132/0, zveřejněný na internetové adrese www.psp.cz.

¹² V odborné literatuře se lze setkat i s dalšími důvody, jde však o otázku pohledu na věc. Doporučuji např. Roth, P.: NATURA 2000: evropská teorie začíná získávat české obrysy. Ochrana přírody č. 7/2002, str. 214 – 216.

⁹ Uveřejněno pod č. 7/1995 Sb.

¹⁰ Srovnej viz Stejskal, V.: Plnění povinností vyplývajících ze směrnice o ptácích a ze směrnice o stanovištích. České právo životního prostředí, 1/2001, str. 52 – 57.

svými ochrannými podmínkami požadavkům ochrany ptactva příliš nevyhovují. I proto je nutné zřídit novou kategorii územní ochrany, nový typ zvláště chráněného území, tzv. oblast ochrany ptactva, která tak bude obsahově totožná s pojmem Special protection areas – SPA (zvláště chráněná oblast) podle směrnice o ptácích.

Nový § 27c zavádí k zajištění ochrany plány péče o oblasti ochrany ptactva. V případě § 27b a 27c se jedná o implementaci požadavků čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích, který se však podle čl. 7 směrnice o stanovištích vztahuje i na režim směrnice o ptácích.

Nezbytnou podmínkou pro zajištění ochrany všech zvláště chráněných území je jejich terénní označení. Z tohoto důvodu se navrhuje podobně jako je tomu u ostatních kategorií zvláště chráněných území označovat i novou kategorii oblasti ochrany ptactva, konkrétně velkým státním znakem ČR (§ 42 odst. 4 zákona). Pochopitelně se na oblasti ochrany ptactva bude pak vztahovat i ustanovení § 13 vyhlášky č. 395/1992 Sb., týkající se podrobností způsobu značení v terénu i mapových podkladech.

Do § 43 se doplňuje možnost udělení výjimky ze zákazů stanovených v novém § 27b odst. 1 pro oblasti ochrany ptactva. Zákazy uvedené v § 7b odst. 1 jsou tedy právní povahy relativní a lze z nich za v § 43 zákona stanovených podmínek udělit výjimku.

Vládním návrhem zákona, kterým se novelizuje zákon č. 114/1992 Sb. se dále navrhuje upravit novou část čtvrtou týkající se soustavy NATURA 2000, její

tvorby a její ochrany. Odpovídá to implementaci čl. 3 směrnice o stanovištích. Soustava NATURA 2000 se skládá kromě evropsky významných lokalit, tj. lokalit, na nichž se nacházejí přírodní stanoviště uvedená v příloze I směrnice o stanovištích a stanoviště druhů uvedených v příloze II této směrnice, rovněž oblasti ochrany ptáků podle směrnice o ptácích. Oblastí ochrany ptáků se týká až § 45d až 45g. Podle § 45d se zavádí povinnost orgánů státní správy zajišťovat pravidelné inventarizace oblastí ochrany ptactva a evropsky významných lokalit. Jedná se o činnost, ke které Českou republiku zavazuje směrnice o stanovištích a která je nezbytná pro vyhodnocování stavu evropsky významných lokalit a oblastí ochrany ptactva a vyhotovování kvalitních plánů péče. Je tedy naplněním povinností dohlížet na stav přírodních stanovišť a stanovišť druhů z hlediska jejich ochrany (čl. 11 směrnice o stanovištích), zasílat Komisi ES veškeré informace nezbytné k tomu, aby mohla přijmout odpovídající opatření ke koordinaci výzkumu a dalších činností (čl. 10 odst. 2 směrnice o ptácích) a povinnosti podávat Komisi pravidelně zprávu o realizaci opatření přijatých podle této směrnice (čl. 17 odst. 1 směrnice o ptácích).

Podle § 45e návrhu zákona může příslušný orgán ochrany přírody udělit povolení, souhlas, kladné stanovisko nebo výjimku ze zákazu podle tohoto zákona pro evropsky významnou lokalitu nebo oblast ochrany ptactva pouze v případě, že nedojde k trvalému zhoršení stavu přírodního stanoviště nebo stanoviště druhu, k jehož ochraně ev-

ropsky významná lokalita nebo oblast ochrany ptactva slouží, anebo k významnému vyrušování druhů, k jejichž ochraně je toto území určeno. Jedná se o naplnění čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích.

Oblastí ochrany ptactva se pak dále týkají podmínky hodnocení důsledků plánů a záměrů na území evropsky významných lokalit a oblastí ochrany ptactva (§ 45f, 45g). Jedná se o naplnění čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, který stanoví povinnost provádět hodnocení důsledků jakýchkoliv plánů nebo projektů pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany, které budou mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty a čl. 7 směrnice o stanovištích, na základě kterého se povinnosti vyplývající z ustanovení čl. 6 odst. 2, 3 a 4 vztahují i na chráněná území zřizovaná podle směrnice o ptácích.

Nově se do zákona č. 114/1992 Sb. navrhuje doplnit část týkající se zvláštní druhové ochrany, a sice nové § 47a a 47b. Ustanovení § 47a transponuje povinnosti obecné ochrany ptáků podle čl. 3, 5, 6, 8 a 9 a přílohy IV směrnice o ptácích. Ustanovení § 47a odst. 1 a 2 zakotvuje ochranné podmínky volně žijících ptáků formou zákazů. Podobně jako u zvláště chráněných živočichů se i zde zakotvuje povinnost prokázání jejich zákonného původu. Některé zákazy se nevztahují na ptáky, vymezené zákonem o myslivosti jako zvěř, kterou lze lovit; v § 47a odst. 4 je stanoveno zmocnění pro MŽP k vydání vyhlášky se seznamem těchto druhů ptáků. Významné je ustanovení v odst. 5, které

stanoví každému, kdo buduje nebo rekonstruuje nadzemní vedení vysokého napětí, povinnost opatřit je ochrannými prostředky, aby se zabránilo usmrcování ptáků.

Pozornost si zaslouží § 47a odst. 6, podle kterého se na zvláště chráněné druhy ptáků podle § 48 ustanovení § 47a vztahuje jen tehdy, neplatí-li pro ně ochrana přísnější podle § 50 až 57 a nebo podle zákona CITES. Jinými slovy, pokud půjde o nějakého zvláště chráněného ptáka s výskytem v ČR, který není chráněn podle Přílohy I. ptačí směrnice, bude se i na něho normálně vztahovat ustanovení týkající se „evropských druhů“, ledaže by předpisy pro ochranu zvláště chráněných živočichů s výskytem v ČR a nebo předpisy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy byly přísnější. V případě těch českých (§ 50 až 57 zákona o ochraně přírody a krajiny) se domnívám, že přísnější ochranné podmínky – než u „evropských“ volně žijících ptáků – nemají.

Ustanovení § 47b návrhu zákona zakotvuje podmínky pro udělování výjimek ze zákazů v § 47a odst. 1 a 2 a transponuje tak povinnosti vyplývající z čl. 6 a 9 směrnice. Výjimky se nově budou moci udělovat vedle individuálního rozhodnutí též vyhláškou MŽP pro hromadné účely, které budou mít na rozdíl od rozhodnutí obecnou závaznost. Nutno poznamenat, že v navrhovaném § 47b je celá řada ustanovení, která dosavadní bezbřehý systém takřka volného výkladu a běžného udělení výjimek „jak na běžícím pásu“ ze zákazů týkajících se ochrany zvláště chráněných druhů ptáků s výskytem v ČR (viz

§ 56) poněkud zpřísnuje, sjednocuje a zprůhledňuje a stanoví pevná kritéria pro jejich udělení. V některých případech sice přejímá některá „ohebná a problematická“ ustanovení, jako např. § 47b odst. 2, ale ten je zase implementací čl. 9 odst. 1 písm. c) směrnice o ptácích, tudíž proti tomu protestovat dost dobře nelze.

Stávající úprava zvláštní druhové ochrany podle § 48 a násl. zákona o ochraně přírody je i ve vládním návrhu novely zákona zachována, jenom je toto pojetí rozšířeno v souladu s požadavky ptačí směrnice. Podle stávajícího znění zákona jsou chráněni v zásadě jen žijící zvláště chráněni živočichové a rostliny, nová úprava považuje za jedince zvláště chráněného druhu též mrtvého a rovněž části jeho těla a výrobky z nich. Dosavadní právní úprava umožňovala podle § 50 odst. 1 MŽP stanovit obecně závazným právním předpisem, kteří vybraní zvláště chráněni živočichové jsou chráněni i jako uhynulí. Toto zmocnění zatím nebylo naplněno, ministerstvo dosud takovou vyhlášku nevydalo.

Novela zákona dále zakotvuje zmocnění pro MŽP k vydání prováděcího předpisu ke stanovení způsobu hodnocení stavu zvláště chráněných druhů a jejich stanovišť včetně druhů v zájmu Evropských společenství z hlediska jejich ochrany. Jde o implementaci čl. 12, 17 a 18 směrnice o stanovištích.

V § 50 se nově v souladu s ptačí směrnici doplňují zákazy držení, chovu, dopravy, prodeje, výměny či jejich nabízení za účelem prodeje nebo výměny. Naopak se u druhů kategorie ohro-

žené doplňuje možnost zásahu z důvodů bezpečnosti leteckého provozu. Toto ustanovení se navíc výslovně vztahuje na ochranné podmínky volně žijících ptáků (§ 47a).

V návaznosti na nové doplnění § 50 se tyto změny promítají i v návrhu novely § 54 v případech prokázání zákonného původu zvláště chráněného živočicha. Jde o podobnou úpravu jako v § 47a, týkající se prokázání zákonného původu volně žijícího ptáka.

V § 56 zákona se navrhuje změny v úpravě udělování výjimek ze zákazů u zvláště chráněných živočichů a rostlin. Týkají se implementace čl. 16 směrnice o stanovištích. Budou se však vztahovat i na zvláště chráněné druhy ptáků s výskytem na území ČR, které nejsou vyjmenované v Příloze I. směrnice o ptácích.

Směrnice o ptácích se ve vládním návrhu novely zákona dále ještě týká § 78 odst. 2, kde se nově zřizovaným správám národních parků a nově navržené Správě ochrany přírody světuje oprávnění udílet výjimky rozhodnutím podle § 47b (ochranné podmínky volně žijících ptáků).

Udělování výjimek z ochranných podmínek volně žijících ptáků je navrhovaným zákonem svěřeno na území národních parků a jejich ochranných pásem správám národních parků, na území chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem Správě ochrany přírody a na ostatním území, včetně oblastí ochrany ptactva, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. Výjimky a souhlasy k zásahům na území oblastí ochrany ptactva však podle

navrhovaného zákona vydává s výjimkou území národních parků Správa ochrany přírody. Jelikož zpravidla bude řízení podle § 27b a podle § 47b probíhat současně, bylo by dobré navrhnout, aby v oblastech ochrany ptactva udělovala výjimky z ochranných podmínek volně žijících ptáků rovněž Správa ochrany přírody. Dalším důvodem je, že Správa ochrany přírody bude mít větší odborné znalosti a systematictější přístup než obecní úřad. Bylo by vhodné doplnit tedy tuto kompetenci buď do § 78 odst. 2, ale nejlépe do § 78 odst. 10.

Nově zřízené újezdň úřady (§ 78a) a Ministerstvo obrany budou mít v ochraně přírody na území vojenských újezdů nově svoje vlastní četné kompetence. Oblastí ochrany ptáků, volně žijícího ptactva a zvláště chráněných ptáků podle § 48 se kompetence výslovně netýkají, ale vzhledem k tomu, že četné kompetence újezdň úřadů se týkají např. maloplošných zvláště chráněných území, budou se jich jejich rozhodování nepřímo dotýkat. Navíc MŽP některé zřizovací předpisy, týkající se i území vojenských újezdů, např. oblasti ochrany ptáků, musí vydat jediné po dohodě s Ministerstvem obrany (§ 79 odst. 3 písm. e). V návrhu českých SPA jsou např. území vojenských újezdů Doupovské hory nebo Boletice.

V § 79 se nově rozšiřují kompetence Ministerstva životního prostředí, vyplývající ze směrnice o stanovištích a ze směrnice o ptácích.

V § 87 až 88 se doplňují v souladu s navrhovanými změnami sankce za protiprávní jednání, v § 87 trestupky fyzických osob a v § 88 správní

delikty fyzických osob oprávněných k podnikání a právnických osob.

V § 90 se doplňuje nový odst. 13, podle kterého je zakázáno používat pro odchyt a zabíjení volně žijících živočichů způsoby, metody a prostředky, které prováděcím předpisem stanoví MŽP. Je zde prostor pro implementaci přílohy IV směrnice o ptácích. Zákon o myslivosti i zákon na ochranu zvířat proti týrání sice upravují zakázané způsoby lovu, ale nikoliv plně v souladu s požadavky směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích. Protože je MŽP garantem transpozice obou směrnic, je toto svěřeno jemu a nikoliv Ministerstvu zemědělství.

Závěrem

Česká republika by měla podle závěrů prosincového zasedání členských zemí EU v Kodani vstoupit do EU přibližně v polovině roku 2004. Do té doby by měla splnit své závazky vyplývající (nejen) ze směrnice o ptácích, zejména vyhlásit na svém území oblasti ochrany ptactva SPA. Výše uvedený příspěvek byl pouze dílčím pohledem na sladování českého a evropského systému ochrany přírody. V době uzávěrky tohoto příspěvku se nedalo odhadnout, jak dopadne v Parlamentu projednávání návrhu „euronovely“ zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zvláště, když prosakují „zaručené zprávy“, že se poslanci opozice (dokonce za určité podpory některých poslanců a senátorů stran vládní koalice – sic!) budou snažit novelu zákona „sestřelit“. Nicméně se odvažují vyslovit naději, že nakonec převládne odbornost nad politikařením, že se ČR poučí

z chyb členských států EU při naplňování požadavků vyplývajících ze směrnice o ptácích a že bude přijat zákon o ochraně přírody, za který se nebude muset ČR před Bruslem stydět.



Doporučená literatura:

Heath, M. – Evans, M. (eds): Important Bird Areas in Europe: Priority Sites for Conservation. 2 vols. BirdLife International, Cambridge 2000.

Hora, J. – Marhouf, P.: Návrh oblastí ochrany ptáků v České republice. Ochrana přírody č. 7/2002, str. 195 až 213.

Málková, P. – Lacina, D. (eds.): Významná ptačí území v České republice. Česká společnost ornitologická Praha 2001.

Roth, P.: NATURA 2000: evropská teorie začíná získávat české obrysy. Ochrana přírody č. 7/2002, str. 214 až 216.

Stejskal, V.: Plnění povinností vyplývajících ze směrnice o ptácích a ze směrnice o stanovištích. České právo životního prostředí, č. 1/2001, str. 52 až 57.

Summary

Proposal of Special Protection Areas in the Czech Republic

The 79/409/ EEC Directive on the conservation of wild birds covers all species of birds living in the wild in the

European territory of states members, as well as birds nests, their eggs and their habitats. Annex I – now numbering nearly 181 species – must be the object of special conservation measures, primarily concerning their habitats, which must be classified as special protected areas. The same measures must be applied to regularly migrating species not listed in Annex I.

Based on data on abundance and distribution of birds in the Czech Republic available at the beginning of 2002 a technical proposal of bird protection areas SPA has been presented to the Ministry of the Environment in autumn 2002. After the endorsement of an amendment of the Nature and Landscape Protection Act, those areas will be declared. At present, a preliminary proposal is consisting of 41 SPA bird areas candidates selected according technical criteria set up by the Czech Society for Ornithology.

The last part describes briefly the proposal of an amendment of the Nature and Landscape Protection Act, which has been presented in Parliament in November 2002.



JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

je odborným asistentem katedry práva životního prostředí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze



Ještě jednou k držení handicapovaných jedinců zvláště chráněných druhů živočichů

Mgr. Hana Malá

V čísle 2/2002 (4) tohoto časopisu vyšel článek JUDr. Vojtěcha Stejskala, Ph.D. na téma držení handicapovaných jedinců zvláště chráněných živočichů. Článek rozebírá výklad Ministerstva životního prostředí (dále jen „ministerstvo“) k § 16 odst. 4 vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „vyhláška“), v návaznosti na § 56 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), který byl proveden v říjnu 2001 a byl negativně přijat ze strany České inspekce životního prostředí, Agentury ochrany přírody a krajiny ČR i občanských sdružení zabývajících se ochranou přírody a krajiny. Jelikož autor v závěru klade otázky, které přímo směřují vůči ministerstvu, chtěla bych na ně odpovědět a současně zareagovat na některé argumenty, které se v článku objevily.

Autor článku se pozastavuje nad tím, jak mohlo ministerstvo po deseti letech aplikace zákona otočit výklad o 180 stupňů. K tomu musím podotknout, že bohužel výkon státní správy podle zákona o ochraně přírody a krajiny doposud není prováděn zcela jednotně a sjednocuje se velmi obtížně. Dále obecně skutečnost, že se určitý postup doposud aplikoval, neznamená, že je správný. Ovšem je zřejmé, že podání žádosti o výklad ze strany odbo-

ru ochrany přírody ministerstva měla předcházet širší odborná diskuse.

Nejprve ale k některým argumentům použitým ve zmíněném článku, resp. k autorem předpokládaným důsledkům výše uvedeného výkladu ministerstva, který byl publikován ve Věstníku Ministerstva životního prostředí č. 2/2002 a zněl takto: „Pro zvláště chráněné živočichy, neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě a držené po dobu nezbytnou k jejich ošetření, není zapotřebí udělení výjimky, ani pokud si ošetření vyžádá dobu delší než čtyři týdny. Tím není dotčena povinnost tuto skutečnost oznámit příslušnému okresnímu úřadu nebo příslušné správě chráněné krajinné oblasti či národního parku.“

Jedním z argumentů použitých v článku je, že „se handicap vyloučí z rozhodování ve správním řízení a tudíž dojde de facto ke ztrátě kontroly ochrany přírody ze strany veřejnosti“, což autor dovozuje z toho, že nepovede-li se správní řízení o výjimce, nebudou se ho moci účastnit občanská sdružení, jejichž hlavním posláním je ochrana přírody, v čemž spatřuje i možný rozpor s Úmluvou o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuská kon-

vence). Avšak důvodem pro to, aby určitá činnost podléhala povolení, resp. byla zakázána s možností výjimky, podle mého názoru není a z principu být nemůže zajištění účasti veřejnosti v potenciálním řízení. Rozhodně přitom nechci popírat úlohu, kterou občanská sdružení zabývající se ochranou přírody ve správních řízeních hrají, jež podle mě spočívá především v protíváze ekonomickým zájmům žadatelů. Přitom má jejich účast nepochybně i kladný vliv na kvalitu rozhodování správních úřadů (což považuji za příznivý vedlejší efekt, nikoliv ale za hlavní smysl jejich účasti).

Pro stanovení, zda činnost bude podléhat povolení podle právních předpisů na ochranu přírody a krajiny, resp. na ochranu životního prostředí obecně, nebo zda bude podle těchto právních předpisů zakázána (ať už s možností výjimky či bez ní), je rozhodné, zda se jedná o činnost pro životní prostředí škodlivou nebo škodlivý vliv na životní prostředí nelze vyloučit (princip předběžné opatrnosti), anebo naopak zda daná činnost škodlivý vliv na životní prostředí nemá a mít nemůže. Důvodem sporu o výklad § 50 odst. 2 a 5 zákona a § 16 odst. 4 a 5 vyhlášky je právě skutečnost, že v této otázce, tedy co je z hlediska ochrany přírody a krajiny žádoucí a co škodlivé, není v rámci resortu životního prostředí shoda. Lze argumentovat, že jakékoliv zasahování do přirozeného vývoje volně žijících živočichů je nežádoucí a navíc každý povolený odběr zvláště chráněných živočichů z volné přírody s sebou nese riziko zneužití, spočívajícího v nedovoleném odebrání z přírody i těch živočichů, kteří péči člověka ke svému přežití

nepotřebují. Proti tomu lze namítnout, že neposkytnout zraněným či jinak postiženým živočichům péči vedoucí k záchraně jejich života by bylo neetické a svým způsobem i ze strany státní správy ochrany přírody netaktické, neboť záchrana zraněných živočichů je veřejností vnímána pozitivně. Je však třeba zdůraznit, že sebestopracovanější systém povolování provozu záchraných stanic a evidence v nich držených živočichů nelegálním odběrů zvláště živočichů z přírody zcela nezamezí. Maximální možné míry omezení těchto odběrů by bylo možné dosáhnout jedině jejich absolutním zákazem. Domnívám se, že ne zcela jednoznačná formulace ustanovení § 16 odst. 4 a 5 vyhlášky a jejich určitý nesoulad s § 50 odst. 2 a 5 zákona je důsledkem pokusu o nalezení střední cesty.

Vrátím se však k výkladu § 16 odst. 4 vyhlášky. Řešením by mohl být zajímavý názor, který zastává autor zmíněného článku, že *„Předmětem péče podle § 16 odst. 4 vyhlášky se mohou v souladu s § 50 odst. 2 zákona stávat pouze jedinci, jejichž neschopnost samostatné existence v přírodě byla zapříčiněna lidskou činností ..., jinak jde o škodlivý zásah do jejich přirozeného vývoje ...“* Úskalí uvedeného výkladu však spatřuji v tom, že jednak nemusí být vždy na první pohled zřejmá příčina zranění či jiného postižení živočicha, jednak je opět otázkou etickou, zda záchrana života omezená pouze pro živočichy handicapované v důsledku činnosti člověka není svým způsobem diskriminující vůči živočichům handicapovaným „přirozeně“, a konečně volná příroda v České republice je natolik

ovlivněna lidskými zásahy a činnostmi, že v řadě případů na první pohled „přirozené“ zranění či postižení živočicha může být ve skutečnosti nepřímým důsledkem lidské činnosti. Autor sice svůj názor předkládá jako fakt, ovšem v platných právních předpisech nemá přímou oporu.

Mám tedy za to, že kromě nejasností obsahu pojmů „živočich neschopný samostatné existence v přírodě“ a „jiné okolnosti“ ve výrazu „zvláště chránění živočichové, neschopní v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě“, který je užit v § 16 odst. 4 vyhlášky, je pro výklad § 50 odst. 2 zákona i § 16 odst. 4 a 5 vyhlášky zásadní, co se rozumí výrazem „škodlivě zasahovat“ v § 50 odst. 2 zákona a jaký vztah má věta druhá citovaného ustanovení k větě první, tedy zda zákaz („není dovoleno“) „sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stádia nebo jimi užívaná sídla“ platí obecně, anebo pouze za podmínky, že se jedná o škodlivý zásah do vývoje zvláště chráněných živočichů. V praxi je věta druhá chápána tak, že se vztahuje i na činnosti vedoucí naopak k záchraně živočichů (záchranné přenosy apod.).

Zpět ale k některým argumentům autora výše zmíněného článku na podporu správnosti dosavadní praxe a proti výkladu ministerstva z října 2001.

Autor rozebírá význam rozhodnutí o výjimce pro identifikaci živočichů za účelem prokázání jejich původu v návaznosti na to, že zvláště chránění živočichové jsou vyňati z registrace podle zákona č. 16/1997 Sb. K tomu je třeba

především sdělit, že registrační list podle § 23 zákona č. 16/1997 Sb. v současné době nemůže obecně sloužit jako doklad o prokázání původu. Hlavním důvodem je, že zákon č. 16/1997 Sb. v případě, kdy původ živočicha není prokázán, neumožňuje příslušnému správnímu úřadu registrační list nevydat. Naopak, pro takový případ je výslovně stanoveno, že není-li původ exempláře jednoznačně prokázán, uvede se v příslušné kolonce registračního listu zkratka „U“, která znamená neznámý původ (viz § 5 odst. 9 a § 6 odst. 4 vyhlášky č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, ve znění vyhlášky č. 264/1998 Sb.). Orgán ochrany přírody má sice úřední povinnost zahájit řízení o odebrání živočicha podle § 89 zákona z důvodu neprokázání jeho původu podle § 54 odst. 1 zákona, nicméně současně musí na základě § 23 zákona č. 16/1997 Sb. vydat registrační list pro každý exemplář, tedy i pro ten, jehož původ není prokázán. Původ zvláště chráněných živočichů se tedy obecně prokazuje stejným způsobem jako původ živočichů podléhajících zákonu č. 16/1997 Sb., kteří nejsou zvláště chránění.

V článku se uvádí, že *„Aby se mohl vědecký orgán k takovému vývozu vyjádřit, prověřuje vždy původ exempláře a jeho legální nabytí.“* Vědecký orgán

ve smyslu zákona č. 16/1997 Sb. však není příslušný k prověřování původu exempláře a jeho nabytí ve smyslu § 54 zákona. Vyzvat k prokázání původu živočicha a následně ověřovat jeho původ mohou pouze k tomu příslušné orgány ochrany přírody ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb., nikoliv Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky jako vědecký orgán ani jako odborná organizace ministerstva.

Nadto ani rozhodnutí o výjimce ze zákazu chovat zvláště chráněné živočichy v zajetí, udělené na konkrétního jedince¹, není a nemůže ze své povahy samo o sobě být dokladem o prokázání původu. Prokazuje sice, že živočich

¹ Autor zmíněného článku konstatuje jako fakt, že „u zvláště chráněných druhů podle zákona o ochraně přírody a krajiny však musí mít vlastník výjimku na držení (chov) těchto druhů na stanici, a to nikoliv paušální, ale individuální (na každého ptáka zvlášť)“. K tomu si dovoluji dvě poznámky – jednak se nejedná jen o ptáky (po některých druzích zvláště chráněných ptáků však existuje větší poptávka z důvodu jejich sokolnického využití) a jednak zákon o ochraně přírody a krajiny nestanoví, že výjimky lze udělovat pouze na jedince. Tento podle mého názoru mylný závěr je často vyvozován z definice pojmu „volně žijící živočich“, který je definován jako jedinec, a dále z toho, že zákazy stanovené v § 50 odst. 2 zákona se váží k jedinci. To ovšem nebrání tomu, aby nemohla být udělena výjimka ze zákazu pro skupinu jedinců určitého živočišného druhu, kteří nemusí být nutně určeni počtem. Takový výklad by znamenal mimochodem i nemožnost povolení jakýchkoliv staveb na lokalitách s výskytem zvláště chráněných druhů, neboť v takových případech není možné jedince, jichž se stavba dotkne, určit individuálně. Z hlediska způsobu udělení výjimky přitom zákon nečiní rozdíl mezi zákazem chovu v zajetí a zákazem rušení.

uvedený v rozhodnutí není držen v rozporu s ustanovením § 50 odst. 2 zákona, ale neslouží k jeho identifikaci. Za účelem identifikace proto ministerstvo zavedlo od konce roku 1995 registrační karty pro některé druhy zvláště chráněných živočichů jako přílohu rozhodnutí o výjimce ze zákazu tyto živočichy držet a následně pak vydávalo samostatné registrační karty pro mláďata takových živočichů narozená v lidské péči. Jelikož však uvedený postup nemá oporu v zákoně a zřejmě není ani plně v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ministerstvo v současné době od této praxe ustupuje. K identifikaci zvláště chráněného živočicha je možné na základě § 56 odst. 2 zákona, který byl nově doplněn účinností od 1. 4. 1997 zákonem č. 16/1997 Sb., v rámci rozhodnutí o udělení výjimky podle § 56 odst. 1 zákona stanovit povinnost jeho označení nezaměnitelnou a nesejmutelnou značkou. V případě, že orgán ochrany přírody této možnosti využije, však povinnost označení vznikne až na základě rozhodnutí, tj. totožnost živočicha, pro nějž byla výjimka udělena, opět nemusí být zaručena.

* * *

Nyní konečně k tomu, co mě vedlo k pochybnosti o správnosti stávajícího postupu, tedy zda lze tzv. handicapovaného živočicha držet po uplynutí čtyř týdnů od jeho nalezení pouze na základě výjimky². Důvodem, proč se minis-

² Kapesní příručka Stráž přírody, která je ve zmíněném článku zmíněna, má sloužit jako metodická pomůcka, a proto v ní je zá-

terstvo výkladem § 16 odst. 4 vyhlášky zabývalo, byla otázka, jak postupovat vůči záchranným stanicím, které pečují o zvláště chráněné živočichy, mimo jiné i z toho důvodu, že obdobně jako u zoologických zahrad je udělování výjimky pro každého jedince zvláště chráněného druhu živočicha zvlášť s ohledem na jejich počet administrativně velmi náročné. Proto jsem si kladla otázku, zda takový postup byl skutečně záměrem zákonodárce a zda je doposud aplikovaný postup správný.

Má úvaha byla následující: ustanovení § 50 odst. 1 zákona upřesňuje předmět ochrany (chráněna jsou všechna vývojová stadia zvláště chráněných živočichů i jejich sídla a biotop). Ustanovení § 50 odst. 2 zákona stanoví, že do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů je zakázáno škodlivě zasahovat a uvádí demonstrativní výčet zakázaných činností ve vztahu k nim. Ustanovení § 50 odst. 5 zákona obsahuje zmocnění k vydání prováděcího právního předpisu, kterým mají být stanoveny bližší podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů, a stanoví demonstrativní výčet, co by měl prováděcí předpis upravit především, mj. i péči o zraněné živočichy.

Ustanovení § 16 odst. 4 a 5 vyhlášky jsou prováděcími ustanoveními k § 50 odst. 5 zákona. Ustanovení § 16 odst. 4 zní: „*Zvláště chráněné živočichy, neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě, lze držet po dobu nezbytnou*

kon vyložen tak, jak je chápán v dosavadní praxi, a jinými možnostmi výkladu se nezabývá.

k jejich ošetření. Pokud si ošetření vyžádá dobu delší než čtyři týdny, oznámí osoba, která se živočicha ujala, tuto skutečnost příslušnému okresnímu úřadu nebo příslušné správě chráněné krajinné oblasti či národního parku.“. První věta tedy umožňuje za splnění stanovených podmínek (za prvé, že zvláště chráněný živočich není schopen samostatné existence v přírodě, a za druhé, že tento živočich je držen pouze po dobu nezbytnou k jeho ošetření) držení zvláště chráněných živočichů. Jeho logickým výkladem lze dospět k závěru, že jelikož v takovém případě právní předpis držení zvláště chráněného živočicha povoluje, nejedná se o činnost ve vztahu ke zvláště chráněným živočichům zakázanou, a tudíž ji lze provádět bez toho, aby k ní ministerstvo udělovalo výjimku podle § 56 zákona. Výjimky podle § 56 zákona se totiž udělují pouze ze zákazů. Až potud se výklad neliší od dosavadní praxe.

Druhá věta § 16 odst. 4 vyhlášky však bývá většinou chápána tak, že držení zvláště chráněného živočicha, neschopného samostatné existence v přírodě, po dobu delší než 4 týdny je možné jen na základě výjimky udělené podle § 56 zákona. Takový závěr však podle mého názoru z této věty nelze dovodit. Přijmeme-li výklad první věty, že zvláště chráněného živočicha, neschopného samostatné existence v přírodě, je obecně dovoleno držet po dobu nezbytnou k jeho ošetření (přičemž tato doba bude v jednotlivých případech záviset na řadě okolností – závažnost poranění živočicha, jeho celkový stav apod.), pak druhá věta pouze stanoví tomu, kdo živočicha za účelem ošetření

drží, oznamovací povinnost vůči orgánu ochrany přírody, ale jen v případě, že doba držení překročí 4 týdny. Délka dovoleného držení podle první věty tohoto ustanovení, která je vázána na to, zda je to nezbytné k ošetření živočicha, však druhou větou tohoto ustanovení není omezena. Samozřejmě je namísto otázka, zda § 16 odst. 4 vyhlášky nepřekračuje zmocnění dané zákonem, když dovoluje držení zvláště chráněných živočichů, které je zákonem zakázáno. Ovšem z dikce § 50 odst. 2 a 5 zákona podle mého názoru není zcela jednoznačné, zda je podle něj zakázána i péče o zraněné a jinak handicapované živočichy (jak jsem již zmínila výše).

Je-li tedy dovoleno živočicha držet po dobu nezbytnou k jeho ošetření, nemůže se podle § 16 odst. 4 vyhlášky v této době jednat o držení zakázané, a tudíž nelze dovodit povinnost toho, kdo jej ošetřuje, žádat o udělení výjimky podle § 56 odst. 1 zákona z § 50 odst. 2 zákona. O zakázané držení zvláště chráněného živočicha by se však jednalo v případě držení v zajetí živočicha, který je schopen samostatné existence v přírodě, nebo v případě jeho držení po delší dobu, než jaká je nezbytná k jeho ošetření.

Proti tomu lze namítnout, že zákon neobsahuje zmocnění, které by umožňovalo prolomit zákazy stanovené v § 50 odst. 2 zákona vyhláškou. To by však znamenalo, že ustanovení § 16 odst. 4 je v rozporu s § 50 odst. 2 zákona. Ustanovení zákona jako právního předpisu vyšší právní síly má při aplikaci přednost, což při uvedeném výkladu znamená, že jakékoliv držení zvláště

chráněných živočichů, tedy i živočichů neschopných samostatného života v přírodě, je zakázané (včetně jejich odběru z přírody), není-li ze zákazu udělena výjimka postupem podle § 56 odst. 1 zákona, a to bez ohledu na dobu jejich držení a na to, zda byla splněna oznamovací povinnost podle § 16 odst. 4 vyhlášky.

Z výše uvedeného plyne závěr, že ustanovení § 16 odst. 4 vyhlášky vyžaduje změnu, která by je uvedla do souladu se zákonem. Pokud má však být pro účely péče o tzv. handicapované živočichy prolomen zákaz v § 50 odst. 2 zákona, pouhá změna vyhlášky je nedostačující a právní úpravu bude nutné vtělit přímo do zákona.

* * *

Nyní ještě ke stanicím určeným k péči o zvláště chráněné živočichy neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě (tzv. stanice pro handicapované živočichy). V článku se uvádí, že „*Smyslem zákona o ochraně přírody a krajiny ... rozhodně není, aby kterýkoli subjekt založil a provozoval záchrannou stanici. Je nutné, aby stát, který je podle Ústavy České republiky odpovědným za ochranu životního prostředí, rozhodoval, jestli zájemce má či nemá odborné znalosti, prostředky a zkušenosti k tomu, aby vedl stanici pro handicapované živočichy. Nemůže to být živelný proces.*“ *De lege ferenda* je v současné době předmětem diskuse, zda záchranné stanice, tedy specializovaná zařízení k péči o živočichy neschopné samostatného života v přírodě, resp. ty z nich, které přijímají do péče

i zvláště chráněné živočichy, podřítit určitému povolovacímu režimu, podobně jako např. zoologické zahrady v připravovaném zákoně o zoologických zahradách. *De lege lata* však právní předpisy, jak autor správně uvádí, žádné výslovné přivolení ze strany státu k provozu záchranných stanic nevyžadují. Naopak, v § 16 odst. 5 vyhlášky je výslovně stanoveno, že „*Pro zvláště chráněné živočichy neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě, lze zřizovat stanice, ve kterých se jim poskytne potřebná péče.*“, aniž by přitom byly stanoveny jakékoliv zvláštní podmínky pro jejich zřizování. Z tohoto ustanovení lze opět vyrozumět, že provozování stanic pro handicapované živočichy, pokud poskytují živočichům péči pouze ve smyslu § 16 odst. 4 vyhlášky, je činnost dovolená. Dovoleno však již není např. držet odchovaná zdravá mláďata jedinců držných v souladu s § 16 odst. 4 vyhlášky. Přitom připomínám ustanovení čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy ČR a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod, podle nichž lze státní moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit nic, co zákon neukládá.

* * *

Při přípravě novely zákona o ochraně přírody a krajiny v letech 2000 až 2001 byla zvažována i nová právní úprava držení handicapovaných živočichů i záchranných stanic. Podle návrhu, který byl součástí materiálu rozeslaného na podzim roku 2001 do meziresortního připomínkového řízení, měla být

měla být tomu, kdo se ujme zvláště chráněného živočicha neschopného samostatného života v přírodě, stanovena povinnost oznámit tuto skutečnost do 3 pracovních dnů orgánu ochrany přírody. Ve vyhlášce pak měly být uvedeny druhy zvláště chráněných živočichů, pro které platí povinnost odevzdat je v takovém případě do záchranné stanice (stanice pro handicapované živočichy), přičemž péči o tyto živočichy by hradil stát. Pro záchranné stanice měl platit v principu obdobný režim, jaký je navrhován v již zmíněném zákoně o zoologických zahradách pro zoologické zahrady, tedy měly být provozovány na základě licence vydávané ministerstvem, pro jejíž vydání by byly stanoveny určité podmínky. V rámci zásadního přepracování novely v průběhu meziresortního připomínkového řízení, spočívajícího ve výrazné redukci návrhu na ustanovení přímo vyžadovaná směrnicemi Rady č. 79/409/EHS a č. 92/43/EHS, byla však i tato ustanovení vypuštěna. Na druhou stranu je nutno přiznat, že výše uvedený návrh měl ještě řadu nedostatků, zejména neřešil vynětí osoby, která se zvláště chráněného živočicha ujme, ze zákazů stanovených v § 50 zákona a postup, který navrhoval, měl ještě určitá úskalí – např. každého nalezeného zvláště chráněného živočicha neschopného samostatného života v přírodě by musel fyzicky přebírat orgán ochrany přírody, což by bylo krajně nepraktické.

V současné době se však již rýsuje určitá koncepce, která vznikla zejména ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Záměrem je mj. sta-

novit výslovně, že pro převzetí tzv. handicapovaného živočicha do péče neplatí až do jeho vyléčení zákaz odchytu, držení a přepravy. Na živočichy druhů, které stanoví ministerstvo vyhláškou, by se však vztahovala povinnost vrátit je do 3 dnů do přírody nebo je odevzdat do záchranné stanice a péči o ně by hradil stát. Bylo by výslovně stanoveno, že záchranné stanice jsou fyzické osoby, právnické osoby nebo organizační složky státu, které pověří ministerstvo. Byly by stanoveny podmínky, které musí záchranná stanice splňovat. Jejich seznam by byl zveřejňován ve Věstníku MŽP. Záchranné stanice by přitom existovaly na třech úrovních – jako místní záchranné stanice, kam by byli předáváni všichni nalezení živočichové (druhy stanovené vyhláškou ministerstva povinně, ostatní živočichy by si mohl ponechat v péči až

do jejich vyléčení i ten, kdo je našel), specializované záchranné stanice, které by sloužily k péči o živočichy druhů stanovených výše zmíněnou vyhláškou, a regionální záchranné stanice, kde by byla poskytována péče ostatním živočichům po jejich ošetření v místní záchranné stanici. Jedna stanice by přitom mohla působit současně na všech úrovních, pro které by splnila předpoklady.

Přijetí takového řešení, které však vyžaduje změnu zákona, by podle mého názoru stávající problémy odstranilo, a proto lze jen doufat, že k tomu bude nalezena dostatečná vůle.

♠
Mgr. Hana Malá

pracuje v odboru ochrany přírody
Ministerstva životního prostředí

♠♠

ZAZNAMENALI JSME

Světový summit o udržitelném rozvoji Johannesburg 2002

Světový summit o udržitelném rozvoji (World Summit on Sustainable Development, WSSD, dále jen „Summit“) se konal v Johannesburgu v Jihoafrické republice ve dnech 26. srpna až 4. září 2002. Vlastnímu Summitu předcházela rok příprav a čtyři zasedání Přípravného výboru. Měřeno přítomností více než stovky hlav států a vlád na vrcholové části Summitu šlo o jednu z největších a nejprestižnějších globálních konferencí OSN. Hlavními výstupy Summitu jsou „Implementační plán“ („Plan of Implementation“) a „Johannesburská deklarace“, významné jsou však i tzv. Partnerské iniciativy, dobrovolné závazky vlád, mezinárodních organizací a nevládních aktérů ke konkrétním aktivitám na podporu udržitelného rozvoje.

Českou delegaci vedl na Summitu místopředseda vlády pro vědu, výzkum a lidské zdroje Petr Mareš, faktickým, odborným, šéfem však byl ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Cílem Summitu bylo posoudit po deseti letech pokrok, dosažený světovým společenstvím při realizaci závěrů Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED, Rio de Janeiro 1992), která svými klíčovými dokumenty (Deklarací z Ria a Agendou 21) vytýčila cestu k udržitelnému rozvoji, a aktualizovat a upřesnit směřování k udržitelnému rozvoji s ohledem na současné podmínky. V éře globalizace koncept „udržitelného rozvoje“ prošel značným

obsahovým vývojem s trvale rostoucím důrazem na rovnováhu své ekonomické, sociální a environmentální dimenze. V praxi to mělo za následek propojení negociačních okruhů sociální, environmentální, ekonomické a obchodní sféry. Největší pozornost byla zaměřena na oblasti „nástroje realizace“ (financování, oddlužení, obchodní režimy apod.) a „institucionální rámec pro udržitelný rozvoj“.

Summit v Johannesburgu měl být akčním summitem s důrazem na implementaci a na stanovení konkrétních, obsahově i časově vymezených cílů mezinárodního společenství ve vybraných oblastech. Tyto představy se však vzhledem k přetrvávajícím názorovým rozdílům ukázaly jako příliš ambiciózní a jednání postupně zaznamenávala narůstající skluz. Mezi nespornější tématy patřil obchod a financování, a to konkrétně otázka, zda může Summit formulovat závazky jdoucí za rámec dohody dosažené na Mezinárodní konferenci o financování rozvoje v mexickém Monterrey v březnu 2002 a na ministerském zasedání Světové obchodní organizace v Doha v listopadu 2001. Neméně složité diskuse se vedly o dalším postupu v oblasti energetiky, oceánů a rybolovu, ochrany klimatu a biodiverzity, využívání chemických látek atd. K problémovým se řadila i pasáž o institucionálních předpokladech pro realizaci cílů udržitelného rozvoje.

Kompromisní formulace Implementačního plánu se začaly rodit až po

zdlouhavých jednáních. Teprve dohoda v otázce globálního snížení podílu osob bez přístupu k základním hygienickým službám a spojení zdravotních služeb nejen s obecnými standardy lidských práv, ale i se specifickými kulturními a náboženskými hodnotami, umožnila konečné odsouhlasení jeho textu.

Implementační plán je navzdory svému označení spíše souborem vybídek, záměrů a cílů aniž by bylo řečeno, jak (a zda vůbec) budou realizovány. S ohledem na tuto skutečnost některé skupiny zemí již na závěrečném plénu signalizovaly zájem jít nad jeho rámec – Evropská unie (spolu se spřízněnou skupinou států včetně ČR) např. s poukazem na to, že nebyly přijaty žádné kvantitativní cíle ve vztahu k obnovitelným zdrojům energie (což je považováno za nejvýznamnější konkrétní negativum Summitu), představila deklaraci, v níž vyzvala k přijetí konkrétních regionálních a globálních závazků v této oblasti.

Johannesburgská deklarace je pokusem o shrnutí hlavních politických priorit negociací, bez zásadního obohacení výsledků včleněných do Implementačního plánu, a její význam spočívá spíše v potvrzení politické vůle vlád dosáhnout společného cíle - udržitelného rozvoje.

Mezi nejvýznamnější tzv. Partnerské iniciativy patří projekty v prioritních oblastech (voda, energetika, zdraví, zemědělství a biodiverzita), které ve spolupráci s partnery (EU, Kanada aj.) připravily USA a které mají pro nejbližší léta zajištěny prostředky v objemu několika miliard dolarů. Bezpro-

střední finanční přínos ostatních partnerských iniciativ je odhadován na čtvrt miliardy dolarů.

Hodnocení Summitu v Johannesburgu se pohybuje v širokém rozmezí v závislosti na očekáváních aktérů a míře, v jaké byly nakonec reflektovány jejich zájmy a vyjednávací pozice. Uspokojení z přijatých závěrů většinou vyjadřují rozvojové země. Jestliže UNCED v Riu před deseti lety znamenala razantní nástup environmentálních hledisek, Summit v Johannesburgu uvedl do rovnováhy tři pilíře udržitelného rozvoje a přímo propojil opatření k ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů s bojem proti chudobě či s podmínkami mezinárodního obchodu včetně odbourávání obchodních překážek a dotací na straně vyspělých zemí. I když výsledná podoba ustanovení nepřesahuje rámec dohod z ministerského zasedání Světové obchodní organizace v Doha, Summit v Johannesburgu zohledněním obchodní agendy posílil budoucí vyjednávací pozice rozvojových zemí.

Za nesporný přínos Summitu lze též označit fakt, že dokázal mobilizovat občanskou společnost, přilákat pestrý směr aktivistů a zájmových skupin s širokým spektrem názorů, a iniciovat tak rozsáhlou neformální diskusi o udržitelném rozvoji a budoucnosti Země.

Udržitelný rozvoj byl v Johannesburgu definován širěji než na UNCED v Riu, s menším důrazem na ochranu životního prostředí a s větším důrazem na boj proti chudobě či na obchodní problematiku. Tím Summit přispěl k aktualizaci globální rozvojové agendy a stal se zároveň aktuálním testem vůle

mezinárodního společenství ke spolupráci. Otevřenou otázkou zůstává, jak bude tato vůle proměněna ve skutky. V této souvislosti jsou často za největší konkrétní přínos Summitu označovány jednotlivé partnerské iniciativy.

Evropská unie výsledky Summitu obezřetně uvítala. Především z perspektivy environmentálního a sociálního pilíře se snažila být maximálně pozitivní silou, ovšem spojení těchto témat s problematikou zemědělských a energetických dotací negociační pozici EU do jisté míry oslabilo, stejně jako časté názorové rozdíly mezi jednotlivými členskými zeměmi. Za svůj největší úspěch EU zřejmě považuje přijetí časového cíle v oblasti hygienických služeb.

Z pohledu České republiky lze výsledky Summitu označit spíše za úspěch, neboť potvrdily závazek mezinárodního

společenství k udržitelnému rozvoji a lze očekávat další rozpracování jeho závěrů v evropském měřítku. V Implementačním plánu byly potvrzeny všechny formulace týkající se vzdělání a vědy, které ČR v průběhu přípravného procesu i na vlastním Summitu prosazovala. Byla též schválena jedna partnerská iniciativa předložená ČR (tzv. Visegrádská letní škola rozvojové pomoci) a ke dvěma významným iniciativám se ČR připojila (k iniciativě environmentálního partnerství Východ – Západ předložené EU, Gruzií a Ukrajinou a k britské environmentální iniciativě z oblasti energetiky).

Redakce

(zpracováno s využitím tiskových materiálů OSN, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva životního prostředí)



Johannesburská deklarace o udržitelném rozvoji

Od našich začátků do budoucnosti

1. My, zástupci národů světa, shromáždění na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu, Jižní Afrika, ve dnech 26. srpna až 4. září 2002, znovu potvrzujeme náš závazek ohledně udržitelného rozvoje.

2. Zavazujeme se k vybudování humánní, spravedlivé a starostlivě pečující globální společnosti, vědomé si nutnosti lidské důstojnosti pro všechny.

3. Na zahájení tohoto summitu se na nás obrátily děti světa s jednoduchou, ale jasnou myšlenkou, že budoucnost náleží jim, a v souladu s tím nás vyzvaly k tomu, abychom našimi opatřeními zajistili, že tento svět zdědí bez nedůstojnosti a nemravností vyvolané chudobou, degradací životního prostředí a neudržitelným rozvojem.

4. Jako součást naší odpovědi těmto dětem – které představují naši společnou budoucnost – my všichni, kteří přicházíme z různých koutů světa, poučení různými životními zkušenostmi, jsme spojení a pohnuti hluboce procitěným pocitem, že naléhavě potřebujeme vytvořit nový a optimističtější svět naděje.

5. V souladu s tím se ujímáme kolektivní odpovědnosti za povznesení a posílení vzájemně souvisejících pilířů udržitelného rozvoje – ekonomického rozvoje, sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí – na místní, celostátní, regionální a celosvětové úrovni.

6. Z tohoto kontinentu, kolébky lidstva, se hlásíme k naší odpovědnosti jednoho k druhému, odpovědnosti za lepší společenství života a k odpovědnosti k našim dětem, prostřednictvím implementačního plánu a této deklarace.

7. Uznávající, že se lidstvo nachází na určité křižovatce svého vývoje, spojili jsme se v odhodlání vyvinout rozhodné úsilí o pozitivní reakci na potřebu vypracovat praktický a viditelný plán, který by měl vést k vymýcení chudoby a k lidskému rozvoji.

Od Stockholmu k Rio de Janeiro a dále k Johannesburgu

8. Před třiceti lety jsme se ve Stockholmu dohodli na naléhavé nutnosti reagovat na problém poškozování životního prostředí. Před deseti lety, na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, konané v Rio de Janeiro, jsme se dohodli, že pro udržitelný rozvoj, založený na principech z Ria, je esenciální ochrana životního prostředí a sociální a hospodářský rozvoj. Pro dosažení udržitelného rozvoje jsme přijali celosvětový program, Agendu 21 a Deklaraci z Ria, k nimž znovu potvrzujeme své závazky. Summit v Rio de Janeiro byl významným mezníkem, který stanovil nový program pro udržitelný rozvoj.

9. V mezidobí mezi summitem v Rio de Janeiro a v Johannesburgu se pod vedením OSN zástupci států světa setkali na několika významných konferencích, včetně Konference o finančních

zdrojích pro rozvoj, konané v Monterrey, a ministerské konferenci konané v Doha. Na těchto konferencích byla zformulována komplexní vize světa pro budoucnost lidstva.

10. Na Johannesburgském summitu jsme dosáhli mnohé vzhledem ke spojení bohatého spektra lidí a hledisek na konstruktivní úsilí o společné postupy směrem ke světu, který respektuje a implementuje vizi udržitelného rozvoje. V Johannesburgu také bylo potvrzeno, že vzhledem k dosažení celosvětového konsenzu a partnerství mezi lidmi naší planety byl dosažen významný pokrok.

Úkoly které máme řešit

11. Uznáváme, že pro udržitelný rozvoj jsou esenciálními požadavky a všepřeklenujícími cíli vymýcení chudoby, změna vzorců spotřeby a výroby, a ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi jako se základnou pro hospodářský a sociální rozvoj.

12. Hluboká nesprávná čára, která dělí lidskou společnost na bohaté a chudé a stále rostoucí propast mezi rozvinutým a rozvojovým světem, představuje velkou hrozbu pro celosvětovou prosperitu, bezpečnost a stabilitu.

13. Celosvětové životní prostředí nadále trpí. Pokračuje ztráta biodiverzity, nadále jsou vyčerpávány zásoby ryb, desertifikace pohlcuje stále více úrodné půdy, nepříznivé vlivy změny klimatu jsou již zřejmé, přírodní pohromy jsou stále častější a ničivější a rozvojové země jsou stále zranitelnější, a znečištění vzduchu, vody a moří nadále okrádá miliony lidí o slušný život.

14. S procesem globalizace k těmto úkolům přistupuje nová dimenze. Rychlá integrace trhů, mobilita kapitálu a významné zvýšení investic v celém světě – to vše vedlo k novým úkolům a příležitostem vzhledem k úsilí o udržitelný rozvoj. Avšak přínosy a náklady spojené s globalizací jsou rozdělovány nerovnoměrně, a rozvojové státy čelí zvláštním potížím při plnění tohoto úkolu.

15. Riskujeme, že dojde k upevnění těchto celosvětových velkých rozdílů a pokud nezačneme jednat tak, aby byly životy chudých zásadně změněny, mohou chudí tohoto světa ztratit důvěru v jejich představitele a demokratické systémy, k nimž jsme nadále zavázáni, mohou své představitele začít pokládat jen za prázdné mluvky.

Náš závazek k udržitelnému rozvoji

16. Jsme rozhodnutí zajistit, aby naše bohatá biodiverzita, která je naším kolektivním zdrojem síly, byla využívána v rámci konstruktivního partnerství pro změnu a pro dosažení společného cíle – udržitelného rozvoje.

17. Vítráme soustředění se Johannesburgského summitu na nedělitelnost lidské důstojnosti a jsme rozhodnutí urychleně zlepšit dosažitelnost základních podmínek, jako je např. čistá voda, hygiena, energie, zdravotní péče, potravní bezpečnost a ochrana biodiverzity. Současně si budeme společně vzájemně pomáhat v zajišťování přístupu k finančním zdrojům, zajišťování přínosů v důsledku otvírání trhů, zajišťování vybudování kapacit, využívání moderních technologií přinášejících

rozvoj, a v zajištění transferu technologií, rozvoj lidských zdrojů, výchova a školení znemožňující stále zaostávání ve vývoji.

18. Jsme zavázáni k zajištění toho, že bude posíleno postavení žen a jejich zrovnoprávnění, a že rovnost obou pohlaví bude začleněna do všech činností spojených s Agendou 21, s rozvojovými cíli milénia a s Johannesburgským implementačním plánem.

19. Uznáváme skutečnost, že celosvětová společnost má prostředky a je vybavena zdroji k řešení úkolů celého lidstva: vymýcení chudoby a podpora udržitelného rozvoje. Společně učiníme další zvláštní kroky k zajištění toho, že tyto dostupné zdroje jsou využívány v prospěch lidskosti.

20. V tomto ohledu vyzýváme rozvinuté státy, které tak dosud neučinily, aby vyvinuly konkrétní úsilí o splnění mezinárodně dohodnuté úrovně oficiální rozvojové pomoci, jako příspěvek k dosažení našich rozvojových hlavních a dílčích cílů.

21. Vítkáme a podporujeme vznikání silnějších regionálních seskupení a aliancí, jako je např. Nové partnerství pro africký rozvoj (NEPAD), na podporu regionální spolupráce, zlepšené mezinárodní spolupráce a podporu udržitelného rozvoje.

22. Nadále budeme věnovat zvláštní pozornost rozvojovým potřebám malých rozvojových ostrovních států a nejméně rozvinutých zemí.

23. Uznáváme, že sociální rozvoj vyžaduje dlouhodobou perspektivu a široce

založenou spoluúčasť na tvorbě politiky, rozhodování a implementaci na všech úrovních. Jako sociální partneři budeme nadále pracovat pro stabilní partnerství se všemi hlavními skupinami, respektujícíce nezávislé a důležité role každé z nich.

24. Souhlasíme s tím, že při sledování svých legitimních zájmů v soukromém sektoru, mají velké i malé komerční společnosti povinnost přispívat k vývoji spravedlivých a udržitelných komunit a společností.

25. Dále souhlasíme s poskytováním pomoci ke zvýšení tvorby pracovních příležitostí spojených s příjmem, berouce v úvahu Deklaraci základních principů a práv v práci Mezinárodní pracovní organizace (ILO).

26. Souhlasíme s tím, že v sektoru soukromých právnických osob; podnikatelských korporací, sdružení, spolků a společností je nutno posílit odpovědnost korporací. K tomu by mělo dojít v rámci transparentního a stabilního regulačního prostředí.

27. Zavazujeme se k posílení a zlepšení řízení na všech úrovních účinné implementace Agendy 21, rozvojových cílů milénia a Johannesburgského implementačního plánu.

Budoucnost náleží mnohostrannosti

28. Pro dosažení našich cílů udržitelného rozvoje potřebujeme účinnější, demokratické a odpovědné mezinárodní a mnohostranné instituce.

29. Znovu potvrzujeme náš závazek principům a účelu Charty OSN a mezi-

a mezinárodního práva a k posilování mnohostrannosti. Podporujeme vedoucí úlohu OSN jako nejuniversálnější a nej-reprezentativnější organizace světa, která má nejlepší postavení k podpoře udržitelného rozvoje.

30. Dále se zavazujeme k monitorování pokroku v dosažení našich hlavních a vedlejších cílů udržitelného rozvoje v pravidelných intervalech.

Učinně tak skutkem

31. Jsme zajedno v názoru, že se tak musí dít všeobsažným procesem, zahrnujícím všechny hlavní skupiny a vlády, které se účastnily historického summitu v Johannesburgu.

32. Zavazujeme se k realizaci společných opatření, spojení společným rozhodnutím zachránit naši planetu,

podporovat lidský rozvoj a dosáhnout univerzální prosperity a míru

33. Zavazujeme se k Johannesburgskému implementačnímu plánu a k urychlení dosažení časově vázaných, sociálně-ekonomických a environmentálních cílů v něm obsažených.

34. Z afrického kontinentu, kolébky lidstva, slavnostně slibujeme národům světa a generacím, které nepochybně zdědí tuto Zemi, že jsme rozhodnutí zajistit uskutečnění naší společné naděje na udržitelný rozvoj.

Vyjadřujeme náš nejhlubší vděk lidu a vládě Jihoafrické republiky za jejich velkorysou pohostinnost a vynikající zorganizování tohoto Světového summitu o udržitelném rozvoji.

Charakteristika obsahu Implementačního plánu přijatého na Summitu v Johannesburgu

Implementační plán (Plan of Implementation), přijatý na Summitu v Johannesburgu, sestává se z deseti kapitol vymezujících základní principy a cesty k dosažení udržitelnosti rozvoje v globálním měřítku, potvrzuje platnost řady závazků přijatých na dřívějších mezinárodních konferencích (zejména Miléniové deklarace, Ministerské konference Světové obchodní konference v Doha a Mezinárodní konference o financování rozvoje v Monterrey) a obsahuje některé závazky nové.

První kapitola, „Úvod“, má obecně politický charakter a vyjadřuje základní shodu mezinárodního společenství týkající se principů mezinárodní i domácí politiky udržitelného rozvoje.

Kapitola II., „Vymýcení chudoby“, je průřezovou kapitolou shrnující nástroje a cesty a různé aspekty snižování chudoby ve světě a to včetně zrovnoprávnění žen, zlepšení přístupu k energiím, zajištění odpovídajícího přístřeší atd. Mezi nejvýznamnější nové závazky obsažené v této kapitole patří zřízení Fondu solidarity OSN na pomoc rozvo-

jovým zemím. Příjmem tohoto fondu by měly být dobrovolné příspěvky a jeho mechanismy fungování mají být upraveny příslušnou rezolucí 57. Valného shromáždění OSN. Dalším důležitým závazkem je do r. 2015 snížit na polovinu počet lidí bez přístupu k základním hygienickým službám, doplňující odpovídající závazek Miléniové deklarace na snížení počtu lidí žijících pod hranicí chudoby a bez přístupu k bezpečné pitné vodě.

Kapitola III., „**Změna neudržitelných vzorců výroby a spotřeby**“, definuje nástroje k oddělení ekonomického růstu od degradace životního prostředí, mj. zaměřené na eko-efektivitu a značení (eco-labelling), čistší produkci, opatření k dosažení udržitelných vzorců výroby a spotřeby v energetice a dopravě, v odpadovém hospodářství a v oblasti chemických látek. Mezi nejvýznamnější nové závazky obsažené v této kapitole patří zpracování desetiletého programového rámce pro iniciativy směřující ke změně neudržitelných vzorců výroby a spotřeby, závazek zvyšovat odpovědnost korporací (který se opakuje i na jiných místech dokumentu) a závazek, že do roku 2020 budou chemické látky vyráběny a využívány způsobem, který povede k minimalizaci jejich negativního dopadu na zdraví a životní prostředí.

Kapitola IV., „**Ochrana a management přírodních zdrojů**“, se zabývá mj. ochranou oceánů a udržitelným rybolovem, ochranou klimatického systému Země, udržitelným zemědělstvím a ochranou biologické rozmanitosti (biodiverzity). Mezi nejvýznamnější nové závazky obsažené v této kapitole patří

závazek zachovat či do roku 2015 obnovit zásoby ryb na úroveň, která umožní maximální udržitelný výnos, a zahrnutí problematiky šíření pouště mezi prioritní tématické okruhy podporované Globálním fondem životního prostředí.

Kapitola V., „**Udržitelný rozvoj v globalizovaném světě**“, je věnována zejména souvislostem udržitelného rozvoje a mezinárodního obchodu, resp. implementace závazků Mezinárodní konference o financování rozvoje v Monterrey; současně zdůrazňuje význam sociálního pilíře udržitelného rozvoje.

Kapitola VI., „**Zdraví pro udržitelný rozvoj**“, potvrzuje klíčový význam zdraví pro udržitelný rozvoj a obsahuje konkrétní závazky týkající se mj. respektování základních lidských práv a svobod ve zdravotnictví, zvyšování „zdravotnické gramotnosti“ a koordinace mezinárodní odpovědi na pandemii HIV/AIDS, malárie a tuberkulózy.

Kapitola VII., „**Udržitelný rozvoj malých ostrovních rozvojových zemí**“, charakterizuje specifické potřeby ostrovních rozvojových zemí mj. ve vztahu k rybolovu, ochraně moří, připravenosti na zvládnutí a minimalizaci následků přírodních katastrof a implementaci Barbadoského akčního plánu; nejvýznamnějším závazkem je rozhodnout v průběhu 57. Valného shromáždění OSN o případném uspořádání speciální konference k udržitelnému rozvoji malých ostrovních rozvojových zemí.

Kapitola VIII.1., „**Udržitelný rozvoj Afriky**“, analyzuje specifické po-

třeby a nedostatky Afriky, mj. zabránění válečným konfliktům, pandemie HIV/AIDS, odpuštění dluhů, zajištění spravedlivého podílu Afričanů na výnosech z afrických biologických zdrojů aj. Velká pozornost je věnována možnostem podpory implementace Nového ekonomického partnerství pro rozvoj Afriky („New Economic Partnership for Africa's Development“, NEPAD).

Kapitola VIII.2., „**Další regionální iniciativy**“, obsahuje regionální iniciativy pro udržitelný rozvoj v Latinské Americe a v Karibiku, v Asii a Tichomoří, v západoasijském regionu a v regionu Evropské hospodářské komise.

Kapitola IX., „**Nástroje implementace**“, obsahuje tři hlavní sekce: finance a implementace závazků Mezinárodní konference o financování rozvoje (včetně iniciativy na odpuštění dluhů); mezinárodní obchod, přenos moderních technologií a know-how, posilování kapacity; vzdělání a věda pro udržitelný rozvoj.

Závěrečná kapitola X., „**Institucionální opatření**“, shrnuje řadu žádoucích institucionálních i jiných opatření jak na mezinárodní scéně (v rámci OSN) tak v národním měřítku. Další rozpracování závěrů Summitu má globálně sledovat zejména Komise OSN pro udržitelný rozvoj, o vhodných formách její činnosti má rozhodnout její nejbližší zasedání v květnu 2003. Již 57. Valné shromáždění OSN má přijmout rozhodnutí k dalšímu konkrétnímu návrhu – zřízení univerzálního členství v Řídící radě Programu OSN pro životní prostředí (UNEP). Mezi nejvýznamnější závazky v národním měřítku patří závazek vytvořit tam, kde dosud neexistují, národní rady pro udržitelný rozvoj na vysoké úrovni a závazek do r. 2005 zpracovat a začít implementovat národní strategie udržitelného rozvoje.

Redakce



Světový summit o udržitelném rozvoji – Implementační plán

I. Úvod *

1. Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), která se konala v Rio de Janeiru v roce 1992, stanovila základní zásady a akční program pro dosažení udržitelného rozvoje. Znovu potvrzujeme náš pevný závazek k dodržování zásad z Rio de Janeira, k plné realizaci Agendy 21 a Programu pro další realizaci Agendy 21. Dále se zavazujeme k úspěšnému dosažení mezinárodně schválených rozvojových cílů, včetně cílů obsažených v Miléniové deklaraci a ve výsledcích hlavních konferencí OSN a mezinárodních dohod uzavřených od roku 1992.
2. Tento plán realizace bude nadále vycházet z úspěchů dosažených v rámci UNCED a urychlí uskutečňování zbývajících cílů. Pro tento účel se zavazujeme k tomu, že podnikneme konkrétní kroky a opatření na všech úrovních a posílíme mezinárodní spolupráci s ohledem na zásady z Rio de Janeira, mimo jiné také včetně zásady společných, ale odlišených odpovědností, jak jsou stanoveny v zásadě 7 Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji. Toto úsilí rovněž dále podpoří integraci tří složek udržitelného rozvoje – ekonomický rozvoj,

sociální rozvoj a ochranu životního prostředí – jako vzájemně závislých a vzájemně se podporujících pilířů. Zastřešujícími cíli pro udržitelný rozvoj a současně i jeho nezbytnými podmínkami jsou vymýcení chudoby, změna neudržitelných modelů výroby a spotřeby a ochrana a řízení základny přírodních zdrojů pro ekonomický a sociální rozvoj.

3. Uznáváme, že realizace výsledků Summitu by měla být přínosem pro všechny, zejména pro ženy, mládež, děti a zranitelné skupiny. Do jejich realizace by se navíc měly zapojit všichni významní činitelé, a to prostřednictvím partnerské spolupráce, zejména pak jednak mezi vládami Severu a Jihu, a jednak mezi vládami a významnými skupinami, aby bylo dosaženo široce sdílených cílů udržitelného rozvoje. Jak bylo již naznačeno v Monterreyském konsensu, tyto partnerské spolupráce jsou klíčovým prvkem pro dosažení udržitelného rozvoje v globalizujícím se světě.
4. Kvalitní řízení v rámci každé země, stejně jako na mezinárodní úrovni je pro udržitelný rozvoj nezbytné. Základem pro udržitelný rozvoj na národní úrovni jsou správné ekologické, sociální a ekonomické politiky, demokratické instituce reagující na potřeby občanů, právní stát, opatření pro boj proti korupci, rovnost pohlaví a prostředí umožňující investování. V důsledku globalizace se

* Z důvodu omezeného prostoru přinášíme v tomto čísle první část, dokončení bude v čísle 1/2003 (7).

kritickými prvky pro určování úspěchu nebo neúspěchu rozvojových zemí v jejich národním úsilí staly vnější faktory. Rozdíl mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi ukazuje na neustálou potřebu dynamického a aktivního mezinárodního ekonomického prostředí, které podporuje mezinárodní spolupráci, zejména v oblasti financí, transferu technologií, půjček a obchodu, a plnou a aktivní účast rozvojových zemí na globálním rozhodování, pokud má být hybná síla pro celosvětový pokrok směrem k udržitelnému rozvoji zachována a dále zvýšena.

- 5.1 Mír, bezpečnost, stabilita a respektování lidských práv a základních svobod, včetně práva na rozvoj, stejně jako respektování kulturní rozmanitosti, jsou zcela nezbytné pro dosažení udržitelného rozvoje a zajištění toho, aby byl udržitelný rozvoj přínosem pro všechny.

- 5.2 Uznáváme význam etiky pro udržitelný rozvoj, a proto zdůrazňujeme potřebu zahrnout etický rozměr také do procesu realizace Agendy 21.

II. Vymýcení chudoby

6. Vymýcení chudoby je největším globálním problémem, kterému svět v současné době čelí, a je současně i nezbytnou podmínkou pro udržitelný rozvoj, zejména rozvojových zemí. Přestože přímou odpovědnost za svůj udržitelný rozvoj a vymýcení chudoby nese každá země sama a úlohu národních politik a rozvojových strategií nelze na druhou stranu ani přeceňovat, je potřeba při-

jmout na všech úrovních koordinovaná a konkrétní opatření, která umožní rozvojovým zemím dosáhnout jejich cílů v udržitelném rozvoji, které byly stanoveny v souvislosti s mezinárodně schválenými cíly a úkoly pro vymýcení chudoby, včetně cílů obsažených v Agendě 21 a příslušných výsledcích dalších konferencí OSN a Miléniové deklaraci OSN. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:

- (a) Snížit do roku 2015 podíl světového obyvatelstva, jejichž příjem je nižší než 1 USD denně, a podíl obyvatelstva, které trpí hladem, na polovinu, a do stejného data rovněž snížit na polovinu podíl i obyvatel, kteří nemají přístup k bezpečné pitné vodě,
- (b) Zřídit světový fond solidarity pro vymýcení chudoby a podporovat sociální a lidský rozvoj v rozvojových zemích v souladu se způsoby stanovenými Valným shromážděním, se zvláštním důrazem na dobrovolný charakter příspěvků, potřebu vyhnout se případům duplicit v rámci stávajících fondů OSN, a podporu nárůstu úlohy soukromého sektoru a jednotlivých občanů vůči vládám ve financování těchto snah,
- (c) Vypracovat národní programy pro udržitelný rozvoj a lokální rozvoj, případně rozvoj v rámci místních komunit, v rámci strategií jednotlivých zemí pro snížení chudoby s cílem podpořit pravomoci občanů žijících v chudobě a jejich organi-

- zace. Tyto programy by měly zohlednit jejich priority a umožnit jim zlepšit přístup k produktivním zdrojům, veřejným službám a institucím, zejména pak půdním a vodním zdrojům, pracovním příležitostem, úvěrům, vzdělání a zdraví,
- (d) Podporovat rovný přístup žen a jejich plnou účast na rozhodování na všech úrovních na základě rovnosti s muži, zaváděním rovného postavení obou pohlaví do všech politik a strategií, odstraňováním všech forem násilí a diskriminace vůči ženám a zlepšováním postavení, zdraví a ekonomického blahobytu žen a dívek plným a rovným přístupem k ekonomickým příležitostem, půdě, úvěrům, vzdělání a zdravotnickým službám,
- (e) Vypracovat politiky, způsoby a prostředky pro zlepšení přístupu původních obyvatel a jejich komunit k ekonomickým aktivitám a zvýšení jejich zaměstnanosti pomocí takových opatření, jako je školení, technická pomoc a úvěrové prostředky. Uznat, že tradiční a přímá závislost na obnovitelných zdrojích a ekosystémech, včetně udržitelné těžby dřeva, je i nadále nezbytná pro kulturní, ekonomický a fyzický blahobyt původních obyvatel a jejich komunit,
- (f) Poskytovat základní zdravotnické služby pro všechny a snížit zdravotní rizika pramenící z životního prostředí, při zohlednění zvláštních potřeb dětí a vazeb mezi chudobou, zdravím a životním prostředím, společně s poskytováním finančních zdrojů, technické pomoci a přenosu znalostí do rozvojových zemí a zemí s tranzitivní ekonomikou,
- (g) Zajistit, že děti po celém světě, chlapci stejně jako dívky, budou moci plně dokončit základní školní docházku a budou mít rovný přístup ke všem úrovním vzdělání,
- (h) Zajistit přístup k zemědělským zdrojům pro obyvatele žijící v chudobě, zejména pak pro ženy a původní komunity, a podporovat příslušné úpravy pro držbu půdy, které uznávají a chrání systémy řízení původních zdrojů a společných majetkových zdrojů společnosti,
- (i) Vybudovat základní venkovskou infrastrukturu, diverzifikovat ekonomickou činnost a zlepšit dopravu a přístup na trhy, přístup k tržním informacím a úvěrům pro chudé obyvatele venkova s cílem podpořit udržitelné zemědělství a rozvoj venkova,
- (j) Předat základní techniky a znalosti pro udržitelné zemědělství, včetně řízení přírodních zdrojů, malým a středně velkým zemědělcům a chudému venkovskému obyvatelstvu, zejména v rozvojových zemích, mimo jiné také prostřednictvím přístupů zahrnujících všechny zúčastněné strany a veřejno-soukromou partnerskou spolupráci, jejichž cílem je zvýšit zemědělskou produkci a zabezpečit potraviny,
- (k) Zvýšit dosažitelnost a cenovou dostupnost potravin, mimo jiné také využíváním moderních technologií

- a řízení sklizně a zpracování potravin, stejně jako pomocí spravedlivých a účinných distribučních systémů, například podporou partnerské spolupráce komunit městských a venkovských obyvatel a podniků,
- (l) Bojovat proti desertifikaci a zmírňovat následky sucha a záplav pomocí takových opatření, jako je využívání informací o klimatu a počasí a jejich předpovědi, systémy včasného varování, řízení půdních a přírodních zdrojů, zemědělské postupy a uchovávání ekosystémů s cílem zvrátit současné trendy a minimalizovat degradaci půdních a vodních zdrojů, také prostřednictvím poskytování odpovídajících a předvídatelných finančních zdrojů pro realizaci Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem a/nebo desertifikací, zejména v Africe, a to jako jednoho z nástrojů pro vymýcení chudoby,
- (m) Zvýšit přístup k hygienickým zařízením pro zlepšení lidského zdraví a snížení kojenecké a dětské úmrtnosti, s přednostním důrazem na vodu a hygienu v národních strategiích udržitelného rozvoje a strategiích pro snížení chudoby v zemích, kde tyto existují.
7. Zajištění čisté pitné vody a odpovídající hygieny je pro ochranu lidského zdraví a životního prostředí nezbytné. V tomto ohledu se zavazujeme snížit do roku 2015 podíl populace, která nemá přístup k bezpečné pitné vodě nebo si ji nemůže dovolit, na polovinu (v souladu s ustala-
- ladu s ustanovením Miléniové deklarace) a podíl obyvatel, kteří nemají přístup k základní hygieně, což bude zahrnovat opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Vypracovat a zavést účinné systémy hygieny v domácnostech,
- (b) Zlepšit hygienu ve veřejných institucích, zejména ve školách,
- (c) Podporovat bezpečné hygienické návyky,
- (d) Podporovat vzdělání a osvětu zaměřenou zejména na děti jako nositele změny chování,
- (e) Podporovat ekonomicky dostupné a sociálně a kulturně přijatelné technologie a postupy,
- (f) Vypracovat inovační mechanismy financování a partnerské spolupráce,
- (g) Integrovat hygienické aspekty do strategií pro řízení vodních zdrojů.
8. Podniknout společné kroky a zvýšit úsilí pro spolupráci na všech úrovních s cílem zlepšit přístup ke spolehlivým a dostupným energetickým službám pro udržitelný rozvoj usnadňující dosažení miléniových rozvojových cílů, včetně cíle snížit do roku 2015 podíl populace žijící v chudobě na polovinu, a jako prostředek pro poskytování dalších významných služeb, které zmírňují chudobu, majíc na paměti, že přístup k energii usnadňuje vymýcení chudoby. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:

- (a) Zlepšit přístup ke spolehlivým, cenově dostupným, ekonomicky realizovatelným a k životnímu prostředí šetrným energetickým službám a zdrojům, při zohlednění národních specifík a okolností, a to pomocí nejúčinnějších prostředků, jako je například posílení venkovské elektrifikace a decentralizace energetických systémů, zvýšené využívání obnovitelných zdrojů, čistších kapalných a plyných paliv a zvyšování energetické hospodárnosti, zintenzivnění regionální a mezinárodní spolupráce na podporu národního úsilí, včetně vytváření kapacit, finanční a technologické pomoci a inovačních mechanismů financování, včetně mikro- a mezo-úrovně, s ohledem na specifické faktory pro zajištění přístupu chudých obyvatel,
- (b) Zlepšit přístup k moderním technologiím biomasy a palivovým zdrojům a zásobování, a zkomercializovat činnosti zahrnující biomasu, včetně využívání zemědělských reziduí, v zemědělských oblastech a v dalších místech, kde jsou tyto postupy udržitelné,
- (c) Podporovat udržitelný rozvoj biomasy, případně dalších obnovitelných energií cestou zlepšování současných modelů jejich využívání, jako je například řízení zdrojů, efektivnějším využíváním paliv a nových nebo dokonalejších výrobků a technologií,
- (d) Podporovat přechod na čistší využívání kapalných a plyných fosilních paliv, kde jsou tyto postupy považovány ze šetrnější vůči životnímu prostředí, sociálně přijatelnější a nákladově efektivnější,
- (e) Vypracovat národní energetické politiky a regulační rámce, které budou napomáhat tvorbě nezbytných ekonomických, sociálních a institucionálních podmínek v energetickém sektoru s cílem zlepšit přístup ke spolehlivým, cenově dostupným, ekonomicky realizovatelným a k životnímu prostředí šetrným energetickým službám pro udržitelný rozvoj a vymýcení chudoby ve venkovských, příměstských a městských oblastech,
- (f) Posílit mezinárodní a regionální spolupráci pro zlepšení přístupu ke spolehlivým, cenově dostupným, ekonomicky realizovatelným a k životnímu prostředí šetrným energetickým službám, jako nedílnou součást programů pro snižování chudoby, a to usnadněním tvorby aktivního prostředí a uspokojováním potřeb na budování kapacit, se zvláštním důrazem na venkovské či případně izolované oblasti,
- (g) Usnadnit a pokud možno urychlit finanční a technickou pomoc rozvojovým zemím, mimo jiné také veřejno-soukromou partnerskou spoluprací, zlepšit přístup chudých obyvatel ke spolehlivým, cenově dostupným, ekonomicky realizovatelným a k životnímu prostředí šetrným energetickým službám, při zohlednění instrumentální úlohy národních rozvojových politik v oblasti energie pro udržitelný rozvoj a majíc na paměti, že pro

- zvýšení životní úrovně obyvatelstva rozvojových zemí je zapotřebí dosáhnout obrovského nárůstu energetických služeb a že energetické služby mají pozitivní vliv na vymýcení chudoby a zvýšení životního standardu.
- 9. Posílit přínosy průmyslového rozvoje k vymýcení chudoby a udržitelnému řízení přírodních zdrojů. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
 - (a) Poskytovat pomoc a zmobilizovat zdroje pro zvýšení průmyslové produktivity a konkurenceschopnosti, stejně jako průmyslového rozvoje v rozvojových zemích, včetně transferu ekologicky šetrných technologií za vzájemně odsouhlasených preferenčních podmínek,
 - (b) Poskytovat pomoc pro zvýšení pracovních příležitostí generujících zisk, při zohlednění Deklarace základních zásad a práv při práci přijaté Mezinárodní organizací práce (ILO),
 - (c) Podporovat rozvoj ekonomické mikrosféry, malých a středních podniků, mimo jiné také školením, vzděláváním a zvyšováním znalostí a dovedností, se zvláštním zaměřením na agroprůmysl jako poskytovatele obživy venkovského obyvatelstva,
 - (d) Poskytovat finanční a technologickou podporu dle jednotlivých případů venkovskému obyvatelstvu rozvojových zemí tak, aby mohli tito obyvatelé využívat přínosy plynoucí z bezpečných a udržitelných příležitostí obživy v malých těžebních společnostech,
- (e) Poskytovat podporu rozvojovým zemím pro rozvoj bezpečných technologií s nízkými náklady, které zajistí nebo uchovávají palivo pro vaření a ohřev vody,
- (f) Poskytovat podporu pro řízení přírodních zdrojů s cílem vytvořit udržitelné příležitosti obživy chudých obyvatel.
- 10. Dosáhnout do roku 2020 významného zlepšení životů minimálně 100 milionů obyvatel chudinských čtvrtí, jak je navrženo v iniciativě „Města bez chudinských čtvrtí“. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
 - (a) Zlepšit přístup k půdě a majetku, k odpovídajícímu příbytku a k základním službám pro chudé obyvatele měst i venkova, se zvláštním důrazem na ženské hlavy domácností,
 - (b) Využívat levné a udržitelné materiály a vhodné technologie pro výstavbu vhodných a bezpečných obydlí pro chudé lidi, s finanční a technologickou podporou poskytovanou rozvojovým zemím, při zohlednění jejich kultury, klimatu, zvláštních sociálních podmínek a zranitelnosti vůči přírodním katastrofám,
 - (c) Zvýšit slušnou zaměstnanost, čerpání úvěrů a příjmy městských chudých obyvatel vhodnými národními politikami, při podpoře

- rovných příležitostí pro ženy a muže,
- (d) Odstranit zbytečné regulační a další překážky pro podnikovou mikro-sféru a neformální sektor,
- (e) Podpořit místní orgány při vypracovávání programů pro modernizaci chudinských čtvrtí v rámci plánů městského rozvoje a snadnit přístup k informacím o legislativě v otázkách bydlení zejména chudým obyvatelům.
11. Přijmout okamžitá a efektivní opatření s cílem odstranit nejhorší formy dětské práce, jak je stanoveno v Úmluvě ILO č. 182, a vypracovat a zavést strategie pro eliminaci dětské práce, která je v rozporu s přijatými mezinárodními zásadami.
12. Podporovat mezinárodní spolupráci, aby bylo možné rozvojem zemím na požádání pomoci při zvládání oblasti dětské práce a jejích základních příčin, mimo jiné prostřednictvím sociálních a hospodářských politik s cílem regulovat podmínky chudoby, se zvláštním důrazem na skutečnost, že pracovní normy by neměly být využívány jako protekcionistické obchodní nástroje.
- III. Změna neudržitelných vzorců spotřeby a výroby**
13. Základní změny způsobu výroby a spotřeby jednotlivých společností jsou pro dosažení celosvětového udržitelného rozvoje zcela nepostradatelné. Všechny země by mě-

ly podporovat modely udržitelné spotřeby a výroby, přičemž vedoucí úlohy v tomto procesu by se měly chopit rozvinuté země ku prospěchu všech zemí, při respektování principů z Rio de Janeira, mezi jiným také včetně principu společných a zároveň odlišených odpovědností stanovených v zásadě 7 Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Rio de Janeira. Vlády, příslušné mezinárodní organizace, soukromý sektor i všechny významné skupiny by při procesu změny modelů udržitelné spotřeby a výroby měly hrát aktivní úlohu. Tento proces by zahrnoval přijetí níže uvedených opatření na všech úrovních.

14. Povzbuzovat a podporovat rozvoj desetiletého programového rámce pro podporu regionálních a národních iniciativ pro urychlení přechodu směrem k udržitelné spotřebě a výrobě za účelem podpory sociálního a ekonomického rozvoje v rámci přípustného zatížení ekosystémů cestou regulace, či případně přerušení provázanosti ekonomického růstu s degradací životního prostředí zlepšováním účinnosti a udržitelného přístupu k využívání zdrojů a výrobních procesů a snižováním degradace zdrojů, snižováním znečištění a tvorby odpadů. Všechny země by měly podniknout příslušné kroky, v čele s rozvinutými zeměmi, při současném zohlednění rozvojových potřeb a schopností rozvojových zemí cestou mobilizace finanční a technické pomoci ze všech zdro-

jů a budování kapacit rozvojových zemí. Tento proces by vyžadoval přijetí opatření na všech úrovních s cílem:

- (a) Stanovit specifické činnosti, nástroje, politiky, opatření a mechanismy monitorování a hodnocení, včetně případné analýzy životního cyklu a národních ukazatelů pro měření dosaženého pokroku, při současném uvážení skutečnosti, že normy aplikované některými zeměmi mohou být nevhodné pro jiné země a mohou představovat neopodstatněné ekonomické a sociální náklady, zejména pak pro rozvojové země,
- (b) Přijmout a zavést politiky a opatření s cílem podporovat modely udržitelné výroby a spotřeby uplatňující mezi jiným zásadu „znečišťovatel platí“, která je charakterizována v zásadě 16 Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Rio de Janeira,
- (c) Vypracovat politiky výroby a spotřeby pro zlepšení poskytovaných výrobků a služeb, při současném snižování dopadů na životní prostředí a zdraví s využitím vědeckých přístupů, jako např. analýzy životního cyklu,
- (d) Vypracovat programy pro zvýšení povědomí o významu modelů udržitelné výroby a spotřeby, zejména pak mezi mládeží a příslušnými segmenty ve všech zemích, zejména v rozvojových zemích, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání, informováním veřejnosti a spotřebitelů, reklamou a využíváním dal-

ších médií, při zohlednění místních, národních a regionálních kulturních hodnot,

- (e) Vypracovat a zavést – ve vhodných případech a na základě dobrovolnosti – účinné, transparentní, ověřitelné, neklamavé a nediskriminační nástroje při informování spotřebitelů, aby měli k dispozici informace vztahující se k udržitelné spotřebě a výrobě, včetně aspektů lidského zdraví a bezpečnosti. Tyto nástroje by ovšem neměly být používány jako skryté překážky obchodu,
- (f) Zvýšit eko-efektivitu prostřednictvím finanční pomoci ze všech zdrojů v případech, kdy tak bylo vzájemně dohodnuto, pro budování kapacit, transfer technologií a výměnu technologií s rozvojovými zeměmi a se zeměmi s tranzitivní ekonomikou, ve spolupráci s příslušnými mezinárodními organizacemi,
15. Zvýšit investice do čistší výroby a eko-efektivnosti ve všech zemích, mimo jiné také prostřednictvím motivačních a podpůrných plánů a politik směřujících k vytvoření odpovídajícího regulačního, finančního a právního rámce. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Vypracovat a podporovat program a střediska čistší výroby a účinnější výrobní metody mimo jiné také prostřednictvím motivace a budování kapacit pro pomoc podnikům, zejména pak malým a střed-

- ním podnikům zvláště v rozvoje-
vých zemích, ve zvyšování pro-
duktivity a udržitelného rozvoje,
- (b) Poskytovat pobídky pro investice
směřující do čistší výroby a eko-
efektivity ve všech zemích, napří-
klad formou státem financovaných
úvěrů, podniků se spojeným kapi-
tálem, technické pomoci a školi-
cích programů pro malé a střední
podniky, avšak současně takovou
formou, která v souladu s pravidly
WTO nepředstavuje opatření naru-
šující obchod,
 - (c) Shromažďovat a rozšiřovat in-
formace o nákladově účinných
příkladech čistší výroby, eko-
efektivity a řízení životního pro-
středí, a podporovat výměnu osvěd-
čených metod a know-how o eko-
logicky šetrných technologiích
mezi veřejnými a soukromými in-
stitucemi,
 - (d) Poskytovat malým a středním pod-
nikům programy školení v oblasti
využívání informačních a komuni-
kačních technologií.
16. Integrovat otázku výrobních a spo-
třebních modelů do politik, pro-
gramů a strategií udržitelného roz-
voje, případně také do strategií pro
snížení chudoby.
17. Posílit ekologickou a sociální od-
povědnost podniků. To by zahrno-
valo opatření na všech úrovních
s cílem:
- (a) Podporovat průmysl ve zvyšování
sociální a ekologické funkce ces-
tou dobrovolných iniciativ, včetně
- systemů environmentálního ma-
nagementu, pravidel jednání, certi-
fikace a podávání zpráv veřejnosti
o ekologických a sociálních otáz-
kách, při zohlednění takových ini-
ciativ, jako jsou např. normy Me-
zinárodní organizace pro standar-
dizaci a směrnice světové iniciati-
vy pro podávání zpráv o infor-
mování o udržitelnosti, majíc při-
tom na paměti zásadu 11 Deklara-
ce o životním prostředí a rozvoji
z Rio de Janiera,
- (b) Podporovat dialog mezi podniky
a komunitami, ve kterých tyto
podniky působí, a dalšími zainte-
resovanými stranami,
 - (c) Podporovat finanční instituce v za-
členění úvah o udržitelném rozvoji
do jejich rozhodovacího procesu,
 - (d) Vytvořit partnerství a programy
založené na jednotlivých pracoviš-
tích, včetně programů školení
a vzdělávání.
18. Podporovat příslušné úřady na
všech úrovních, aby při svém roz-
hodování braly v úvahu otázky
udržitelného rozvoje, včetně roz-
hodování o národních a místních
rozvojových plánech, investic do
infrastruktury, rozvoje podnikání
a veřejných zakázek. Tento proces
by zahrnoval přijetí opatření na
všech úrovních s cílem:
- (a) Poskytovat podporu pro vytváření
strategií a programů udržitelného
rozvoje, včetně rozhodování o in-
vesticích do infrastruktury a roz-
voje podnikání,

- (b) Pokračovat i nadále v podpoře osvo-
jování si nákladů spojených ochra-
nou životního prostředí a využí-
vání ekonomických nástrojů,
s ohledem na ten přístup, že nákla-
dy znečištění nese v zásadě zne-
čišťovatel, při řádném respektová-
ní veřejného zájmu a aniž by tím
docházelo k deformaci mezinárod-
ního obchodu a investic,
 - (c) Podporovat politiky zadávání stát-
ních zakázek, které podněcují
k vývoji a rozšiřování výrobků a slu-
žeb šetrných k životnímu prostředí,
 - (d) Poskytovat podporu při budování
kapacit a poskytovat školení jako
pomoc příslušným orgánům s ohle-
dem na realizaci iniciativ uvede-
ných v tomto odstavci,
 - (e) Využívat postupy pro hodnocení
vlivu na životní prostředí.
19. Vyzvat vlády, stejně jako příslušné
regionální a mezinárodní organi-
zace a další významné zaintereso-
vané strany, aby při zohlednění ná-
rodních a regionálních specifik
a okolností realizovaly doporučení
a závěry Komise pro udržitelný
rozvoj přijaté na jejím devátém za-
sedání, které se týkají energie pro
udržitelný rozvoj, včetně otázek
a možností uvedených níže, majíc
přitom na paměti, že s ohledem na
různou míru přispívání k degradaci
globálního životního prostředí ma-
jí státy společné, ale současně od-
lišné odpovědnosti. To by zahr-
novalo přijetí opatření na všech
úrovních s cílem:
- (a) Podniknout další kroky pro zmobi-
lizování finančních zdrojů, transfe-
ru technologií, vytváření kapacit
a rozšiřování technologií šetrných
k životnímu prostředí v souladu
s doporučeními a závěry Komise
pro udržitelný rozvoj, obsažených
v oddílu A, odstavec 3, a v oddílu
D, odstavec 30, jejího rozhodnutí
9/1 o energii pro udržitelný rozvoj.
 - (b) Začlenit energetické úvahy, včetně
energetické účinnosti, ekonomické
dostupnosti a dosažitelnosti, do so-
ciálně ekonomických programů,
zejména do politik významných
energeticky náročných infrastruk-
tur, jako je například veřejný sek-
tor, doprava, průmysl, zeměděl-
ství, využívání městské půdy, ces-
tovní ruch a sektor stavebnictví,
 - (c) Vyvinout a rozšířit technologie pro
alternativní druhy energie s cílem
získávat větší podíl kombinace
energie z obnovitelných zdrojů,
včetně čistších technologií využí-
vajících fosilní paliva,
 - (d) Spojit dle možností zvýšené vyu-
žívání obnovitelných zdrojů ener-
gie, účinnější využívání energie,
vyšší závislost na moderních ener-
getických technologiích, včetně
moderních a čistších technologií
využívajících fosilní paliva, a udrži-
telného využívání tradičních ener-
getických zdrojů tak, aby bylo
v dlouhodobém měřítku možné
uspokojit rostoucí potřebu ener-
getických služeb při dosažení trvale
udržitelného rozvoje,

- (e) Diverzifikovat zásobování energií prostřednictvím moderních, čistších, účinnějších, ekonomicky dostupných a nákladově efektivních technologií, včetně technologií využívajících fosilní paliva a obnovitelné energie, vodní energii nevýjímaje, a jejich transfer do rozvojových zemí na základě vzájemně dohodnutých licenčních podmínek. Při vědomí naléhavosti situace podstatně zvýšit celosvětový podíl obnovitelných energetických zdrojů s cílem zvýšit jejich podíl na celkovém zásobování energií, při uznání úlohy národních a dobrovolných regionálních cílů, stejně jako iniciativ tam, kde nějaké existují, a zajistit, že energetické politiky podporují úsilí rozvojových zemí pro vyhlazení chudoby, a pravidelně vyhodnocovat dostupné údaje pro přehodnocení pokroku dosaženého v tomto ohledu,
- (f) Podporovat úsilí, včetně poskytování finanční a technické pomoci rozvojovým zemím při současném zapojení soukromého sektoru, s cílem snížit hoření plynu spojeného s ropnou výrobou a jeho odvádění do ovzduší,
- (g) Vybudovat a využívat původní energetické zdroje a infrastruktury pro nejrůznější místní způsoby využití a podporovat účast venkovského obyvatelstva na vyvíjení a využívání technologií s obnovitelnou energií tak, aby byla pokryta jejich denní energetická potřeba cestou jednoduchých a lokálních řešení,
- (h) Vypracovat domácí programy energetické účinnosti, včetně případné možnosti urychlení využívání energeticky účinných technologií, s nezbytnou podporou mezinárodního společenství,
- (i) Urychlit vypracování, rozšíření a využívání ekonomicky dostupných a čistších technologií s vysokou energetickou účinností a energetickou úsporností, stejně jako přenosu takových technologií, zejména do rozvojových zemí za výhodných podmínek, včetně podmínek licenčních a preferenčních, dle vzájemné dohody,
- (j) Doporučit, aby mezinárodní finanční instituce a jiné agentury svými politikami podporovaly rozvojové země, stejně jako země s tranzitivní ekonomikou, v jejich úsilí vypracovat politické a regulační rámce, které tvoří spojovací úroveň mezi následujícími složkami: obnovitelná energie, energetická účinnost, moderní energetické technologie, včetně progresivních a čistších technologií využívajících fosilní paliva, a centralizovaných, rozptýlených a decentralizovaných energetických systémů,
- (k) Podporovat intenzivnější výzkum a vývoj na poli nejrůznějších energetických technologií, včetně obnovitelné energie, energetické účinnosti a moderních energetických technologií, stejně jako rozvinutých a čistších technologií využívajících fosilní paliva, a to jak na národní úrovni, tak i cestou mezinárodní spolupráce, posilovat ná-

- rodní a regionální výzkumné a vývojové instituce/střediska pro výrobu spolehlivé, cenově dostupné, ekonomicky realizovatelné, sociálně přijatelné a z hlediska životního prostředí šetrné energie pro udržitelný rozvoj,
- (l) Podporovat výstavbu informačních sítí mezi nejlepšími středisky zabývajícími se energií pro udržitelný rozvoj, včetně regionálních sítí, cestou propojování příslušných center zkoumající energetické technologie pro udržitelný rozvoj, která by mohla podpořit a posílit úsilí činností pro vytváření kapacit a transferu technologií, zejména v rozvojových zemích, a mohla by rovněž sloužit jako clearingová informační centra,
- (m) Podporovat vzdělávání pro poskytování informací o dostupných energetických zdrojích a technologiích mužům i ženám,
- (n) Využívat finanční nástroje a mechanismy, zejména v rámci Globálního fondu pro životní prostředí (GEF) a jeho mandátu, pro poskytování finančních zdrojů rozvojovým zemím, zvláště nejméně rozvinutým zemím a malým ostrovním rozvojovým státům, aby byly pokryty jejich kapacitní potřeby pro školení, technické know-how a posílení národních institucí v oblasti spolehlivé, cenově dostupné, ekonomicky realizovatelné, sociálně přijatelné a z hlediska životního prostředí šetrné energie, včetně podpory energetické účinnosti a úspornosti, obnovitelné energie a moderních energetických technologií, zahrnujících také progresivní a čistší technologie využívající fosilní paliva,
- (o) Podporovat úsilí směřující k zlepšení fungování, transparentnosti a informovanosti o energetických trzích s ohledem na stranu nabídky i poptávky, s cílem dosáhnout větší stability a předvídatelnosti a zajistit přístup spotřebitelů ke spolehlivým, cenově dostupným, ekonomicky realizovatelným, sociálně přijatelným a k životnímu prostředí šetrným energetickým službám,
- (p) Politiky zaměřené na snížení deformací trhu by podpořily energetické systémy slučitelné s udržitelným rozvojem cestou využívání tržních signálů a odstraňováním tržních deformací, včetně restrukturalizace daňových systémů a ukončení poskytování škodlivých státních dotací tam, kde tyto existují a ve svých důsledcích negativně ovlivňují životní prostředí, přičemž tyto politiky by plně zohledňovaly specifické potřeby a podmínky rozvojových zemí s cílem minimalizovat možné nepříznivé důsledky pro jejich rozvoj,
- (q) V nezbytných případech podniknout kroky k odstranění státních dotací v této oblasti, které brání v udržitelném rozvoji, při plném zohlednění specifických podmínek a různých úrovní vývoje jednotlivých zemí a při zvážení nepříznivého vlivu těchto dotací, zejména na rozvojové země,

- (r) Vlády jsou vyzývány, aby zlepšily fungování národních energetických trhů takovým způsobem, aby tyto trhy podporovaly udržitelný rozvoj, překonaly tržní překážky a zlepšily dostupnost, při současném plném respektování skutečnosti, že o takovýchto politikách musí rozhodnout každá země sama a že je třeba zvážit její konkrétní charakteristiky, schopnosti a úroveň rozvoje, zejména jak to odráží národní strategie udržitelného rozvoje, pokud jsou tyto vypracovány,
- (s) Posílit národní a regionální energetické instituce nebo úpravy pro zvýšení regionální a mezinárodní spolupráce v otázkách energie pro udržitelný rozvoj, zejména pak pomoci rozvojovým zemím v jejich domácím úsilí poskytovat spolehlivé, cenově dostupné, ekonomicky realizovatelné, sociálně přijatelné a k životnímu prostředí šetrné energetické služby všem částem své populace,
- (t) Státy jsou naléhavě žádány, aby vypracovaly a přijaly opatření v rámci devátého zasedání Komise pro udržitelný rozvoj, včetně opatření prostřednictvím veřejno-soukromých partnerství, při zohlednění různých okolností jednotlivých zemí, na základě zkušeností, které vlády, mezinárodní instituce a další zainteresované strany včetně obchodu a průmyslu získaly v oblasti přístupu k energii, včetně obnovitelné energie a energetické účinnosti, stejně jako moderních energetických technologií, včetně po-
- kročilých a čistších technologií využívajících fosilní paliva,
- (u) Podporovat spolupráci mezi mezinárodními a regionálními institucemi a orgány zabývajícími se různými aspekty energie pro udržitelný rozvoj v rámci svých stávajících mandátů, s přihlédnutím k odstavci 46 (h) Akčního programu pro další realizaci Agendy 21, který upevňuje regionální či případně národní činnosti pro podporu vzdělávání a vytváření kapacit týkajících se energie pro udržitelný rozvoj,
- (v) Posilovat a v případě potřeby usnadňovat plány regionální spolupráce pro podporu přeshraničního obchodu s energií, včetně propojení elektrických sítí a ropovodů a plynovodů pro zemní plyn,
- (w) Posilovat a v případě potřeby usnadňovat fóra pro dialog mezi regionálními, národními a mezinárodními výrobci a spotřebiteli energie.
20. Podporovat integrovaný přístup k vytváření politik pro dopravní služby a systémy na národní, regionální a místní úrovni s cílem podpořit udržitelný rozvoj, včetně politik a plánů na využití území, infrastrukturu, veřejné dopravní systémy a sítě pro přepravu zboží, se zaměřením na poskytování bezpečné, cenově dostupné a účinné dopravy, zvýšení energetické účinnosti, snížení znečištění, omezení dopravních kolapsů, snižování nepříznivých účinků na zdraví a omezování urbanizace, při zohlednění národních priorit a okolností. Ten-

- to proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Realizovat dopravní strategie pro udržitelný rozvoj, které by zohledňovaly specifické regionální, národní a místní podmínky tak, aby se zlepšila cenová dostupnost, účinnost a výhodnost dopravy, stejně jako aby se zlepšila kvalita městského ovzduší a zdraví lidí a snížily emise skleníkových plynů, také cestou vyvinutí lepších technologií vozidel, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, cenově dostupné a sociálně přijatelné,
- (b) Podporovat investice a partnerské spolupráce pro vývoj udržitelných, energeticky účinných multimodálních dopravních systémů, včetně systémů veřejné hromadné dopravy a lepších dopravních systémů ve venkovských oblastech, společně s technickou a finanční pomocí rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou.
21. Předcházet a minimalizovat tvorbu odpadů a naopak maximalizovat opětovné využití, recyklaci a používání alternativních materiálů šetrných k životnímu prostředí, s účastí vládních orgánů a všech zainteresovaných stran tak, aby se minimalizovaly nepříznivé účinky na životní prostředí a zlepšila účinnost využívání přírodních zdrojů, za finanční, technické a další pomoci rozvojovým státům. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Vytvořit systémy odpadového hospodářství s nejvyšší prioritou uplatňovanou ve vztahu k předcházení a minimalizaci tvorby odpadů, opětovnému využívání a recyklaci a k ekologicky šetrným závodům na likvidaci odpadů, včetně technologií pro zpětné získání energie obsažené v odpadech, a podporovat drobné iniciativy na recyklaci odpadů, které podporují řízení městských a venkovských odpadů a poskytují příležitosti tvořící zisk, za současné mezinárodní podpory pro rozvojové země,
- (b) Podporovat předcházení a minimalizaci tvorby odpadů podněcováním výroby vícenásobně použitelných spotřebitelských statků a biologicky odbouratelných výrobků, a vytvářením požadované infrastruktury.
22. Obnovit závazek, jak již bylo předsunuto v Agendě 21, k řádnému zacházení s chemickými látkami a nebezpečnými odpady v průběhu celého jejich životního cyklu, pro účely trvale udržitelného růstu a pro ochranu lidského zdraví a životního prostředí, mimo jiné s cílem dosáhnout do roku 2020 stavu, že chemikálie budou používány a vyráběny takovými způsoby, které povedou k minimalizaci podstatných nepříznivých účinků na lidské zdraví a životní prostředí, využíváním vědecky podložených postupů pro řízení rizika, s ohledem na preventivní přístup stanovený v zásadě 15 Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Rio de Janeira, a podporovat rozvojové

země v posilování jejich schopností pro řádné zacházení s chemickými látkami a nebezpečnými odpady poskytováním technické a finanční pomoci. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:

- (a) Podpořit ratifikaci a zavedení příslušných mezinárodních nástrojů pro chemikálie a nebezpečný odpad, včetně Rotterdamské úmluvy o postupech předchozího informovaného souhlasu s určitými nebezpečnými chemikáliemi a pesticidy v mezinárodním obchodě tak, aby tato úmluva mohla vstoupit v platnost do roku 2003, a dále včetně Stockholmské úmluvy o persistentních organických polutantech tak, aby tato úmluva mohla vstoupit v platnost do roku 2004, a podporovat a zlepšovat koordinaci, stejně jako podporovat rozvojové země v procesu jejich zavádění,
- (b) Do roku 2005 dále rozvíjet strategický přístup k mezinárodnímu zacházení s chemickými látkami na základě Bahijské deklarace a prioritních opatření po roce 2000 na Mezivládním fóru o chemické bezpečnosti (IFCS) a naléhavě žádat, aby program OSN pro životní prostředí (UNEP), IFCS, další mezinárodní organizace zabývající se zacházením s chemikáliemi a další příslušné mezinárodní organizace a aktéři spolu v tomto ohledu úzce a dle potřeby spolupracovaly,
- (c) Povzbuzovat země, aby co nejdříve zavedly nový globálně harmonizovaný systém pro klasifikaci

a označování chemikálií tak, aby mohl systém v roce 2008 plně fungovat,

- (d) Podněcovat partnerské spolupráce, aby podporovaly činnosti zaměřené na posílení ekologicky šetrného zacházení s chemikáliemi a nebezpečnými odpady, zavádění mnohostranných dohod o životním prostředí, zvyšování povědomí o otázkách vztahujících se k chemikáliím a nebezpečným odpadům a podpora shromažďování a využívání dodatečných vědeckých údajů,
- (e) Podporovat úsilí pro prevenci mezinárodního nelegálního obchodování s nebezpečnými chemikáliemi a nebezpečnými odpady a předcházet škodám vznikajícím z přeshraničního pohybu a zneškodňování nebezpečných odpadů způsobem, který naplňuje závazky vyplývající z příslušných mezinárodních nástrojů, jako je např. Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování,
- (f) Podporovat vytváření souvislých a integrovaných informací o chemikáliích, jako např. prostřednictvím národních registrů uvolňování a pohybu polutantů,
- (g) Podporovat snižování rizik spojených s těžkými kovy, které jsou škodlivé lidskému zdraví a životnímu prostředí, včetně přezkoumání příslušných studií, jako je např. globální hodnocení UNEP o rtuti a jejích sloučeninách.

IV. Ochrana a řízení základny přírodních zdrojů pro hospodářský a sociální rozvoj

- 23. Lidské činnosti mají rostoucí dopad na integritu ekosystémů, které poskytují nezbytné zdroje a užitky pro lidský blahobyt a ekonomickou činnost. Řízení základny přírodních zdrojů udržitelným a komplexním způsobem je pro udržitelný rozvoj naprosto nezbytné. Aby se v tomto ohledu podařilo co nejdříve zvrátit současný trend degradace přírodních zdrojů, je nutné zavést strategie, které by měly zahrnovat cíle přijaté na národní, případně na regionální úrovni s cílem chránit ekosystémy a dosáhnout komplexního řízení půdy, vody a živých zdrojů, při současném posilování regionálních, národních a místních kapacit.
- 24. Je třeba vypracovat akční program, podpořený finanční a technickou pomocí, aby bylo dosaženo miléniového rozvojového cíle v otázce bezpečné pitné vody. V tomto ohledu souhlasíme se závazkem snížit do roku 2015 podíl obyvatel, kteří nemají přístup k bezpečné pitné vodě nebo si ji nemožou z ekonomických důvodů dovolit, a podíl obyvatel, kteří nemají přístup k základní hygieně, na polovinu, jak je stanoveno v Miléniové deklaraci. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
 - (a) Zmobilizovat mezinárodní a domácí finanční zdroje na všech úrovních, přenést technologie,

podporovat osvědčené postupy a vytváření kapacit pro vodohospodářskou a hygienickou infrastrukturu a pro rozvoj služeb tak, aby bylo zajištěno, že taková infrastruktura a služby uspokojí potřeby chudých lidí a že berou ohled na obě pohlaví,

- (b) Usnadnit přístup k veřejným informacím a posílit účast na všech úrovních, včetně účasti žen, při podpoře politiky a rozhodování týkajících se řízení vodních zdrojů a realizace projektů,
- (c) Podporovat přijímání prioritních opatření ze strany vlád, s podporou všech zúčastněných stran, v oblasti vodního hospodářství a budování kapacit na národní úrovni, případně na úrovni regionální, a podporovat a poskytovat nové a dodatečné finanční zdroje a inovační technologie pro realizaci kapitoly 18 Agendy 21,
- (d) Zintenzívnit prevenci znečištění vodních zdrojů s cílem snížit zdravotní rizika a ochránit ekosystémy prostřednictvím zavádění technologií pro dostupnou hygienu a úpravu průmyslových odpadních vod i odpadních vod z domácností a zavedením monitorovacích systémů a účinného právního rámce na národní úrovni,
- (e) Přijmout preventivní a ochranná opatření pro podporu udržitelného využívání vody a pro regulaci nedostatku vody.
- 25. Je potřeba vypracovat do roku 2006 s podporou rozvojových zemí plá-

- ny na komplexní řízení vodních zdrojů a hospodárné využívání vody, prostřednictvím opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Vypracovat a zavést národní / regionální strategie, plány a programy týkající se komplexního řízení povodí řek, vodních předělů a podzemní vody, a zavést opatření pro zvýšení účinnosti vodní infrastruktury s cílem snížit ztráty a zvýšit recyklaci vody,
 - (b) Využít plné spektrum politických nástrojů, včetně regulace, monitorování, dobrovolných opatření, tržních a informačních nástrojů, půdního hospodářství a umořování nákladů vodohospodářských služeb, aniž by se cíle umořování nákladů staly překážkou pro přístup chudých obyvatel k bezpečné vodě, a schválit komplexní přístup pro řízení povodí,
 - (c) Zvýšit hospodárné využívání vodních zdrojů a podporovat jejich rozdělení mezi konkurenční způsoby využití takovou cestou, která klade prioritní důraz na uspokojení základních lidských potřeb a udržuje v rovnováze požadavky na uchování nebo obnovení ekosystémů a jejich funkcí, zejména v křehkých prostředích, s lidskými domácími, průmyslovými a zemědělskými potřebami, včetně ochrany kvality pitné vody,
 - (d) Vypracovat programy pro zmírnění účinků extrémních jevů souvisejících s vodním živlem,
 - (e) Podporovat rozšiřování technologií a budování kapacit pro nekonvenční vodní zdroje a technologie jejich uchování v rozvojových zemích a regionech, které musí čelit podmínkám nedostatku vody nebo trpí velkým suchem a desertifikací, prostřednictvím technické a finanční pomoci a budování kapacit,
 - (f) Podporovat příslušné snahy a programy pro energeticky účinné, udržitelné a nákladově efektivní odsolování mořské vody, recyklaci vody a získávání vody z pobřežních mlh v rozvojových zemích, prostřednictvím takových opatření jako jsou technologická, technická a finanční pomoc a další způsoby,
 - (g) Usnadňovat zakládání veřejno-soukromých partnerství a dalších forem partnerské spolupráce, které kladou prioritu na potřeby chudých lidí, v rámci stabilního a transparentního národního regulačního rámce stanoveného jednotlivými vládami, při současném respektování místních podmínek, s účastí všech dotčených zainteresovaných stran a při monitorování výkonu a zvyšování odpovědnosti veřejných institucí a soukromých společností.
26. Je nezbytné podpořit rozvojové země a země s tranzitivní ekonomikou v jejich úsilí o monitorování a hodnocení kvantity a kvality vodních zdrojů, mimo jiné také zaváděním a/nebo dalším rozvojem národních monitorovacích sítí a databází vodních zdrojů a vypracování

- váním příslušných národních ukazatelů.
- 27. Zlepšit řízení vodních zdrojů a vědecké porozumění vodnímu cyklu cestou spolupráce na společných pozorováních a výzkumu a pro tyto účely podněcovat a podporovat sdílení poznatků, poskytovat kapacity a umožnit transfer technologií dle vzájemně dohodnutých podmínek, včetně dálkového průzkumu a satelitních technologií, zejména do rozvojových zemí a zemí s tranzitivní ekonomikou.
 - 28. Podporovat efektivní koordinaci mezi různými mezinárodními a mezivládními orgány a postupy, které pracují na otázkách souvisejících s vodou, a to jak v rámci systému OSN, tak i mezi OSN a mezinárodními finančními institucemi, ve snaze podpořit účast dalších mezinárodních institucí a občanské společnosti na informování činitelů přijímajících mezivládní rozhodnutí. Dále by měla být také podpořena užší spolupráce při vypracovávání a podpoře návrhů a realizaci činností souvisejících s Mezinárodním rokem sladké vody 2003 i dalším obdobím.
 - 29. Oceány, moře, ostrovy a pobřežní oblasti tvoří ucelenou a podstatnou složku ekosystému Země a jsou rozhodující pro celosvětové zajištění potravin a pro udržení hospodářské prosperity a blahobytu mnoha národních ekonomik, zejména pak v rozvojových zemích. Zajištění udržitelného rozvoje oceánů vyžaduje účinnou koordinaci a spolupráci, včetně spolupráce na celosvětové a regionální úrovni a mezi příslušnými orgány, stejně jako přijetí opatření na všech úrovních s cílem:
 - (a) Vyzvat státy, aby ratifikovaly a zavedly Úmluvu OSN o mořském právu, která poskytuje komplexní právní rámec pro činnosti v oceánech,
 - (b) Podporovat zavádění kapitoly 17 Agendy 21, která obsahuje akční program pro dosažení udržitelného rozvoje oceánů, pobřežních oblastí a moří prostřednictvím svých programových oblastí integrovaného řízení a udržitelného rozvoje pobřežních oblastí, včetně výhradních hospodářských zón, pro ochranu mořského prostředí, udržitelné využívání a uchovávání živých mořských zdrojů, úpravu kritických nejistých otázek pro řízení mořského prostředí a změny klimatu, posilování mezinárodní spolupráce a koordinace včetně regionální úrovně a udržitelný rozvoj malých ostrovů,
 - (c) Vytvořit účinný, transparentní a řádný koordinační mechanismus mezi agenturami v rámci systému OSN pro otázky týkající se oceánu a pobřeží,
 - (d) Podporovat uplatnění ekosystémového přístupu do roku 2010, s ohledem na Deklaraci o odpovědném rybolovu v mořském ekosystému, podepsanou v Reykjavíku a na rozhodnutí 5/6 konference smluvních stran Úmluvy o biologické diverzitě,

- (e) Podporovat integrované, multidisciplinární a multisektorální řízení pobřeží a oceánů na národní úrovni a povzbuzovat a napomáhat pobřežním státům ve vytváření politik k řízení oceánů a mechanismů pro komplexní pobřežní management,
- (f) Posílit regionální spolupráci a koordinaci mezi příslušnými regionálními organizacemi a programy, regionálními mořskými programy UNEP, regionálními organizacemi pro řízení rybolovu a dalšími regionálními vědeckými, zdravotními a rozvojovými organizacemi,
- (g) Napomáhat rozvojovým zemím v koordinaci politik a programů na regionální a subregionální úrovni za účelem uchování a udržitelného řízení rybných zdrojů, a zrealizovat plány na integrované řízení pobřežních oblastí, včetně podpory udržitelných drobných rybolovných činností na pobřeží.
- (h) Všímat si práce otevřeného neformálního konzultačního procesu vytvořeného Valným shromážděním OSN v jeho rezoluci 54/33 s cílem usnadnit Shromáždění jeho každoroční hodnocení vývoje v otázkách oceánů a blíží se zhodnocení účinnosti a užitečnosti tohoto procesu, které má být provedeno na padesátém sedmém zasedání na základě podmínek daných výše uvedenou rezolucí.
30. Abychom úspěšně dosáhli udržitelného rybolovu, je potřeba přimnout na všech úrovních následující opatření:
- (a) Udržovat nebo obnovit zásoby na takové úrovni, které mohou vyprodukovat maximální udržitelný výnos, a dosáhnout těchto cílů z důvodu naléhavé situace zejména u značně vyčerpaných zásob a pokud možno nejpozději do roku 2015,
- (b) Ratifikovat nebo přistoupit k příslušným dohodám nebo ujednáním o rybolovu jak v rámci OSN, tak i v rámci souvisejících regionálních dohod, kde tyto připadají v úvahu, a účinně je implementovat, zejména s ohledem na Dohodu o provádění ustanovení úmluvy OSN o mořském právu ze dne 10. prosince 1982, která se vztahuje k uchování a řízení zásob pobřežních ryb a zásob tažných ryb a k Dohodě o podpoře dodržování mezinárodních opatření pro uchování a řízení ze stran rybářských lodí na volném moři z roku 1993,
- (c) Zavést pravidla chování pro odpovědný rybolov z roku 1995, s přihlédnutím ke zvláštním požadavkům rozvojových zemí, jak je uvedeno v článku 5 těchto pravidel, a příslušné mezinárodní akční plány a technické směrnice Organizace pro potraviny a zemědělství OSN (FAO),
- (d) Urychleně vypracovat a začít realizovat národní, případně regionální akční plány, kterými se budou uskutečňovat mezinárodní akční plány FAO, zejména mezinárodní akční plán pro řízení rybolovných kapacit do roku 2005 a mezinárodní

- akční plán pro předcházení, zabránění a eliminaci nelegálního, neohlášeného a nekontrolovaného rybolovu do roku 2004. Zavést systém účinného sledování, podávání zpráv, vymáhání práva a kontrolu nad rybářskými loděmi, včetně lodí plujících pod vlajkami států, pro podporu mezinárodního akčního plánu pro předcházení, zabránění a eliminaci nelegálního, neohlášeného a nekontrolovaného rybolovu,
- (e) Podporovat příslušné regionální organizace a uspořádání pro řízení rybolovu, aby byla při úpravě otázky přidělování podílu na rybných zdrojích pro zásoby pobřežních a tažných ryb věnována řádná pozornost právům, povinnostem a zájmům pobřežních států a zvláštěním požadavkům rozvojových států, a zároveň se dbalo ustanovení Úmluvy OSN o mořském právu a Dohody o provádění ustanovení Úmluvy OSN o mořském právu z 10. prosince 1982 vztahující se k uchování a řízení zásob pobřežních ryb a zásob tažných ryb na volném moři a v rámci výlučných hospodářských zón,
- (f) Odstranit státní dotace, které přispívají k nelegálnímu, neohlášenému a nekontrolovanému rybolovu a přetěžování kapacit, při současném završení úsilí vyvíjeného v rámci WTO s cílem vyjasnit a zlepšit jeho pravidla o přidělování dotací na rybolov a při zohlednění významu tohoto sektoru pro rozvojové země,
- (g) Posílit koordinaci dárců a partnerství mezi mezinárodními finančními institucemi, dvoustrannými agenturami a jinými významnými zainteresovanými stranami tak, aby byly rozvojové země, zejména pak nejméně rozvinuté země a malé ostrovní rozvojové státy, stejně jako státy s tranzitivní ekonomikou schopny vybudovat své národní, regionální a subregionální kapacity pro infrastrukturu a komplexní řízení a udržitelné využívání rybolovu,
- (h) Podporovat udržitelný rozvoj akvakultury, včetně drobné akvakultury, v souladu s jejím rostoucím významem pro zabezpečení potravin a pro hospodářský rozvoj.
31. Podporovat v souladu s kapitolou 17 Agendy 21 uchování a řízení oceánů cestou opatření přijatých na všech úrovních, která budou věnovat pozornost příslušným mezinárodním nástrojům, jejichž cílem je:
- (a) Udržovat produktivitu a biodiverzitu významných a zranitelných mořských a pobřežních oblastí, včetně oblastí v rámci národní působnosti i mimo ni,
- (b) Realizovat pracovní program vyplývající z mandátu o uchovávání a udržitelném využívání mořské a pobřežní biologické diverzity z Jakarty v souladu s Úmluvou o biologické diverzitě, včetně urychlené mobilizace finančních zdrojů a technologické pomoci, stejně jako vytváření lidských a institucionálních

- kapacit, zejména v rozvojových zemích,
- (c) Vyvinout do roku 2012 různé přístupy a nástroje a zjednodušit jejich používání, včetně ekosystémového přístupu, odstranění ničivých rybářských praktik, vytvoření chráněných mořských oblastí v souladu s mezinárodním právem a na základě vědeckých informací, včetně reprezentativních sítí a časová/ oblastní omezení pro ochranu území školek a období chovu zásob v nich, řádné využívání pobřežní půdy, stejně jako plánování povodí a integrace řízení mořských a pobřežních oblastí do klíčových sektorů,
- (d) Vypracovat národní, regionální a mezinárodní programy pro zastavení ubývání mořské biodiverzity, včetně druhů žijících v korálových útesech a mokřadech,
- (e) Provádět Úmluvu o mokřadech z Ramsaru, včetně jejího společného pracovního programu s Úmluvou o biologické diverzitě, a akční program požadovaný Mezinárodní iniciativou pro korálové útesy s cílem posílit společné plány řízení a budování mezinárodních sítí pro ekosystémy mokřadů v pobřežních zónách, včetně korálových útesů, mangroví, chaluhoých polí a přílivových bahnisek.
32. Pokročit v zavádění globálního akčního programu pro ochranu mořského prostředí před činnostmi z pevniny a Montrealské deklarace o ochraně mořského prostředí před činnostmi z pevniny, se zvláštním
- důrazem na městské odpadní vody, fyzikální mutace a ničení biotopů a výživných látek v letech 2002 až 2006, a to přijetím opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Usnadnit partnerskou spolupráci, vědecký výzkum a rozšiřování technických poznatků, mobilizovat domácí, regionální a mezinárodní zdroje a podporovat vytváření lidských a institucionálních kapacit, přičemž zvláštní pozornost by měla být kladena na potřeby rozvojových zemí,
- (b) Posilovat schopnost rozvojových zemí vyvíjet své vlastní národní a regionální programy a mechanismy pro prosazování cílů globálního akčního programu a pro řízení rizik a dopadů plynoucích ze znečištění oceánů,
- (c) Vypracovat regionální akční programy a zlepšit vazbu se strategickými plány na udržitelný rozvoj pobřežních a mořských zdrojů, s přihlédnutím zejména k oblastem, které jsou vystaveny zrychleným změnám životního prostředí a vývojovým tlakům,
- (d) Vynaložit veškeré úsilí pro dosažení podstatného pokroku do příští konference o globálním akčním programu v roce 2006 s cílem ochránit mořské prostředí před činnostmi z pevniny.
- 33.1 Zvýšit bezpečí pobřeží a ochranu mořského prostředí před znečištěním prostřednictvím opatření přijatých na všech úrovních s cílem:

- (a) Vyzvat státy, aby ratifikovaly nebo přistoupily k úmluvám a protokolům a jiným významným nástrojům Mezinárodní námořní organizace (IMO), které se vztahují k zvyšování bezpečí pobřeží a k ochraně mořského prostředí před znečištěním moří a ekologických škod způsobených loděmi, včetně používání toxických antivegetativních nátěrových barev, a aby tyto nástroje implementovaly, a dále vyzvat IMO, aby zvážila silnější mechanismy pro zajištění zavádění nástrojů IMO ze strany vlajkových států,
- (b) Urychlit vypracování opatření pro regulaci invazivních cizích druhů v balastové vodě. Vyzvat IMO, aby dokončila mezinárodní úmluvu IMO o kontrole a řízení balastové vody a usazenin z lodí.
- 33.2 Vlády jsou s přihlédnutím k příslušným národním okolnostem, s odvoláním na odstavec 8 rezoluce GC (44)/RES/17 Všeobecné konference mezinárodní agentury pro jadernou energii (IAEA) a s přihlédnutím k velmi vážným potenciálním dopadům radioaktivního odpadu na životní prostředí a lidské zdraví vyzývány, aby vynaložily úsilí směrem k přezkoumání a dalšímu zlepšení opatření a mezinárodně dohodnutých pravidel týkajících se bezpečnosti, při zdůraznění významu účinných mechanismů odpovědnosti s významem pro mezinárodní námořní dopravu a jiný přeshraniční pohyb radioaktivního materiálu, radioaktivního odpadu a vyhořelého pali-
- va, včetně mimo jiné také opatření pro předběžné ohlašování a konzultace probíhající v souladu s příslušnými mezinárodními nástroji.
34. Zlepšit vědecké poznatky a hodnocení mořských a pobřežních ekosystémů jako elementárního základu pro správné rozhodování, prostřednictvím opatření přijatých na všech úrovních s cílem:
- (a) Zvýšit vědeckou a technickou spolupráci, včetně integrovaného hodnocení na celosvětové a regionální úrovni, včetně odpovídajícího přenosu vědeckých poznatků o mořích a mořských technologiích a technik pro uchování a řízení živých i neživých mořských zdrojů a rozšíření možností pro pozorování oceánů pro účely včasného předvídaní a hodnocení mořského prostředí jednotlivými státy,
- (b) Vypracovat do roku 2004 v rámci OSN řádný postup pro celosvětové podávání zpráv a hodnocení mořského prostředí jednotlivými státy, včetně sociálně ekonomických aspektů, a to jak současných, tak i předvídatelných, které bude vycházet ze stávajících regionálních hodnocení,
- (c) Vybudovat kapacity pro mořské vědy, informace a řízení, mezi jiným i cestou podpory využívání postupů hodnocení vlivu na životní prostředí a technik hodnocení životního prostředí a podávání zpráv v případě projektů nebo činností, které jsou potenciálně škodlivé pro

- pobřeží a mořské prostředí a jejich živé i neživé zdroje,
- (d) Posílení schopnosti Mezinárodní oceánografické komise organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu, FAO a dalších významných mezinárodních, stejně jako regionálních a subregionálních organizací budovat národní a místní kapacity pro mořské vědy a udržitelné řízení oceánů a jejich zdrojů.
35. Integrovaný a komplexní přístup, zahrnující všechna rizika, pro regulaci zranitelnosti, hodnocení rizika a řízení katastrof, včetně prevence, zmírňování, připravenosti, reakce a odstraňování následků, je nezbytným prvkem pro vybudování bezpečnějšího světa v jednadvacátém století. Je nezbytné přijmout opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Posílit úlohu mezinárodní strategie pro omezení přírodních katastrof a podporovat mezinárodní společenství v poskytování nezbytných finančních zdrojů do jejího světového fondu,
- (b) Podporovat zavedení účinných regionálních, subregionálních a národních strategií a vědecké a technické institucionální podpory pro řízení přírodních katastrof,
- (c) Posílit institucionální kapacity zemí a podporovat společné mezinárodní pozorování a výzkum, cestou zlepšeného sledování povrchu a většího využívání satelitních dat, rozšiřování technických a vědeckých poznatků a poskytování pomoci zranitelným zemím,
- (d) Snižet riziko záplav a sucha ve zranitelných zemích, mimo jiné také cestou podporování mokřadů, ochrany a obnovy povodí, zlepšením územního plánování, vylepšením a širším využíváním technik a metodik pro hodnocení potenciálních nepříznivých účinků klimatické změny na mokřady, a případně pomáháním zemí, které jsou vůči těmto účinkům obzvláště zranitelné,
- (e) Zlepšit techniky a metodiky pro hodnocení účinků klimatické změny a podporovat trvalé hodnocení těchto nepříznivých účinků ze strany Mezivládního týmu odborníků na změnu klimatu,
- (f) Podporovat rozšiřování a využívání tradičních a původních poznatků pro zmírnění následků přírodních katastrof a podporovat plánování řízení katastrof v rámci společnosti ze strany místních orgánů, včetně školicích činností a zvyšování veřejného povědomí,
- (g) Podporovat pokračující dobrovolné příspěvky příslušných nevládních organizací, vědecké obce a dalších partnerů při řízení přírodních katastrof v souladu s příslušnými dohodnutými směrnicemi,
- (h) Vypracovat a posílit systémy včasného varování a informační sítě pro řízení katastrof, v souladu s mezinárodní strategií pro omezování katastrof,
- (i) Vybudovat a posílit kapacity na všech úrovních pro sběr a rozšiřování vědeckých a technických

- a technických informací, včetně zlepšení systémů včasného varování pro předpovídání jevů extrémního počasí, zejména pak jevu El Niño, a to poskytováním pomoci institucím, které se věnují regulaci takovýchto jevů, včetně Mezinárodního střediska pro studii jevu El Niño,
- (j) Podporovat spolupráci pro předcházení a zmírňování připravenosti, reakce a obnovy po velkých technologických a dalších katastrofách s nepříznivým účinkem na životní prostředí tak, aby byly posíleny schopnosti postižených zemí vyrovnat se s takovými situacemi.
36. Změna zemského klimatu a její nepříznivé účinky jsou věcí společného zájmu celého lidstva. I nadále jsme hluboce znepokojeni tím, že všechny země, zejména pak země rozvojové, včetně nejméně rozvinutých zemí a malých ostrovních rozvojových států, čelí zvýšeným rizikům negativních důsledků změny klimatu, a uznáváme v tomto kontextu, že problémy chudoby, degradace půdy, přístupu k vodě a potravinám a problémy lidského zdraví zůstávají v centru celosvětové pozornosti. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu je klíčovým nástrojem pro regulaci klimatických změn jako globálního zájmu, a my chceme znovu potvrdit svůj závazek dosáhnout jejího konečného cíle stabilizace koncentrací skleníkových plynů v ovzduší na úrovni, která by zabránila nebezpečným antropogenním vlivům na klimatický systém,

- a to v takovém časovém rámci, který v dostatečné míře umožní přirozenou adaptaci ekosystémů, zajistí, že nebude ohrožena výroba potravin a umožní postup ekonomického rozvoje udržitelným způsobem, v souladu s našimi společnými, ale odlišnými odpovědnostmi a příslušnými schopnostmi. S odvoláním na Miléniovou deklaraci OSN, ve které se hlavy států a vlád zavázaly vyvinout maximální úsilí proto, aby Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu vstoupil v platnost pokud možno do desátého výročí Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 2002, a angažovat se v požadovaném snižování emisí skleníkových plynů, vyzývají státy, které již Kjótský protokol ratifikovaly, naléhavě státy, které tak ještě neučinily, aby Kjótský protokol ratifikovaly včas. Na všech úrovních je potřeba přijmout opatření s cílem:
- (a) Poskytovat technickou a finanční pomoc a budovat kapacity v rozvojových zemích a v zemích s tranzitivní ekonomikou, v souladu s Marakéšskou dohodou pro realizaci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu,
- (b) Vytvářet vědecké a technologické kapacity a sítě pro výměnu vědeckých údajů a informací, zejména v rozvojových zemích,
- (c) Podporovat systematické pozorování zemské atmosféry zdokonalením pozemních monitorovacích stanic, zvýšeným využíváním sate-

- litů a odpovídající integraci těchto pozorování pro generování vysoce kvalitních dat, která by mohla být rozšířena pro využívání všemi zeměmi, zejména pak zeměmi rozvoje.
- (d) Realizovat strategii pro integrovaná globální pozorování pro sledování zemské atmosféry ve spolupráci s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména specializovanými agenturami OSN, ve spolupráci se sekretariátem Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu,
- (e) Podporovat iniciativu Arktické rady pro provedení hodnocení ekologických, sociálních a ekonomických důsledků klimatických změn na Arktidu, stejně jako na Antarktidu, zejména pak dopad na místní a původní obyvatele.
37. Posílit spolupráci na mezinárodní, regionální a národní úrovni pro snížení znečištění ovzduší, včetně znečištění ovzduší přesahujícího státní hranice, kyselého spadu a úbytku ozónu, majíc na paměti zásady z Rio de Janeira, mimo jiné také tu zásadu, že s ohledem na různý příspěvek jednotlivých států ke globální degradaci životního prostředí mají státy společné, ale zároveň odlišené odpovědnosti, a to přijetím opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Posilovat kapacity rozvojových zemí a zemí s tranzitivní ekonomikou pro měření, snižování a hodnocení vlivů znečištění ovzduší, včetně vlivů na zdraví, a poskytování finanční a technické pomoci pro tyto činnosti,
- (b) Usnadnit realizaci Montrealského protokolu o látkách, které ztenčují ozónovou vrstvu, zajištěním odpovídajícího doplnění jeho fondu do let 2003/2005,
- (c) Dále podporovat účinný systém ochrany ozónové vrstvy, zavedený Vídeňskou úmluvou o ochraně ozónové vrstvy a Montrealským protokolem, včetně mechanismu pro dodržování souladu s jeho ustanoveními,
- (d) Zlepšit do roku 2010 přístup rozvojových zemí k cenově dostupným, dosažitelným, nákladově efektivním, bezpečným a k životnímu prostředí šetrným alternativám látek ztenčujících ozónovou vrstvu a napomáhat jim při dodržování harmonogramu pro odstraňování těchto látek v souladu s Montrealským protokolem, při zohlednění skutečnosti, že úbytek ozónu a změna klimatu jsou vzájemně vědecky a technicky provázány,
- (e) Přijmout opatření pro regulaci nelegálního obchodování s látkami způsobujícími úbytek ozónu.
38. Zemědělství hraje klíčovou úlohu při adresování potřeb rostoucí světové populace a je neoddelitelně svázáno s vymýcením chudoby, zvláště v rozvojových zemích. Posilování úlohy žen na všech úrovních a ve všech aspektech rozvoje venkova, zemědělství, výživy a zabezpečení potravin je bezpodmí-

- nečně nutné. Udržitelný rozvoj zemědělství a venkova je zcela nezbytné pro uplatňování komplexního přístupu pro zvýšení produkce potravin a posílení bezpečnosti potravin ekologicky udržitelným způsobem. Tento proces by zahrnoval přijetí opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Dosáhnout cíle stanoveného v Miléniové deklaraci, a to snížit do roku 2015 podíl světové populace, která trpí hladem, a pomoci jim uskutečnit právo na odpovídající životní úroveň pro zdraví a blahobyt jich samých a jejich rodin, včetně potravin, mimo jiné také podporováním bezpečnosti potravin a boje proti hladu v kombinaci s opatřeními, které upravují chudobu v souladu s výsledky Světového potravinového summitu a ze strany smluvních států v souladu s jejich závazky vyplývajícími z článku 11 Mezinárodní dohody o hospodářských, sociálních a kulturních právech,
- (b) Vypracovat a zrealizovat plány obhospodařování půdy a využívání vody, které jsou založeny na udržitelném využívání obnovitelných zdrojů a na komplexním hodnocení sociálně ekonomického a ekologického potenciálu, a posilovat kompetenci vlád, místních orgánů a společností sledovat a řídit množství a kvalitu půdního fondu a vodních zdrojů,
- (c) Zvyšovat porozumění o udržitelném rozvoji, ochraně a řízení vodních zdrojů s cílem pokročit pokročit v dlouhodobé udržitelnosti sladkovodního, pobřežního i mořského prostředí,
- (d) Podporovat programy zaměřené na zvyšování produktivity půdy udržitelným způsobem a účinné využívání vodních zdrojů v zemědělství, lesnictví, mokřadech, řemeslném rybolovu a v akvakultuře, zejména pomocí přístupů vycházejících z původních a místních komunit,
- (e) Podporovat úsilí rozvojových zemí v ochraně oáz před nánosy, degradací půdy a zvyšováním salinity, a to poskytováním vhodné technické a finanční pomoci,
- (f) Posilovat účast žen ve všech aspektech a na všech úrovních souvisejících s udržitelným zemědělstvím a zabezpečením potravin,
- (g) Integrovat stávající informační systémy o postupech využívání půdy posílením národního výzkumu a osvětovou prací, a podporováním farmářských organizací, které by daly podnět k výměně osvědčených metod mezi jednotlivými farmáři, jako jsou například metody vztahující se k ekologicky šetrným technologiím s nízkými náklady, za současné pomoci příslušných mezinárodních organizací,
- (h) Přijmout v nezbytných případech opatření, která budou chránit systémy řízení původních zdrojů a podporovat účast všech příslušných zainteresovaných stran, jak mužů, tak i žen, při plánování a rozvoji venkova,

- (i) Přijmout politiky a zavést zákony, které zaručí jasně definovaná a vymahatelná práva pro užívání půdy a vody, a podporovat právní zajištění vlastnického práva, uznávající existenci různých národních zákonů a/nebo systémů pro přístup k půdě a držbě půdy, a poskytnout technickou a finanční pomoc jak rozvojovým zemím, tak i zemím s tranzitivní ekonomikou, které provádějí reformu držby půdy s cílem posílit udržitelným způsobem tento typ živobytí,
 - (j) Zvrátit klesající trend prostředků pro udržitelné zemědělství v sektoru veřejných financí, poskytovat vhodnou technickou a finanční pomoc a podporovat investice soukromého sektoru a úsilí v rozvojových zemích a zemích s tranzitivní ekonomikou s cílem posílit zemědělský výzkum, kapacity pro řízení přírodních zdrojů a rozšiřování výsledků výzkumů do praxe zemědělských komunit,
 - (k) Využít tržně orientované motivační prvky pro zemědělské podniky a farmáře, aby sledovali a řídili využívání vody a její kvalitu, mimo jiné také uplatňováním takových metod, jako je např. maloplošné zavlažování a recyklace a opětovné používání odpadní vody,
 - (l) Posílit přístup na stávající trhy a vyvinout nové trhy pro zemědělské výrobky s přidanou hodnotou,
 - (m) Zvýšit sanaci hnědozemních oblastí v rozvojových zemích a zemích s tranzitivní ekonomikou, spolu s příslušnou technickou pomocí
- v případech, kde je kontaminace vážným problémem,
 - (n) Zvýšit mezinárodní spolupráci v boji proti nezákonnému pěstování narkotických rostlin, s ohledem na jejich negativní sociální, ekonomické a ekologické dopady,
 - (o) Podporovat programy pro ekologicky šetrné, efektivní a účinné využívání postupů pro zlepšování úrodnosti půd a regulaci zemědělských škůdců,
 - (p) Posílit a zlepšit koordinaci stávajících iniciativ pro posílení udržitelné zemědělské produkce a zabezpečení potravin,
 - (q) Vyzvat země, které tak dosud neučinily, aby ratifikovaly Mezinárodní smlouvu o rostlinných genetických zdrojích pro výživu a zemědělství,
 - (r) Podporovat uchovávání a udržitelné využívání a řízení tradičních a původních zemědělských systémů a posilování modelů zemědělské výroby.
39. Posílit realizaci Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe, aby se ošetřily příčiny desertifikace a degradace půdy s cílem udržovat a obnovovat půdu, a regulovat chudobu způsobenou degradací půdy. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Mobilizovat odpovídající a předvídatelné finanční zdroje, transfe-

- rovat technologie a budovat kapacity na všech úrovních,
 - (b) Formulovat národní akční programy, aby byla zajištěna včasná a účinná realizace úmluvy a jejích souvisejících projektů, s podporou mezinárodního společenství, včetně decentralizovaných projektů na místní úrovni,
 - (c) Podporovat úsilí v rámci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, Úmluvy o biologické diverzitě a Úmluvy o boji proti desertifikaci v dalším průzkumu a v posilování synergických efektů, s řádným přihlédnutím k jejich příslušným mandátům, vznikajících při vypracovávání a realizaci plánů a strategií příslušných úmluv,
 - (d) Integrovat opatření pro zamezení a boj proti desertifikaci, stejně jako pro zmírnění účinků sucha příslušnými politikami a programy, jako jsou např. strategie řízení půdních, vodních a lesních zdrojů, zemědělské strategie, strategie rozvoje venkova, systémů včasného varování, životního prostředí, přírodních zdrojů, ekologické, zdravotní a vzdělávací strategie a strategie pro vymýcení chudoby a udržitelný rozvoj,
 - (e) Poskytovat dostupným způsobem lokální přístup k informacím pro zlepšení monitorování a včasného varování souvisejícího s desertifikací a suchem,
 - (f) Požadovat na druhém zasedání Globálního fondu pro životní prostředí (GEF), aby přijal opatření
- v reakci na doporučení Rady GEF týkající se označování degradace půdy (desertifikace a odlesňování) jako klíčové oblasti GEF a jako prostředku podpory GEF pro úspěšnou realizaci Úmluvy o boji proti desertifikaci, a následně požadovat také zvážení možnosti využití GEF jako finančního mechanismu úmluvy, při zohlednění výsad a rozhodnutí konference smluvních stran této úmluvy a současném uznání komplementárních úloh GEF a globálního mechanismu úmluvy v poskytování a mobilizaci zdrojů pro vypracování a realizaci akčních programů,
 - (g) Zvyšovat udržitelnost pastvinových zdrojů cestou posilování řízení, vymáhání práva a poskytování finanční a technické pomoci rozvojovým zemím ze strany mezinárodního společenství.
40. Horské ekosystémy podporují zvláštní způsob obživy a zahrnují významné vodní zdroje, rozmanité biologické druhy a jedinečnou flóru a faunu. Mnohé jsou obzvláště křehké a zranitelné vůči nepříznivým účinkům změny klimatu a vyžadují zvláštní ochranu. Na všech úrovních je třeba přijmout opatření s cílem:
- (a) Vypracovat a podpořit programy, politiky a přístupy, které integrují ekologické, ekonomické a sociální složky udržitelného rozvoje horských oblastí a posílit mezinárodní spolupráci s cílem využít její pozitivní účinky na programy vymýce-

- ní chudoby, zejména v rozvojových zemích,
- (b) Zrealizovat programy pro ošetření otázek odlesňování, erozí, degradace půdy, ztráty biologické rozmanitosti, narušování vodních toků a ústupu ledovců,
- (c) Vypracovat a zavést politiky a programy s citlivým přístupem k otázkám pohlaví, včetně veřejných a soukromých investic, které mohou pomoci odstranit nerovné postavení, kterému horské obyvatelstvo čelí,
- (d) Zavést programy na podporu diverzifikace a tradičního horského hospodaření, udržitelných způsobů obživy a malých výrobních systémů, včetně specifických programů školení a lepšího přístupu k národním a mezinárodním trhům, komunikacím a dopravnímu plánování, při zohlednění zvláštní citlivosti horských oblastí,
- (e) Podporovat plnou účast a zapojení obyvatel horských oblastí do rozhodování, která je ovlivňují, a začlenit jejich původní znalosti, dědictví a hodnoty do všech rozvojových iniciativ,
- (f) Mobilizovat národní a mezinárodní podporu pro aplikovaný výzkum a budování kapacit, poskytovat finanční a technickou pomoc pro účinnou realizaci udržitelného rozvoje horských ekosystémů v rozvojových zemích a zemích s tranzitivní ekonomikou a zaměřit se na chudobu mezi lidmi žijícími v horských oblastech prostřednictvím konkrétních plánů, projektů a programů, s dostatečnou podporou od všech zainteresovaných stran, s ohledem na duch iniciativy s názvem Mezinárodní rok hor 2002.
41. Podporovat udržitelný rozvoj cestovního ruchu, včetně nespolečného cestovního ruchu a ekoturismu, s ohledem na duch iniciativy s názvem Mezinárodní rok ekoturismu 2002, Rok OSN pro kulturní dědictví 2002, na Světový summit o ekoturismu v roce 2002 a jeho deklaraci z Quebecu a na globální pravidla etického chování v cestovním ruchu, přijatá Mezinárodní organizací cestovního ruchu, s cílem zvýšit přínosy ze zdrojů získaných z cestovního ruchu pro obyvatele hostitelských zemí, při zachovávání kulturní a ekologické integrity hostitelských společností a podporování ochrany ekologicky citlivých oblastí a přírodního dědictví. Podporovat udržitelný rozvoj cestovního ruchu a vytváření kapacit pro účely posílení postavení venkovského a místního obyvatelstva. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Posílit mezinárodní spolupráci, přímé zahraniční investice a partnerskou spolupráci jak se soukromým, tak i s veřejným sektorem, a to na všech úrovních,
- (b) Vypracovat programy, včetně programů vzdělávání a školení, které by podnítily obyvatele k účasti na ekoturismu, umožnit původním a místním komunitám rozvinout

- a získávat prospěch z ekoturismu a posílit spolupráci zainteresovaných stran na rozvoji cestovního ruchu a ochrany dědictví, s cílem zvýšit ochranu životního prostředí, přírodních zdrojů a kulturního dědictví,
- (c) Poskytovat technickou pomoc rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou pro podporu udržitelného rozvoje podnikání v cestovním ruchu a investic do cestovního ruchu, stejně jako programy povědomí o cestovním ruchu, s cílem zlepšit vnitrozemský cestovní ruch a stimulovat rozvoj podnikání,
- (d) Pomáhat hostitelským komunitám řídit návštěvy v místech turistických atrakcí pro jejich maximální přínos, při současném zajištění co možná nejmenších negativních dopadů či rizik ohrožujících jejich tradice, kulturu a prostředí, s podporou Světové organizace cestovního ruchu a dalších významných organizací,
- (e) Podporovat diverzifikaci ekonomických činností, včetně usnadnění přístupu na trhy a přístupu k obchodním informacím, stejně jako účast nově vznikajících místních podniků, zejména pak malých a středních.
42. Biodiverzita, která hraje klíčovou úlohu v celkovém udržitelném rozvoji a vymýcení chudoby, je zcela nezbytná pro naši planetu, lidský blahobyt i pro obživu a kulturní integritu obyvatel. V současnosti ovšem dochází z důvodu lidské činnosti k úbytku druhové rozmanitosti nevídanou rychlostí, a tento trend je možné zvrátit, pouze pokud místní obyvatelé získají nějaký přínos z uchovávání a udržitelného využívání biologické diverzity, zejména v zemích původu genetických zdrojů, v souladu s článkem 15 Úmluvy o biologické diverzitě. Úmluva je klíčovým nástrojem pro uchování a udržitelné využívání biologické diverzity a spravedlivé a poctivé sdílení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů. Účinnější a koherentní implementace tří cílů úmluvy a dosažení významného snížení současné míry ztráty biologické diverzity do roku 2010 bude vyžadovat poskytnutí nových a dodatečných finančních a technických zdrojů rozvojovým zemím a bude zahrnovat opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Začlenit cíle úmluvy do globálních, regionálních a národních sektorálních a multisektorálních programů a politik, zejména do programů a politik hospodářských sektorů jednotlivých zemí a mezinárodních finančních institucí,
- (b) Podporovat pokračující práci v souladu s Úmluvou o udržitelném využívání biologické diverzity, včetně udržitelného cestovního ruchu, jako společnou otázku týkající se různých ekosystémů, sektorů a tématických oblastí,
- (c) Podporovat účinné synergické efekty mezi úmluvou a dalšími

- mnohostrannými dohodami o životním prostředí, mezi jiným také vypracováním společných plánů a programů týkajících se společných odpovědností a zájmů, s řádným ohledem na jejich příslušné mandáty,
- (d) Realizovat úmluvu a její ustanovení, včetně aktivního sledování jejích pracovních programů a rozhodnutí prostřednictvím národních, regionálních a globálních akčních programů, zejména pak národních strategií a akčních plánů na podporu biodiverzity, a posílit jejich integraci do příslušných multi-sektorálních strategií, programů a politik, včetně těch, které souvisejí s udržitelným rozvojem a vymýcení chudoby, včetně iniciativ, které podporují udržitelné využívání biologické diverzity společností,
 - (e) Podporovat široké uplatňování a další rozvoj ekosystémového přístupu, tak jak je zpracováván pokračujícím úsilím v rámci úmluvy,
 - (f) Podporovat konkrétní mezinárodní podporu a partnerskou spolupráci pro uchování a udržitelné využívání biodiverzity v místech patřících ke světovému dědictví, včetně ekosystémů, a pro ochranu ohrožených druhů, zejména vhodným přidělováním finančních zdrojů a technologií rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou,
 - (g) Účinně uchovávat a udržitelným způsobem využívat druhovou rozmanitost, podněcovat a podporovat iniciativy zaměřené na problémové oblasti a další oblasti, které jsou nezbytné pro uchování biodiverzity, a podporovat rozvoj národních a regionálních ekologických sítí a koridorů,
 - (h) Poskytovat finanční a technickou pomoc rozvojovým zemím, včetně pomoci s budováním kapacit, aby došlo k posílení domácího úsilí a úsilí jednotlivých komunit o uchování druhové rozmanitosti,
 - (i) Posílit národní, regionální a mezinárodní úsilí o regulaci invazivních cizokrajných druhů, které jsou jednou z hlavních příčin úbytku biodiverzity, a podporovat rozvoj účinného pracovního programu k invazivním cizokrajným druhům na všech úrovních,
 - (j) V souladu s národní legislativou uznat práva místních a původních obyvatel, kteří vlastní tradiční poznatky, inovace a postupy, a vypracovat a zavést se souhlasem a zapojením těchto vlastníků mechanismy pro sdílení přínosů z využívání těchto poznatků, inovací a postupů za vzájemně odsouhlasených podmínek,
 - (k) Podporovat a umožnit všem zainteresovaným stranám přispět k realizaci cílů úmluvy a zejména uznat specifickou úlohu mládeže, žen a původních a místních obyvatel v uchovávání a využívání biodiverzity udržitelným způsobem,
 - (l) Podporovat účinnou účast původního a místního obyvatelstva na rozhodování a vytváření politik

- týkajících se využívání jejich tradičních znalostí,
- (m) Podněcovat technickou a finanční pomoc rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou v jejich úsilí vypracovat a zavést mezi jiným systémy svého druhu a tradiční systémy v souladu s národními prioritami a legislativou, s ohledem na uchování a udržitelné využívání biodiverzity,
 - (n) Podporovat široké zavádění a trvalou práci na Bonnských směrnicích o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém a rovném rozdělování výnosů plynoucích z jejich využívání, jako základní vstup pro pomoc smluvním stranám úmluvy při vytváření a navrhování legislativy, administrativních nebo politických opatření o přístupu a rozdělování výnosů, stejně jako smluv a dalších úprav v souladu se vzájemně dohodnutými podmínkami pro přístup a rozdělování výnosů,
 - (o) Vyjednat v rámci Úmluvy o biologické diverzitě a při zohlednění Bonnských směrnic mezinárodní systém pro podporu a ochranu spravedlivého a rovného rozdělování výnosů plynoucích z využívání genetických zdrojů,
 - (p) Podporovat úspěšné dokončení stávajících procesů v rámci Mezivládního výboru pro duševní vlastnictví a genetické zdroje, tradiční znalosti a lidové umění, který spadá pod Světovou organizaci duševního vlastnictví, a v otevřeně ad-hoc pracovní skupině pro články 8 (j) a související ustanovení úmluvy,
 - (q) Podporovat uskutečnitelná opatření pro přístup k výsledkům a přínosům plynoucím z biotechnologií založených na genetických zdrojích v souladu s články 15 až 19 úmluvy, včetně posilování vědecké a technické spolupráce v oblasti biotechnologie a biologické bezpečnosti, výměny odborníků, školení lidských zdrojů a budování institucionálních kapacit orientovaných na výzkum,
 - (r) Podporovat diskuse týkající se vztahů mezi povinnostmi vyplývajícími z úmluvy a povinnostmi vyplývajícími z dohod souvisejících s mezinárodním obchodem a právy duševního vlastnictví, jak je nastíněno v ministerské deklaraci z Doha, s ohledem na zvyšování synergických efektů a vzájemné podpory a s ohledem na rozhodnutí v rámci příslušných dohod, aniž by byly dotčeny jejich výsledky,
 - (s) Podporovat uskutečňování pracovního programu Světové iniciativy pro taxonomii,
 - (t) Vyzvat všechny státy, které tak dosud neučinily, aby ratifikovaly úmluvu, Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti a další dohody vztahující se k biodiverzitě, a vyzvat ty státy, které tak již učinily, aby podpořily jejich účinnou realizaci na národní, regionální i mezinárodní úrovni, a podporovat v tomto ohledu technicky

a finančně rozvojové země a země s tranzitivní ekonomikou.

43. Lesy a stromy pokrývají téměř třetinu povrchu Země. Udržitelné lesní hospodářství ve vztahu k přírodním i vysázeným lesům a k dřevěným i nedřevěným výrobkům je pro dosažení udržitelného rozvoje naprosto nezbytné a je také zároveň kritickým prostředkem pro vymýcení chudoby, významnému snížení odlesňování a zastavení úbytku lesní biodiverzity a degradace půdy a zdrojů, pro zlepšení zajištění potravin a přístupu k bezpečné pitné vodě a dostupné energii, zvýrazňuje četné přínosy jak přírodních, tak i vysázených lesů a stromů a přispívá k blahobytu planety a lidstva. Dosažení udržitelného lesního hospodářství na úrovni národní i celosvětové, mimo jiné prostřednictvím partnerské spolupráce mezi příslušnými vládami a zainteresovanými stranami, včetně soukromého sektoru, původních a místních obyvatel a nevládních organizací, je pro udržitelný rozvoj nezbytným cílem. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Posílit politický závazek k dosažení udržitelného lesního hospodářství tím, že toto téma bude na mezinárodní politické agendě uváděno jako priorita, s maximálním zohledněním vztahů mezi lesnictvím a dalšími sektory pomocí integrovaných přístupů,
 - (b) Podporovat fórum OSN o lesích, s pomocí partnerství pro spoluprá-

ci v otázkách lesů, jako klíčových mezinárodních mechanismů pro usnadnění a koordinaci realizace udržitelného lesního hospodářství na národní, regionální a globální úrovni, a tím přispět mimo jiné také k uchování a udržitelnému využívání lesní biodiverzity,

- (c) Podniknout okamžité kroky v oblasti vnitrostátního vymáhání práva v otázce lesů a v oblasti nezákonného mezinárodního obchodu s lesními produkty, včetně lesních biologických zdrojů, s podporou mezinárodního společenství, a poskytnout lidské a institucionální kapacity související s vymáháním národní legislativy v těchto oblastech,
- (d) Podniknout okamžité kroky na národní a mezinárodní úrovni s cílem podpořit a usnadnit prostředky pro dosažení udržitelné těžby dřeva a dále usnadnit poskytování finančních zdrojů a přenos a vývoj technologií šetrných k životnímu prostředí, a tímto způsobem odstranit neudržitelné postupy těžby dřeva,
- (e) Vypracovat a zavést iniciativy pro zajištění potřeb těch částí světa, které v současnosti trpí chudobou a nejvyšší mírou odlesňování a kde by vlády postižených zemí uvítaly mezinárodní spolupráci,
- (f) Vytvořit a posílit partnerství a mezinárodní spolupráci pro snadnější poskytování větších finančních zdrojů, přenos technologií šetrných k životnímu prostředí, obchod, budování kapacit, vymáhání práva v oblasti lesů a dohled nad

nimi na všech úrovních, stejně jako komplexní řízení půdy a zdrojů s cílem zavést udržitelné lesní hospodářství, včetně návrhů na opatření ze strany Mezinárodního týmu odborníků pro lesy (IPF)/Mezinárodní fóra pro lesy (IFF),

- (g) Urychlit realizaci návrhů na opatření, předložených IPF/IFF, ze strany jednotlivých zemí a ze strany partnerství pro spolupráci v otázkách lesů, a zintenzívnit úsilí v oblasti podávání zpráv fóru OSN o lesích s cílem přispět k hodnocení dosaženého pokroku, které bude provedeno v roce 2005,
 - (h) Uznat a podpořit systémy lesního hospodářství původních a místních obyvatel tak, aby byla zajištěna jejich plná a účinná účast na udržitelném lesním hospodářství,
 - (i) Realizovat rozšířený pracovní program Úmluvy o biologické diverzitě, zaměřený na konkrétní opatření týkající se všech typů lesní druhové rozmanitosti, v úzké spolupráci s fórem, členy partnerství a dalšími procesy a úmluvami souvisejícími s lesy a se zapojením všech významných zainteresovaných stran.
44. Těžba minerálů a kovů je významná pro ekonomický a sociální rozvoj mnoha zemí. Minerály jsou nezbytné pro moderní život. Zvýšení podílu těžby minerálů a kovů na udržitelném rozvoji zahrnuje opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Podpořit snahy o regulaci ekologických, ekonomických, zdra-

votních a sociálních dopadů a přínosů těžby minerálů a kovů po celou dobu jejich životního cyklu, včetně zdraví a bezpečnosti zaměstnanců a využívání celé řady partnerské spolupráce, podpořit stávající činnosti na národní a mezinárodní úrovni, mezi zainteresovanými vládami, mezinárodními organizacemi, těžebními společnostmi, zaměstnanci a dalšími zainteresovanými stranami s cílem podpořit transparentnost a odpovědnost za udržitelný rozvoj těžby a využívání minerálů,

- (b) Posílit účast zainteresovaných stran, včetně místního a původního obyvatelstva a žen, aby mohly hrát v rozvoji využívání minerálů a kovů a v rozvoji těžby aktivní úlohu po celou dobu životního cyklu těžebních činností, včetně období po uzavření dolů pro účely obnovy krajiny, v souladu s národními právními předpisy a s ohledem na významné přeshraniční dopady,
- (c) Podporovat udržitelné těžební postupy cestou poskytování finanční, technické a kapacitní podpory rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou pro těžbu a zpracování minerálů, včetně těžby v malém rozsahu, a dle možností zlepšit zpracovávání s přídáním hodnotou, aktualizovat vědecké a technologické informace a rekultivovat a obnovit degradovaná místa.

V. Udržitelný rozvoj v globalizujícím se světě

45.1 Globalizace přináší nové příležitosti a výzvy pro udržitelný rozvoj. Uznáváme, že globalizace a vzájemná závislost nabízí nové příležitosti v obchodě, investicích a toku kapitálu, stejně v pokroku v technologiích, včetně technologií informačních, pro růst světové ekonomiky, rozvoj a zlepšení životní úrovně po celém světě. Současně zde ale zůstávají vážné problémy, včetně významných finančních krizí, nejistoty, chudoby, sociální exkluze a nerovnosti v rámci společnosti i mezi jednotlivými společnostmi. Rozvojové země a země s tranzitivní ekonomikou čelí při reakci na tyto výzvy a příležitosti zvláště velkým obtížím. Globalizace by měla zahrnovat všechny země a za spravedlivých podmínek, a proto zde vzniká naléhavá potřeba vypracování politik a opatření na národní i mezinárodní úrovni, formulovaných a realizovaných s plnou efektivní účastí rozvojových zemí a zemí s tranzitivní ekonomikou, aby tyto státy mohly účinně reagovat na dané problémy a příležitosti. Tento proces bude vyžadovat okamžité kroky na všech úrovních s cílem:

(a) I nadále podporovat otevřené, spravedlivé, předvídatelné a nediskriminační mnohostranné obchodní a finanční systémy založené na pevných pravidlech, které jsou přínosem pro všechny země usilující o udržitelný rozvoj. Podporovat úspěšné dokončení pracovního

programu obsaženého v Ministerské deklaraci z Doha a realizaci Monterreyského konsensu. Uvítat rozhodnutí zahrnuté v Ministerské deklaraci z Doha, jehož cílem je klást potřeby a zájmy rozvojových zemí na klíčové místo v pracovním programu této Deklarace, včetně podpory přístupu rozvojových zemí na trh s výrobky, které jsou pro ně významné,

- (b) Podporovat pokračující úsilí mezinárodních finančních a obchodních institucí v zajištění toho, aby rozhodovací procesy a institucionální struktury byly otevřené a transparentní,
- (c) Posílit kapacity rozvojových zemí, včetně nejméně rozvinutých zemí, vnitrozemských rozvojových zemí a malých ostrovních rozvojových států, aby mohly získávat větší prospěch z příležitostí liberalizovaného obchodu, a to cestou mezinárodní spolupráce a opatření určených na zlepšení produktivity, diverzifikace a konkurenceschopnosti výrobků, podnikatelských možností obyvatelstva a na rozvoj dopravní a komunikační infrastruktury,
- (d) Podporovat Mezinárodní organizaci práce a její pokračující činnosti v oblasti sociálního rozměru globalizace, jak je stanoveno v odstavci 64 Monterreyského konsensu,
- (e) Podporovat poskytování koordinované, efektivní a cílené technické pomoci související s obchodem a programy pro budování kapacit, včetně využívání příležitostí vstu-

pu na stávající a budoucí trhy, a zkoumat vztah mezi obchodem, životním prostředím a rozvojem.

45.2 Je třeba zrealizovat výsledky Ministerské deklarace z DOHA členskými státy WTO, dále posílit technickou pomoc a budování kapacit souvisejících s obchodem a zajistit smysluplnou, účinnou a plnou účast rozvojových zemí na mnohostranných obchodních jednáních tím, že jejich potřeby a zájmy budou postaveny do centra pozornosti pracovního programu WTO.

45.3 Aktivně podporovat odpovědnost podniků na základě zásad z Rio de Janeira, včetně kompletního vypracování a účinné realizace mezivládních dohod a opatření, mezinárodních iniciativ a veřejno-soukromých partnerství a příslušných národních předpisů, a podporovat trvalé zlepšování postupů společností ve všech zemích.

45.4 Posilovat kapacity rozvojových zemí s cílem posílit veřejné/soukromé iniciativy, které podporují snadný přístup, přesnost, včasnost a úplnost informací o zemích a finančních trzích. Mnohostranné a regionální finanční instituce by pro tyto účely mohly poskytovat další pomoc.

45.5 Posílit regionální dohody o obchodu a spolupráci mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi a zeměmi s tranzitivní ekonomikou, stejně jako mezi rozvojovými zeměmi navzájem, v souladu s mno-

hostranným obchodním systémem, za podpory mezinárodních finančních institucí a případně regionálních rozvojových bank, s ohledem na dosažení cílů udržitelného rozvoje.

45.6 Pomáhat rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou snižovat mezeru v oblasti digitálních technologií, vytvářet příležitosti v tomto sektoru a využívat potenciál informačních a komunikačních technologií pro rozvoj, cestou transferu technologií za vzájemně odsouhlasených podmínek a poskytování finanční a technické pomoci, a v tomto kontextu také podpořit Světový summit o informační společnosti.

VI. Zdraví a udržitelný rozvoj

46. Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji stanoví, že lidské bytosti stojí v centru zájmu udržitelného rozvoje a že mají právo na zdraví a produktivní život v harmonii s přírodou. Cílů udržitelného rozvoje lze dosáhnout pouze při nízkém výskytu oslabujících nemocí, přičemž nárůst kvality zdraví celé populace vyžaduje vymýcení bíd. Je nezbytně nutné stanovit příčiny špatného zdraví, včetně příčin pramenících z životního prostředí, a jejich dopad na rozvoj, se zvláštním důrazem kladeným na ženy a děti, stejně jako na zranitelné skupiny společnosti, jako jsou například postižení občané, starší lidé a původní obyvatelé.

47. Posílit kapacitu zdravotnických systémů tak, aby byly základní zdravotní služby poskytovány všem, a to účinným, přístupným a cenově dostupným způsobem s cílem předcházet, kontrolovat a léčit nemoci a snížit zdravotní rizika pramenící z životního prostředí, s ohledem na zprávy nedávných konferencí a summitů OSN a zvláštních zasedání Valného shromáždění, v souladu s národním právním řádem a kulturními a náboženskými hodnotami. Tento proces by zahrnoval opatření na všech úrovních s cílem:
- (a) Integrovat zdravotní zájmy, včetně zájmů týkajících se nejzranitelnějších částí populace, do strategií, politik a programů pro vymýcení bídy a udržitelný rozvoj,
 - (b) Podporovat rovný a lepší přístup k ekonomicky dostupným a účinným zdravotnickým službám na všech úrovních zdravotního systému, včetně prevence, základním a bezpečným lékům za dostupné ceny, imunizačním službám a bezpečnému očkování, stejně jako zdravotní technologii,
 - (c) Poskytovat technickou a finanční pomoc rozvojovým zemím a zemím s tranzitivní ekonomikou v zavádění strategií zdraví pro všechny, včetně zdravotních informačních systémů a integrovaných databází o rizicích rozvoje,
 - (d) Zlepšit rozvoj a řízení lidských zdrojů ve zdravotnických službách,
 - (e) Podporovat a rozvíjet partnerskou spolupráci pro zvýšení kvality zdravotního vzdělání s cílem dosáhnout do roku 2010 zlepšení zdravotní gramotnosti v celosvětovém měřítku, s účastí agentur OSN, dle jednotlivých případů,
 - (f) Vypracovat programy a iniciativy s cílem snížit do roku 2015 úmrtnost kojenců a dětí do 5 let o dvě třetiny a úmrtnost při porodu o tři čtvrtiny v porovnání s mírou v roce 2000, a snížit co možná nejrychleji rozdíly mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi, se zvláštním důrazem na odstranění modelu rozdílné a zbytečné úmrtnosti dívek v kojeneckém a dětském věku,
 - (g) Zaměřit výzkumné úsilí a aplikovat výsledky výzkumu na prioritní otázky veřejného zdraví, zejména ty, které ovlivňují náchylné a zranitelné části populace, a to vyvinutím nových vakcín a snížením expozice zdravotním rizikům a na základě rovného přístupu ke zdravotnickým službám, vzdělání, školení a lékařské péči a technologii, stejně jako regulací vedlejších účinků špatného zdraví,
 - (h) Podporovat uchování, rozvoj a využívání účinných tradičních lékařských poznatků a postupů, kde toto přichází v úvahu, v kombinaci s moderní medicínou, uznávající původní a místní obyvatele za vlastníky tradičních znalostí postupů a podporující účinnou ochranu příslušných tradičních znalostí v souladu s mezinárodním právem,

- (i) Zajistit rovný přístup žen ke zdravotnickým službám, se zvláštním důrazem na péči v mateřství a porodnickou péči v naléhavých případech,
 - (j) Účinně podporovat zdravý život všech jednotlivců v příslušném věku, včetně jejich reprodukčního a sexuálního zdraví, v souladu se závazky a výsledky nedávných konferencí a summitů OSN, včetně Světového summitu pro děti, Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, Světového summitu pro sociální rozvoj a čtvrté světové konference o ženách, a jejich hodnocení a zpráv,
 - (k) Zahájit mezinárodní iniciativy pro budování vhodných kapacit, které by zhodnotily vazby mezi zdravím a životním prostředím a využily získané poznatky k zavedení účinnějších národních a regionálních politických reakcí na rizika životního prostředí vůči lidskému zdraví,
 - (l) Přenášet a rozšiřovat technologie pro bezpečnou vodu, sanaci a odpadové hospodářství ve venkovských i městských oblastech rozvojových zemí a zemí s tranzitivní ekonomikou, včetně využívání veřejnoprávních multisektorálních partnerství, a to za vzájemně odsouhlasených podmínek a mezinárodní finanční podpory, při zohlednění specifických podmínek dané země a rovného postavení pohlaví, včetně specifických potřeb technologií pro ženy,
 - (m) Posílit a podpořit programy ILO a Světové obchodní organizace (WHO) pro snížení úmrtí, zranění a nemoci z povolání a provázání ochrany zdraví při práci a podpory veřejného zdraví jako prostředku pro zvýšení kvality veřejného zdraví a vzdělání,
 - (n) Zlepšit dostupnost a přístup všech osob k dostatečnému množství bezpečných, z kulturního hlediska přijatelných a výživově odpovídajících potravin, zvýšit ochranu zdraví spotřebitelů, zabývat se otázkami nedostatku stopových prvků a zrealizovat stávající mezinárodně odsouhlasené závazky a zavést jim odpovídající normy a směrnice,
 - (o) Vypracovat, případně posílit preventivní, podpůrné a léčebné programy pro regulaci nepřenosných chorob a stavů, jako jsou například kardiovaskulární nemoci, rakovina, cukrovka, chronické choroby dýchacích cest, zranění, násilí a mentální zdravotní poruchy a související rizikové faktory, včetně alkoholu, tabáku, nezdravých diet a nedostatku tělesného pohybu.
48. Uskutečnit v rámci odsouhlasených časových rámců všechny závazky dohodnuté v Deklaraci o závazku vůči problematice HIV/AIDS, kterou přijalo Valné shromáždění na svém dvacátém šestém zvláštním zasedání a která zdůrazňuje zejména snížení výskytu viru HIV mezi mladými muži a ženami ve věku 15 až 24 let do roku 2005 o 25 % ve většině postižených zemí a do roku 2010 v celosvětovém

měřítka, stejně jako boj proti malárii, tuberkulóze a dalším nemocem mimo jiné cestou:

- (a) Zavedením národních strategií pro prevenci a léčení, přijetím opatření pro regionální a mezinárodní spolupráci a rozvojem mezinárodních iniciativ pro poskytnutí zvláštní pomoci dětem, které v důsledku HIV/AIDS osiřely,
 - (b) Naplněním závazků pro poskytování dostatečných zdrojů na podporu Globálního fondu pro boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii, a podporováním přístupu k prostředkům fondu ze strany nejvíce potřebných zemí,
 - (c) Ochranou zdraví pracovníků a podporou bezpečnosti práce, mimo jiné také zohledňováním dobrovolných zásad ILO v otázkách HIV/AIDS a pracovních záležitostí s cílem zlepšit podmínky na pracovištích,
 - (d) Zmobilizováním odpovídajících veřejných zdrojů a podněcováním soukromých finančních zdrojů na výzkum a vývoj nemocí chudých, jako je například HIV/AIDS, malárie či tuberkulóza, zaměřený na biomedicínský a zdravotní výzkum, stejně jako na vývoj nových vakcín a léků,
49. Snížit výskyt nemocí dýchacích cest a dalších dopadů na lidské zdraví vyplývajících ze znečištění

ovzduší, se zvláštním zřetelem na ženy a děti, cestou:

- (a) Posilováním regionálních a národních programů, mimo jiné i prostřednictvím veřejnoprávní partnerské spolupráce, s využitím technické a finanční pomoci rozvojovým zemím,
 - (b) Podporováním procesu odstraňování olova z benzínu,
 - (c) Posilováním a podporováním úsilí pro snižování emisí používáním čistšího paliva a moderních technik kontroly znečištění,
 - (d) Napomáháním rozvojovým zemím v jejich úsilí poskytovat dostupnou energii venkovskému obyvatelstvu, zejména pak úsilí snižovat závislost na tradičních palivových zdrojích pro vaření a ohřev, které ovlivňují zdraví žen a dětí.
50. Zamezit používání olova v barvách založených na olovu a dalších zdrojích expozice lidského zdraví, pracovat na prevenci expozice vůči olovu, zejména u dětí, a posilovat činnosti pro sledování a dohled, stejně jako léčení otravy olovem.
51. *Odstavec se ruší.*

(dokončení v příštím čísle)



Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Mezinárodní konference k 10.výročí založení Ústavu pro ekopolitiku „Sbližování práva životního prostředí ČR s právem EU – nikdy nekončící proces“

JUDr. Jan Komárek

Ve dnech 30. a 31. října loňského roku se v prostorách hotelu Olšanka uskutečnila konference k 10. výročí založení Ústavu pro ekopolitiku, jenž je nestátní neziskovou organizací s posláním rozvíjet a prakticky uplatňovat koncept trvale udržitelného rozvoje v české společnosti. Oblastí jeho zájmu není pouze právo životního prostředí, ale i praktická činnost při naplňování Agendy 21 – např. zpracování Strategie ochrany životního prostředí pro město Kladno. Z projektů, které se týkají práva životního prostředí pak lze jmenovat přípravu Kodexu práva životního prostředí nebo Manuálu environmentálního práva Evropských společenství.

Konference byla nejen ohlédnutím za desetiletým úspěšným působením Ústavu, ale rovněž příležitostí k setkání s mnoha zajímavými osobnostmi z akademické obce (Han Somsen z Univerzity Nijmegen v Nizozemsku, Gyula Bándi z Katolické univerzity v Budapešti bohužel pro nemoc nedorazil, nicméně jeho příspěvky věnované zkušenostem Maďarska s uplatňováním odpovědnosti za škodu na životním prostředí a také důsledkům rozšíření EU pro environmentální právo Společenství jsou ve sborníku z konference obsaženy), úředníky Evropské komise (Soledad Blanco – ředitelka odboru environmentální spolupráce s nečlen-

skými zeměmi DG XI Environment, Ludwig Krämer – ředitel odboru environmentálního řízení, známý také řadou svých publikací věnovaných právu životního prostředí¹), nebo zástupci „druhé strany“ – Peter Tjan, prezident sdružení European Petroleum Industry Association. Ze zástupců exekutivy byli přítomni Elisabeth Freitag z rakouského Spolkového ministerstva zemědělství, lesnictví, životního prostředí a vodního hospodářství a z našeho Ministerstva životního prostředí JUDr. Jan Dusík – ředitel pověřený řízením sekce zahraničních vztahů. Ze zahraničních aktivních účastníků pak ještě třeba zmínit Jerzy Jendrošku z Jedroška, Jerzmański & Bar Corporate and Environmental Law z polské Wroclavi.

Přednesené příspěvky lze shrnout do tří okruhů:

1. Rozšiřování EU a jeho důsledky pro ochranu životního prostředí v celém Společenství,
2. odpovědnost za škodu na životním prostředí a konečně

¹ Namátkou lze uvést: Casebook on EC Environmental Law (Oxford: Hart Publishing, 2002), nebo EC Environmental Law 4th ed. (Londýn: Sweet&Maxwell, 2000).

3. vliv Evropského soudního dvora na vývoj environmentálního komunitárního práva.

Ad. 1. Rozšiřování EU a jeho důsledky pro ochranu životního prostředí v celém Společenství

Po úvodním slově paní Soledad Blanco, která zdůraznila nutnost spolupráce mezi členskými zeměmi bez ohledu na dobu jejich členství, vystoupila **paní Elisabeth Freitag**, aby seznámila účastníky se zkušenostmi Rakouska s přístupovým procesem k EU v roce 1995. Zmínila fakt, že s ohledem na své předchozí zapojení v Evropském hospodářském prostoru mohlo Rakousko těžit ze zkušeností, které získalo při přistupování k této organizaci. Všechny země, které jednaly o přistoupení na počátku devadesátých let (kromě Rakouska ještě Finsko a Švédsko) spolu při tom úzce spolupracovaly, jejich zástupci se scházeli nejméně jednou měsíčně a sladili svůj postup při vyjednávání. Nespornou výhodou přitom pro Rakousko bylo, že odpadala nutnost úředních překladů dokumentů Společenství. Již na počátku přístupových jednání bylo okolo 90 % environmentální legislativy v souladu s *acquis*. Rakousko zaujalo postoj, že pokud jsou rakouské předpisy přísnější, budou zachovány, zatímco jestliže je přísnější legislativa komunitární, bude implementována do vnitrostátního práva ona. Výsledek byl vpravdě revoluční, neboť si přistoupivší země mohly ponechat přísnější standardy pro určité druhy výrobků a během čtyř let bylo na Společenství, aby přehodnotilo standardy svoje – společně s těmito zeměmi –

a případně přijalo opatření přísnější. Přistoupení tedy vedlo ke změnám právních předpisů i na straně Společenství, rovněž na základě sjednaného společného prohlášení, které bylo východiskem pro přezkoumání dalších oblastí environmentálního *acquis*. Důležité bylo prohlášení především pro veřejnost, která se obávala negativních dopadů Společného trhu na vysoké standardy ochrany životního prostředí v Rakousku.

Vedle přistupování k EU ještě Elisabeth Freitag popsala současnou činnost Rakouska v oblasti environmentální politiky v rámci EU, roli vlády, parlamentu, nevládních organizací (jejichž postavení se zlepšuje i díky Aarhuské úmluvě) ale i lobbystických skupin.

Profesor Guyla Bándi v zaslaném příspěvku, který je součástí sborníku z konference, hodnotí vliv přistoupení, nebo alespoň jeho perspektivy, na právo životního prostředí současných kandidátských zemí. Rozděluje je do tří skupin podle úrovně ochrany životního prostředí (do první patří podle něj vedle Maďarska také Polsko, Česká republika a s výhradou Slovinsko). V těchto zemích je tedy úroveň ochrany životního prostředí taková, že umožní díky fungujícím institutům a organizační struktuře naplňovat komunitární environmentální právo téměř okamžitě, zatímco u dalších dvou skupin s ohledem na nedostatky kupříkladu i organizačního charakteru bude zejména prosazování environmentálního práva obtížnější. Především s ohledem na probíhající transformační proces v těchto zemích zdůrazňuje nutnost prosadit ochranu život-

ního prostředí i do ekonomické sféry života, byť právě tam je potlačována. Odkazuje přitom na význam dobrovolných dohod, které mohou vyplnit mezeru při prosazování environmentálního práva.

V závěru profesor Bándi krátce shrnuje možné změny ustanovení Smlouvy o založení Evropských společenství o ochraně životního prostředí, zejména pokud se týká vyjasnění principů a cílů politiky ochrany životního prostředí Společenství, kde například odkaz na budoucí generace podle něj ve Smlouvě chybí.

Prezident European Petroleum Industry Association, **pan Peter Tjan** z Nizozemí, nahlížel přistoupení nových zemí především z pohledu své zájmové skupiny – ropného průmyslu. Seznámil účastníky konference s pravděpodobnými problémy, respektive úskalími, která čekají ropný průmysl v kandidátských zemích po jejich přistoupení, především ohledně řady předpisů a požadavků, které jejich produkty budou muset splňovat. Dotkl se i 6. Environmentálního akčního programu EU a jeho dopadů na ropný průmysl. Kromě jiného zdůraznil nutnost integrovaného přístupu při jeho plnění tak, jak jej požaduje projekt CAFÉ (Clean Air for Europe), aby odpovědnost nesla celá společnost a nejen průmyslový sektor.

Ad. 2. Odpovědnost za škodu na životním prostředí

Nosný příspěvek na toto téma přednesl **Dr. Ludwig Krämer**, osoba z nejpovolanějších, neboť je téměř třicet let úředníkem Evropské Komise, DG XI

Environment. Přesto se v něm nebál vyjádřit mnoho osobních názorů, ač neopomněl zdůraznit, že v žádném případě nevyjadřují stanovisko Komise. Zajímavá byla rekapitulace přijímání právní úpravy odpovědnosti za škodu na životním prostředí, neboť tento proces již trvá více než čtvrt století. Poté, kdy Ludwig Krämer popsal stručně návrh směrnice, zaměřil se na jeho problematická ustanovení, pro která je kritizován. Prvním je vůbec otázka, zda je taková směrnice zapotřebí. Sám Ludwig Krämer vidí její účel příliš vzdálený tomu, co životní prostředí skutečně potřebuje, což také stručně odůvodňuje. Problém právního základu (má jím být dle návrhu Komise čl. 175 Smlouvy) spočívá samozřejmě v obavách různých skupin z přísnějších opatření, která budou moci členské státy přijímat na základě čl. 176. Objevují se tedy hlasy, aby směrnice byla přijata na základě čl. 95, který tato přísnější opatření zásadně neumožňuje. Další zajímavou věcí s tím související je otázka, který výbor Evropského parlamentu se má směrnicí zabývat – zda přece jenom otevřenější Výbor pro životní prostředí, zdraví a ochranu spotřebitele, nebo podstatně rigidnější Výbor pro spravedlnost a vnitřní trh. Po mnoha měsících diskusí se stal odpovědným druhý jmenovaný. Jak ožehavá to byla otázka ilustruje fakt, že když Komise zveřejnila svou Zelenou knihu v roce 1993, někteří členové Evropského parlamentu doporučovali Komisi, aby raději z návrhu jakékoliv směrnice vypustila slova „odpovědnost za škodu“, aby se návrh tomuto výboru vyhnul.

Materiálními problémy návrhu jsou rozsah působnosti ohledně škod na biologické rozmanitosti – odpovědnost se má vztahovat pouze na druhy zvláště chráněné podle komunitárního práva², což samozřejmě velmi snižuje její působnost, nebo otázka možnosti vyloučení odpovědnosti v případě, že škoda byla způsobena povolenou činností, popřípadě novou technologií. V prvním případě této možnosti Ludwig Krämer oponuje analogií s odpovědností za škodu způsobenou medicínskými produkty, které jsou také schvalovány³, v druhém pak tím, že provozovatel nové technologie těží z její novosti a náskoku před ostatními a proto by také měl nést odpovědnost za její případná rizika.

Jinou otázkou je povinné pojištění provozovatelů, které směrnice nepožaduje spolu s tím, že primárně odpovědným za škodu (a sekundárně za odstranění jejích následků) je stát, který pak může požadovat náhradu na původci.

Konečně také byla diskutována odpovědnost za škodu způsobená ve specifických sektorech, jako je jaderná energetika, přeprava ropy po moři (zvláště aktuální po 13. listopadu, kdy havaroval tanker Prestige u španělských břehů, jak Ludwig Krämer doplňuje v písemném příspěvku do sborníku) anebo geneticky modifikované organismy.

² Směrnice Rady 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků, Směrnice Rady 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

³ Směrnice 2001/83/EC o pravidlech Společenství pro léčivé přípravky určené pro lidskou potřebu.

V závěru ještě Ludwig Krämer poukázal na problém nefunkčnosti většiny mezinárodních úprav odpovědnosti, ačkoliv právě kvůli například mezinárodní úpravě odpovědnosti za škodu na moři nebyl tento okruh zahrnut do návrhu směrnice. Je ještě otázkou nadcházejících procedur v rámci Společenství, v jaké podobě bude odpovědnost za škodu na životním prostředí upravena a zejména jak přispěje k ochraně životního prostředí.

K problematice se vyjádřil i **Peter Tjan**, který především apeloval na vytvoření jasných pravidel, podle kterých se ekonomický sektor bude moci řídit. Například jasně oponoval myšlence odpovědnosti provozovatele za škodu způsobenou činností povolenou správními orgány. **Profesor Guyla Bándi** zaslal příspěvek reflektující zkušenost Maďarska s jeho právní úpravou odpovědnosti za škodu na životním prostředí.

Ad.3. vliv Evropského soudního dvora na vývoj environmentálního komunitárního práva

V závěru konference přednesl svůj příspěvek **Han Somsen** z Univerzity v Nijmegenu, který působí mj. jako editor sborníku *European Environmental Law Yearbook*. Zhodnotil v něm vliv činnosti Evropského soudního dvora na ochranu u životního prostředí ve Společenství v rámci relevantních řízení podle článků 226 (řízení o porušení Smlouvy), 234 (řízení o předběžné otázce) a 230 (žaloba na neplatnost).

a) Řízení o porušení smlouvy (čl. 226) je velmi silnou zbraní v rukou Komise, jak ukázaly dva případy, které

Han Somsen rozebral- *Marismas de Santoñas* (C- 355/90 *Komise v. Španělsko*⁴), kde nebylo v příslušné lokalitě zřízeno chráněné území (SPA- special protected area) podle směrnice o ochraně volně žijících ptáků⁵ a namísto toho se tam měly realizovat rozsáhlé infrastrukturní projekty. Rozsudek ESD a následná hrozba sankcí přiměly španělskou vládu splnit požadavky směrnice. Právě sankci za neplnění rozsudku ESD se týkal další prezentovaný případ, *Komise v. Řecko* (C- 387/97⁶). Řecko bylo odsouzeno k velmi tvrdé pokutě 20 tisíc eur denně, přičemž ale třeba v případě Německa by se mohla vypláhat až k částce 700 tisíc eur denně.

Jedná se tedy o poměrně účinnou proceduru, limitovanou ale nemožností Komise vyšetřovat nebo zjišťovat skutečný stav životního prostředí přímo v členských státech. Je více méně odkázána na informace, které jí poskytne samotný stát, navíc další nevýhodou je velká časová náročnost řízení o porušení Smlouvy.

b) Řízení o předběžné otázce (čl. 234) umožňuje prosazovat environmentální komunitární právo do určité míry i individuálním osobám⁷, i když

⁴ [1993] ECR I- 4221.

⁵ viz pozn. 2.

⁶ [2000] ECR I- 5047.

⁷ Detailně analyzuje Han Somsen řízení o předběžné otázce a postavení jednotlivce v článku *The Private Enforcement of Member State Compliance with EC Environmental Law: an Unfulfilled Promise?* In: H. Somsen: *Yearbook of European Environmental Law* (Oxford:

zde je největší překážkou nákladnost řízení a také spíše restriktivní přístup ESD v připuštění individuálního prosazování environmentálního práva Společenství⁸. V hodnocení této procedury Han Somsen oceňuje například vyjasnění a extenzivní výklad pojmu odpad, ilustrovaný na případě *Trestní řízení proti E. Tombesimu, R. Santellovi, G. Muzzimu a A. Savinimu* (C-304/94, 342/94 a C- 224/95)⁹, kde ESD zdůraznil, že odpad je odpadem i když ještě má určitou ekonomickou hodnotu. Na druhou stranu by podle jeho názoru prostřednictvím řízení o předběžné otázce mělo být umožněno účinnější prosazování komunitárního práva životního prostředí.

c) v rozboru řízení podle článku 230 SES se Han Somsen zaměřil na možnost dovolat se zrušení komunitárního aktu jednotlivcem. V této souvislosti je velmi intenzivně diskutováno rozhodnutí ESD ve věci *Greenpeace* (C- 321/95 *P*)¹⁰, kde ESD odepřel hnutí Greenpeace postavení strany v řízení o zrušení rozhodnutí Komise o financování projektu, které bylo vydáno v rozporu s komunitárním právem. Jedná se o velmi složitou a komplexní otázku postavení environmentálních organizací v soudních řízeních u ESD, zejména v kontextu s Aarhuskou úmluvou, kterou Společenství podepsalo, ale ještě

environmental Law (Oxford: Oxford University Press, 2000) str. 311 – 360.

⁸ Uvedeno na příkladu případu *Comitato per la Difesa della Cava* (C- 236/92, [1994] ECR I- 483.)

⁹ [1997] ECR I- 3561.

¹⁰ [1998] ECR I- 1651

neratifikovalo. Ze strany odborné obce bylo rozhodnutí velmi kritizováno a Han Somsen zde přisuzuje ESD velmi negativní roli při ochraně životního prostředí Společenství.

Jak Han Somsen uvedl ve shrnutí, činnost ESD při vývoji environmentálního práva Společenství je velmi pestrá, nelze ji ovšem hodnotit jednoznačně s ohledem na velmi rozdílné výsledky v rámci jednotlivých druhů řízení.

Pokud se týká hodnocení konference jako takové, určitě byla velmi úspěšná a jejím účastníkům přinesla nejen mnoho nových informací, ale i podnětů pro další činnost. V neposlední řadě také umožnila osobní setkání s odborníky v oboru, ze kterých může vyplynout i budoucí spolupráce.

International Conference on the 10th Anniversary of the Institute for Environmental Policy - Approximation: The Never Ending Story

The article briefly describes all major presentations held at the conference. Contributors analysed three main topics: enlargement of the EU, environmental liability and finally assessment of the impact of the ECJ on environmental protection in the Communities.

Firstly is mentioned the contribution of Mrs. Elisabeth Freitag (Austrian Federal Ministry of Agriculture and Forestry, Environment and Water Management) who saw the approximation process from Austrian perspective as relatively new member of the EU. It was complemented by Professor Guyla

Bándi from Budapest Catholic University whose article (unfortunately only sent to the Conference due to his health problems) described some aspects of enforcement of environmental law in candidate countries.

Environmental liability and its regulation in new Commission proposal of a directive was presented by official with European Commission- DG XI Environment and very well-known scholar Dr. Ludwig Krämer. He talked mainly about problems and omissions of the proposal arisen during (almost 30 years) long preparation of the instrument. His personal perspective, often different from the one of the Commission was very worthy for all participants. The presentation was opposed by Mr. Peter Tjan who represented industrial sector, namely European Petroleum Industry Association. Professor Guyla Bándi sent his article on Hungarian experiences with application of environmental liability too.

Mr. Han Somsen from University of Nijmegen, who also edits the Yearbook of European Environmental Law, had a very interesting contribution about the role played by European Court of Justice on the field of environmental protection. He analysed three main procedures (infringement, preliminary ruling and challenging acts of the Community itself). He proved on several cases that its impact on environmental protection in the EU is very ambiguous depending on the kind of procedure. His views were very inspiring since they showed the relativity of Commission's compe-

tence and power while protecting environment.

The conference as a whole was of great importance for those who are interested in European environmental law since they were allowed to hear a lot of news from their branch and also could meet experts from another countries, make contacts with them or to be

inspired by them for their own future work

♠

JUDr. Jan Komárek
je pracovníkem
Ústavu pro ekopolitiku

♠♠

Třetí ročník česko – polsko – slovenské konference environmentálního práva – Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva

Po prvním ročníku na Rýchorech v Krkonošském národním parku v roce 2000, věnovaném problematice vlastnického práva a trestního práva ve vztahu k ochraně životního prostředí¹ a druhém ročníku ve Wroclavi 2001, věnovaném harmonizaci legislativy kandidátských zemí s legislativou ES v oblasti ochrany životního prostředí² se ve dnech 24. až 26. října 2002 v prostorách Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze konal již III. ročník česko-polsko-slovenské konference

z oblasti práva životního prostředí. Jedná se již o tradiční setkání právníků, zabývajících se ochranou životního prostředí, ze slovanských zemí tzv. Visehrádské čtyřky, které se připravují na vstup do EU. Tématem letošního ročníku konference byla problematika konceptních nástrojů ochrany životního prostředí z pohledu práva. Záštitu nad vědeckou konferencí převzal Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., děkan pro zahraniční styky Právnické fakulty UK v Praze.

V posledních letech zejména v souvislosti s harmonizací českého, polského a slovenského práva s legislativou EU bylo do příslušných právních řádů zavedeno mnoho konceptních, plánovacích a programových nástrojů a institutů vesměs dlouhodobějšího charakteru. Jejich význam, vzájemné vztahy, právní povaha, závaznost atd. nebyly dosud předmětem podrobnějšího vědeckého zkoumání ani popisu. Cílem

¹ Viz sborník z této konference: Damohorský M. (Edit): Právo životního prostředí - Vlastnické právo a trestní právo a ochrana životního prostředí – sborník z konference, Rýchory, KRNP, PF UK Praha 2001.

² Viz Stejskal, V.: „Slovanský kongres“ práva životního prostředí podruhé. České právo životního prostředí č. 2/2001, str. 76 až 78. Vybrané příspěvky vyjdou v časopise Ochrana Srodowiska Prawo i Polityka, vydávaném společností Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Srodowiska ve Wroclavi, Polsko.

konference bylo tedy provést vzájemnou komparaci nástrojů na úseku územního plánování, ochrany ovzduší, vody, přírody a krajiny, nakládání s odpady, havarijního a atomového plánování atd.

Vědeckou konferenci slavnostně zahájil ve čtvrtek 24. 10. 2002 Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. a po přivítání všech přednášejících i četných hostů z řad především studentů a odborné veřejnosti odstartoval první blok příspěvků. Dopolední jednání řídil Prof. Dr. Wojciech Radecki z Institutu právních věd Polské akademie věd ve Wrocławu.

Účastníky konference nejprve pozdravil náměstek ministra životního prostředí pro legislativu JUDr. Bc. Petr Petržílek, Ph.D., který referoval o aktuálním vývoji legislativy v resortu Ministerstva životního prostředí, s cílem zajistit naplňování principu trvale udržitelného rozvoje. Prof. Dr. Halina Lisická z Institutu politologie Univerzity ve Wrocławu se věnovala problematice Státní ekologické politiky v Polsku, včetně ústavněprávních a mezinárodněprávních souvislostí. Prof. JUDr. Milan Štefanovič, DrSc. z Právnické fakulty Trnavské univerzity představil právní úpravu ochrany půdy ve Slovenské republice. Závěrem prvního bloku Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc. z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně rozebrala právní prostředky na úseku atomového havarijního plánování.

Po obsáhlé diskusi k předneseným příspěvkům a krátké přestávce následoval druhý blok příspěvků, kterému

předsedal Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

V rámci tohoto bloku vystoupil nejprve Prof. Dr. Jerzy Sommer z polského Institutu právních věd Polské akademie věd ve Wrocławu. V obsáhlém příspěvku se věnoval teoreticko-právním základům tvorby a aplikace plánů a programů v oblasti práva životního prostředí. Vedoucí katedry práva životního prostředí Právnické fakulty UK v Praze Doc. JUDr. Jaroslav Drobín, CSc., přednesl problematiku koncepčních nástrojů ochrany lesa v českém právu. V příspěvku se věnoval právním institutům vyplývajícím z lesního zákona a právním důsledkům jejich aplikace v praxi. Mgr. Katarzyna Kobielska z Institutu politologie Univerzity ve Wrocławu analyzovala ekologické nástroje ochrany životního prostředí z pohledu obcí v Polsku. Zaměřila se především na úlohu koncepčních nástrojů v rámci programů strategického rozvoje místních komunit. Posledním příspěvkem uzavřel první den konference proděkan PF UK v Praze a předseda České společnosti pro právo životního prostředí Doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. Ve svém vystoupení se věnoval teoretickým základům úpravy koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí v českém právu.

Druhý den, v pátek 25. 10. 2002 konference pokračovala třetím blokem příspěvků, kterému předsedal Doc. JUDr. Ing. Milan Pekárek, CSc., vedoucí katedry práva životního prostředí a pozemkového práva Masarykovy univerzity v Brně. Jako první vystoupil JUDr. Ing. Filip Dienstbier z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olo-

mouci s referátem na téma Procesně právní aspekty vytváření a užití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí. Ve svém příspěvku definoval základní pojmy a analyzoval jejich vzájemné vztahy s poukázáním na využití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí v praxi.

Prof. Dr. Wojciech Radecki z Institutu právních věd ve Wrocławu vystoupil s referátem na téma Plány ochrany národních parků, chráněných krajinných oblastí a přírodních rezervací v Polsku a poukázal na proces vyhlášení zvláště chráněných částí přírody a krajiny jakož i plánů ochrany přírody v nich.

S příspěvkem Koncepční nástroje ochrany přírody v ČR vystoupil JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D., z České společnosti pro právo životního prostředí. Analyzoval v něm systém ochrany přírody a krajiny v ČR, plány a projekty územních systémů ekologické stability krajiny, plány péče o zvláště chráněná území přírody, jejich dělení a proces schvalování a na závěr i záchranné programy zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Dr. Jan Jerzmanski z Mezioborového institutu práva a správních věd Univerzity v Opole vystoupil s příspěvkem na téma Plánování v odpadovém hospodářství. Poukázal na právní povahu, právní následek a charakteristiku plánů odpadového hospodářství ve vztahu k ochraně životního prostředí.

JUDr. Míchal Sobotka, Ph.D., z Právnické fakulty UK v Praze, přednesl referát na téma Koncepční nástroje v českém odpadovém právu. V příspěvku se věnoval členění, systému a charakter-

istice plánů odpadového hospodářství v ČR.

Po zajímavé diskusi následoval čtvrtý blok příspěvků, kterému předsedala Doc. JUDr. Soňa Košičiarová, Ph.D., z katedry práva životního prostředí a správního práva Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě.

Jako první v tomto bloku vystoupil Doc. JUDr. Ing. Milan Pekárek, CSc., vedoucí katedry práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty MU v Brně s referátem na téma Územní plánování, jeho postavení a úloha při ochraně životního prostředí a jeho vztahy k dalším koncepčním nástrojům ochrany životního prostředí z pohledu práva. Ve svém vystoupení analyzoval význam územního plánování ve vztahu k ochraně životního prostředí jakož i subjekty, které se na něm podílejí, přičemž zdůraznil význam postavení orgánů státní správy v tomto procesu a poukázal na dominantní postavení územního plánování ve vztahu k ostatním koncepčním nástrojům životního prostředí.

Za onemocnělého Doc. Dr. Jerzy Rotka z Institutu právních věd ve Wrocławu přednesl příspěvek na téma Plány ve vodním hospodářství v polském právu Prof. Wojciech Radecki. V referátu charakterizoval systém, druhy a strukturu vodohospodářských plánů, jakož i plánů protipovodňové ochrany v Polsku.

Paralelní referát na téma Vodní právo v ČR přednesla JUDr. Jana Dudová, Dr. z katedry práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty MU v Brně. Poukázala na význam

plánování v oblasti ochrany vod, na vliv procesu posuzování vlivů na životní prostředí (proces EIA) na vodní plány, na ekonomické nástroje a sankce uplatňované ve vodním právu ČR, na problematiku vodoprávní evidence a dokumentace, jakož i na vztahy mezi vodohospodářskými plány, protipovodňovými plány a územním plánováním.

Na závěr konference vystoupil Mgr. Paweł Bojarski z Institutu právních věd ve Wroclavi, s příspěvkem na téma Plány ochrany ovzduší. Poukázal na systém, strukturu a obsah plánů ochrany ovzduší v Polsku, jakož i na jejich aplikaci v praxi a vyvozování administrativně-právní odpovědnosti v případě jejich porušení.

V diskusích se všichni účastníci konference zabývali základními problémy, které vyplynuly z vystoupení jako náměty pro další právně teoretické úvahy. Obsah vystoupení jednotlivých účastníků konference, doplněný o další zajímavé příspěvky účastníků na konferenci nepřednesených, bude shrnutý ve sborníku, který vydá Česká společnost pro právo životního prostředí. Příští již čtvrtý ročník se uskuteční opět za rok, tentokrát na Slovensku, pravděpodobně v Národním parku Malá Fatra. Tématem bude právní úprava ochrany přírody.

Když jsem v čísle 2/2001 našeho časopisu³ napsal reportáž z druhého ročníku konference, netušil jsem, že u některých čtenářů vyvolá takový „zájem“, že jej budou citovat na internetu a dokonce v Rádiu Svobodná Evropa. Jenom bych

chtěl pro úplnost zareagovat na dvě nepřesné informace, které se v obou médiích objevily. Název konference „Slovanský kongres“ byl míněn jako nadsázka, oficiálně se tak tradiční setkání environmentálních právníků ze slovanských zemí Visegrádské čtyřky, vstupujících za několik měsíců do EU, nenazývá. Tou druhou nepřesnou informací mám na mysli tvrzení, že se na této konferenci „opět scházejí právníci bývalých komunistických režimů“. Rád bych touto cestou upozornil, že každého ze tří dosavadních ročníků konference se zúčastnila průměrně třetina až polovina aktivních účastníků (včetně mě), kteří zahájili studium práv na vysoké škole až po roce 1990.

♣

JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

♣♣

³ Viz pozn. č. 2.

JUDIKATURA TÝKAJÍCÍ SE PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

K rozhodování podle § 47 zákona o obalech

JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.

Soudní rozhodnutí představují významný odborný zdroj pro právní teorii i praxi, o čemž svědčí množství časopiseckých i knižních publikací, které se touto materií zabývají. Neméně významným zdrojem mohou být i rozhodnutí správních orgánů, zejména pokud se dotýkají nové a široké právníkové obci neznámé problematiky. Problematika právní úpravy nakládání s obaly, zakotvená zákonem č. 477/2001 Sb., o obalech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obalech“), takovou poměrně neznámou oblast bezesporu představuje.

V případě zákona o obalech je jednou z klíčových otázek vymezení rozsahu věcné působnosti zákona, tedy identifikace výrobků¹, které naplňují pojmové znaky obalu a spadají tudíž pod režim zákona. Možné výkladové problémy zákonodárce očekával, a proto v ustanovení § 47 zákona o obalech zakotvil kompetenci Ministerstva průmyslu a obchodu rozhodovat v pochybnostech o tom, zda určitý výrobek je či není obalem. Do současné doby proběhla již celá řada řízení podle citovaného ustanovení, což nasvědčuje

tomu, že obava zákonodárce byla zcela na místě. Bohužel je nutné konstatovat, že k současným výkladovým problémům sám významně přispěl.

K samotné kompetenci Ministerstva průmyslu a obchodu (dále jen „MPO“) je třeba podotknout, že rozhodování podle § 47 je správním řízením ve smyslu správního řádu (srov. § 49 zákona o obalech) a rozhodnutí v tomto řízení vydaná jsou tedy závazná pouze *inter partes*. To znamená, že MPO rozhoduje pouze o povaze výrobků vymezených v žádosti o rozhodnutí žadatelem – jejich výrobcem či uživatelem. Závěr jeho rozhodnutí proto nelze aplikovat na výrobky se stejnými vlastnostmi, způsobem využití atd., pokud se jedná o výrobky vyráběné nebo využívané jiným subjektem, než žadatelem. A konečně, MPO rozhoduje po projednání žádosti s Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství².

MPO v dosud vydaných a veřejně zpřístupněných rozhodnutích³ vyjádřilo

¹ Výrobek je definován jako „jakákoli věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh nebo do oběhu“. (§ 2 písm. B, zákona o obalech)

² MŽP a MZe mají v tomto řízení postavení dotčených orgánů státní správy, jejichž stanoviska nejsou sice pro MPO závazná, ale s jejichž právním názorem se musí v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádat, pokud je takový názor odlišný od názoru MPO.

³ Rozhodnutí MPO jsou ve zkrácené podobě přístupná na www.mpo.cz (složka „průmysl“ → „obaly“).

svůj právní názor k několika významným otázkám.

První okruh případů se dotýká závažného nedostatku v definici obalu upravené zákonem o obalech v ustanovení § 2. Podle této definice je obalem výrobek, který je spolu se zabaleným výrobkem součástí nabídky **spotřebiteli** [spotřebitelský obal – § 2 písm. a) bod 1.], respektive výrobky, které slouží k seskupení více prodejních celků (skupinový obal – bod 2.) nebo k usnadnění manipulace s nimi nebo k jejich přepravě (přepravní obal – bod 3.). V obou posledně uvedených případech se jedná o obaly, v nichž jsou výrobky zabalené do spotřebitelských obalů. Ve všech třech případech se tedy jedná o obaly, jejichž účelovým určením je zajištění dodání výrobku spotřebiteli. Ostatní obaly jsou z režimu zákona vyloučeny. Zákon se tedy nevztahuje na tzv. „průmyslové“ obaly, tedy obaly, které slouží k ochraně výrobků, které jsou předmětem odběratelsko-dodavatelských vztahů mezi podnikatelskými subjekty navzájem, pokud tyto výrobky nejsou určeny přímo k dodání spotřebiteli⁴. Pro rozsah působnosti zákona je tato mezera zcela zásadní. Porovnáním definice obalu podle zákona a podle čl. 3 bod 1. Směrnice č. 94/62/ES o obalech a odpadech z obalů, která byla zákonem transponována, zjistíme, že definice obalu podle Směrnice je širší neboť kromě spotřebitele hovoří rovněž o konečném uživateli. Oba pojmy pak používá souřadně, čímž pokrývá celou šíři subjektů, kteří s obaly nakládají jak v nepodnikatelské, tak podnikatelské

sféře. Nedostatek zákona, způsobený chybnou transpozicí, je natolik závažný, že jej nelze výkladem zákona překlenout. Jediným možným řešením tak zůstává pouze rychlá novelizace zákona.

Dalším problematickým místem zákona, na který je nezbytné upozornit, je rozhodování v případech, kdy je obal tvořen několika součástmi. MPO ve svých rozhodnutích konstatovalo, že obalem nejsou takové výrobky, které bez dalších součástí nemohou plnit funkci obalu, popřípadě se jedná o část obalu sloužící k výrobě samotného obalu⁵. To znamená, že jednotlivé součásti obalu lze za obal považovat pouze v případě, kdy společně tvoří konečný výrobek-obal. S tímto názorem nelze souhlasit, neboť popírá účel a cíle zákona o obalech a odporuje definici obalu. Navíc aplikací uvedeného názoru lze dospět k absurdnímu závěru, že pokud není např. samostatný uzávěr láhve obalem, potom nemůže být obalem ani samostatná láhev bez uzávěru, neboť není rovněž schopna plnit funkci obalu. Dalším důsledkem aplikace názoru MPO by bylo omezení odpovědnosti za obal pouze na osoby, které do obalů balí výrobky, neboť v řadě případů lze plně funkční obal z jednotlivých součástí zkompletovat až po zabalení výrobku (naplnění obalu).

Obdobný problém představují rozhodování o povaze výrobků, které slouží jako materiál k výrobě obalů. Tento tzv. obalový materiál (stretch fólie,

⁵ Konkrétně se jedná o mechanický rozprašovač (rozhodnutí č. 7), korunkové a šroubovací uzávěry (č. 8), PP a PE kbelíky s uzávěrem nebo několikadílných plechovek (č. 25).

⁴ Tento právní názor MPO vyjádřilo zejména v rozhodnutí publikovaném pod č. 23.

hliníková fólie, plastová fólie apod.⁶) nejsou považovány za obal pokud, „se jedná o materiál určený k výrobě vlastního obalu“ či „nejdou bezprostředně určeny k ochraně jednotlivého výrobku nebo seskupení výrobků“. Důvody pro odmítnutí tohoto názoru jsou obdobné jako v předchozím případě.

Aplikace právního názoru MPO k oběma výše uvedeným problémům by ve svém důsledku znamenala výrazné oslabení cílů zákona o obalech, tedy mj. zajištění prevence vzniku odpadů z obalů a jejich nebezpečných vlastností (§ 1 odst. 1 zákona). Klíčové nástroje k dosažení uvedeného cíle jsou zakotveny v ustanoveních § 3 a 4 zákona. Při přijetí výše uvedeného názoru by nebylo možné zakotvené nástroje účinně aplikovat, neboť stanoveným požadavkům lze vyhovět z větší části pouze při výrobě obalu (materiálu). Osoby, které následně kompletují konečný obal z několika částí či výrobky do obalu balí nemohou vlastnosti obalu ovlivnit. Zajistit požadované vlastnosti obalu by povinné osoby mohly pouze soukromoprávními prostředky, smluvním zajištěním požadovaných vlastností obalů u jejich výrobce (dodavatele). Veřejnoprávní odpovědnost by ovšem dopadala na ně, s možností následného uplatnění náhrady škody v případě porušení smluvně stanovené povinnosti. Takové řešení nelze považovat za žádoucí, neboť orgány veřejné správy by tak nebyly schopny účinně zajistit dosažení cílů zákona.

* * *

⁶ Rozhodnutí publikovaná pod č. 10, 13 a 15.

Poznámka: Uvedené problémy se pokouší řešit připravovaná novela zákona o obalech, která by měla být na přelomu února a března 2003 předložena k projednání vládě ČR.

JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.

je odborným asistentem
Katedry práva životního prostředí
na Právnické fakultě UK v Praze

RECENZE A ANOTACE

Milan Pekárek, Ilona Jančářová: Právo životního prostředí, I. díl, 1. vydání, Masarykova univerzita v Brně, 2002, 108 stran, ISBN 80-210-2784-3

V rámci edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity byla vydána skripta z oboru práva životního prostředí, autorů působících na katedře práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Dříve než bude příslušná publikace čtenářům po obsahové stránce představena, hodí se zdůraznit, že se nejedná o první publikační výstup učebnicového charakteru na této katedře. Katedra v minulých letech zvolila při práci na učebních pomůckách v oboru práva životního prostředí totiž filozofii zpracovávání nejprve dvou dílů učebnice, týkajících se zvláštní části a vybraných témat obecné části (zde lze např. jmenovat proces posuzování vlivů na životní prostředí o ochranu životního prostředí v územním plánování a dalších řízeních podle stavebního zákona). Na těchto dvou předchozích dílech tzv. zvláštní části se podílel celý kolektiv výše jmenované katedry, tedy vedle autorů obecné části i JUDr. Jana Dudová, Dr. a doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc. Zpracováním všech tří dílů (byť v různých časových obdobích) se tak studentům nabízí informační materie týkající se celé problematiky práva životního prostředí České republiky. Metodu práce do jednotlivých dílů zvolila katedra z důvodů umožnění jejich operativnější aktualizace v návaznosti na změny v dynamicky se vyvíjející právní úpravě.

Naposledy vydaný díl – Právo životního prostředí 1. díl – se týká obecných otázek a institutů práva životního prostředí.

Učebnice obsahuje sedm kapitol, které se dále obsahově člení. Každá kapitola obsahuje seznam použité literatury, z níž lze čerpat další informace potřebné ke studiu.

Kapitola první se týká vymezení obecných pojmů (životní prostředí a právo životního prostředí). Jsou v ní shrnuty stručně dosavadní názory na zkoumanou problematiku a rovněž rozvedeny vlastní názory M. Pekárka, který je autorem této kapitoly. Za zmínku stojí především pasáž věnovaná metodám právní regulace práva životního prostředí a v rámci ní pak pokus o klasifikaci právních prostředků formulování a prosazování ekologických požadavků. Stručně je v této kapitole rovněž naznačen okruh pramenů práva životního prostředí v České republice, které autor člení do čtyř skupin. Do první řadí prameny týkající se ústavního zakotvení práva životního prostředí, do druhé prameny, jejichž obsah představuje obecnou část práva životního prostředí, do třetí prameny, které se týkají vztahů v určité omezené „složkové oblasti“ práva životního prostředí a do čtvrté pak ty, které prioritně upravují jiné oblasti společenských vztahů, ale jsou do nich zařazeny právní normy či instituty, které upravují otázky dotýka-

jící se životního prostředí. Z takto provedené klasifikace dle mého jasně vyplývá (i když její autor to přímo neuvádí), že český právní řád se ubírá cestou své „ekologizace“, což nelze samozřejmě hodnotit jinak než pozitivně. Bližší úvahy by si na tomto místě učebnice zřejmě zasloužovala problematika diskusí ohledně přípravy nového zákona o životním prostředí, včetně informací o jeho uvažované koncepci. Na druhou stranu není vyloučeno, že absence analýzy této problematiky je záměrem a je jí tak úmyslně ponechán prostor do přednáškových a seminárních forem výuky práva životního prostředí na PrF MU v Brně.

Druhá kapitola učebnice je věnována principům práva životního prostředí. Autorem této kapitoly je opět M. Pekárek. Principy práva životního prostředí pojímá jednak v rovině obecné, tj. jako principy práva životního prostředí jako celku a dále principy, které se eventuálně projevují v jednotlivých právních předpisech. Ve vztahu k prvním považuje de lege lata za nejzákladnější pozitivně právní pramen zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Na tomto základě pak formuluje základní principy práva životního prostředí, jmenovitě princip nejvyšší ochrany, princip ingerence v přístup k životnímu prostředí a jeho ochrany, princip trvale udržitelného rozvoje, princip únosného zatížení území, princip přípustné míry zatížení území, princip přípustné míry znečišťování životního prostředí, princip prevence, princip předběžné opatrnosti (v pochybnostech ve prospěch životního prostředí), princip „znečišťovatel

platí“ (odpovědnost původce), princip ochrany životního prostředí jako všeobecné povinnosti a princip účasti veřejnosti na ochraně životního prostředí. Bylo by jistě možno polemizovat nejen s chronologií, ale i s otázkami týkajícími se vzájemných vztahů výše uvedených principů. Na tomto místě je však třeba konstatovat, že autor sám si nečiní nároky na to, že z hlediska doktrinního by principy práva životního prostředí mohly být – viděno očima jiných autorů – vnímány odlišně. Podstatné ve vztahu k jejich vymezení je však podle mého soudu jejich vztah k tvorbě pramenů právní úpravy, které si kladou ambice regulovat společenské vztahy na úseku ochrany životního prostředí a určit, zda, případně jak a kde je výslovně pozitivně právně vyjádřit způsobem, který by zajistil konzistenčnost pramenů práva životního prostředí.

Ve třetí kapitole se M. Pekárek pokouší nastínit systém práva životního prostředí a jeho místo v systému českého práva. Je přitom vhodné upozornit, že se nedrží klasifikace použité u pramenů práva ani nezdůrazňuje eventuální členění systému práva životního prostředí na obecnou a zvláštní část. Chronologicky zařazeno zahrnuje do systému práva životního prostředí následující oblasti: a) právní režim ochrany životního prostředí při umísťování činností v území a řešení střetů zájmů, b) právní režim posuzování vlivů činností na životní prostředí, c) právní prevence v ochraně životního prostředí, d) právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, e) právní režim řešení havárií, f) právní režim ochrany půdy, g) právní režim ochrany vody, h) právní

režim ochrany ovzduší a ozónové vrstvy, i) právní režim ochrany přírody, j) právní režim ochrany lesů, k) právní režim výkonu práva myslivosti, ochrany včel a ryb, l) právní režim nakládání s odpady, m) právní režim ochrany před ionizujícím zářením, n) právní režim ochrany životního prostředí při nakládání s chemickými látkami, o) právní režim ochrany životního prostředí při provozování zemědělské výroby, p) právní režim ochrany životního prostředí při vyhledávání, průzkumu a dobývání ložisek nerostů, q) právní režim ochrany před hlukem a vibracemi, r) právní režim pracovního prostředí, s) právní režim ochrany kulturních památek. Ač bylo výše naznačeno, že autor výslovně nerozlišuje mezi „obecnou“ a „zvláštní“ částí v rámci systému práva životního prostředí, lze nesporně oblastem uvedeným pod písmeny a) až e) přiznat povahu problémů spadajících do obecné části práva životního prostředí. Vhodné možná bylo (v návaznosti na klasifikaci pramenů právní úpravy v kapitole první učebnice) do systému práva životního prostředí zařadit i otázky spojené s jeho ústavním zakotvením. Dále pak i otázky týkající se organizačního zabezpečení a forem činnosti orgánů na úseku ochrany životního prostředí v obecné rovině (konkrétní projevy jsou pak samozřejmě v jednotlivých oblastech práva životního prostředí) a v neposlední řadě i právní regulaci ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí. Ovšem stejně tak, jak bylo uvedeno u vymezení principů práva životního prostředí, je možné i na tomto místě konstatovat, že jednoty ve vymezení systému práva životního prostředí v podmínkách Čes-

ké republiky z pera jednotlivých představitelů tohoto odvětví se v nejbližší době stěží dosáhne. Ve vztahu k pojetí zastávanému „brněnskou“ školou práva životního prostředí je vhodné konstatovat, že tradičně tenduje k poměrně širokému vymezení předmětu práva životního prostředí a tím i k široce vymezenému systému práva životního prostředí (např. zahrnutí problematiky právního režimu ochrany pracovního prostředí, ochrany kulturních památek, ochrany zdravých životních podmínek ve vnitřním prostředí apod.).

Návazně M. Pekárek vymezuje vztah práva životního prostředí k dalším právním odvětvím, jmenovitě ke správnímu právu, finančnímu právu, trestnímu právu, občanskému právu, obchodnímu právu, pozemkovému právu a pracovnímu právu. Zároveň poukazuje na úzké vazby práva životního prostředí k mezinárodnímu právu. Rovněž k této pasáži skript je třeba zdůraznit, že její rozvedení (např. i ve vztahu k evropskému právu) je možné očekávat v rámci přednášek k danému předmětu.

Čtvrtá kapitola pojednává samostatně o ústavním zakotvení práva životního prostředí. Je výsledkem spoluautorství M. Pekárka a I. Jančářové. M. Pekárek je autorem subkapitoly řešící výčtovou metodou ústavní základy práva životního prostředí (4.1.) a subkapitoly týkající se práva na příznivé životní prostředí (4.2.). Za pozornost stojí nesporně autorovy úvahy ve vztahu k pojmu „příznivé“ životní prostředí a jeho uplatňování ve světle platné právní úpravy. I. Jančářová je autorkou subkapitoly 4.3., týkající se práva na informace o životním prostředí. I ona se

nejprve zaměřuje na jeho ústavněprávní zakotvení a dále poměrně podrobně rozebírá právní úpravu na informace o životním prostředí ve světle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, včetně jeho vztahu k zákonu č. 106/1990 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Je podle mne škoda, že v rámci této kapitoly není autory věnována pozornost analýze čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, které každému zakazuje při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem a dále čl. 14 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož může být svoboda pohybu zákonem omezena mimo jiné, jestliže je to nevyhnutelné pro ochranu zdraví a na vymezených místech též z důvodů ochrany přírody.

Autorkou páté kapitoly, která se týká účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí, je I. Jančářová. Autorka se v ní nejprve zabývá samotným pojmem „veřejnost“, mezi níž řadí (kap. 5.1.): a) jednotlivé osoby fyzické i právnické, b) neformální skupiny jednotlivců bez právní subjektivity, c) formální skupiny subjektů podle zvláštních předpisů bez právní subjektivity, a d) skupiny subjektů s právní subjektivitou. Návazně demonstruje na příkladech z konkrétních pozitivně právních pramenů právní úpravy, jak se postavení takto vymezené veřejnosti projevuje. Dále se zabývá formami účasti veřejnosti na ochraně životního prostředí (kap. 5.2.). Řadí mezi ně 1. realizaci práva sdružovacího,

2. realizaci práva shromažďovacího, 3. realizaci práva podílet se na správě věcí veřejných, 4. výkon petičního práva, 5. realizaci práva na informace o životním prostředí, 6. podávání podnětů a stížností, 7. účast v řízeních vedených správními orgány nemajícími podobu správního řízení ve smyslu správního řádu, 8. účast ve správním řízení, 9. účast v občanskoprávním řízení, 10. účast institucionálního charakteru, 11. uzavírání dohod, 12. jinou spolupráci s orgány státní správy. Na následujících stránkách učebnice pak tyto výše vymezené formy analyzuje. U nového zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (s. 74) postrádám vedle uvedení pozitivních změn ve vztahu k postavení veřejnosti alespoň krátkou zmínku o problematice ustanovení § 23 odst. 9 z. č. 100/2001 Sb., které váže účast tam uvedených subjektů v navazujících řízeních mimo jiné na splnění podmínky, že správní úřad rozhodující v navazujícím řízení nerozhodl, že veřejné zájmy, které občanské sdružení hájí, nejsou v navazujícím řízení dotčeny. Teprve praxe ukáže, jak se předmětné ustanovení osvědčí.

V pořadí šestá kapitola věnovaná prevenci v právu životního prostředí (autor M. Pekárek), představuje teoretické nastínění a rozvedení principu prevence v právu životního prostředí. V kapitole 6.2. pak autor vyjmenovává základní projevy principu prevence v právu životního prostředí. Jmenovitě mezi ně řadí: stanovení limitů zatížení životního prostředí (jeho složek), povolení řízení, omezení nebo zastavení činnosti, uložení povinnosti vést evidenci týkající se provozované činnosti

zachycující skutečnosti rozhodné pro posouzení vlivů této činnosti na životní prostředí a opatření k jejich omezení nebo zabránění, všechny formy kontroly, s nimiž počítají jednotlivé složkové zákony, preventivní působení právní odpovědnosti a konečně preventivní působení ekonomických nástrojů. Vzhledem k významu principu prevence je podle mne možné dodat, že mezi konkrétní projevy principu prevence by mohly být výslovně zahrnuty např. i koncepční a plánovací nástroje v oblasti ochrany životního prostředí (včetně systému řízení ochrany životního prostředí v podnicích), existence integrovaného záchranného systému v ČR a „krizové legislativy“, dobrovolné dohody, a apod.

Poslední sedmá kapitola je věnována odpovědnosti v právu životního prostředí. Jejím autorem je M. Pekárek, který se v ní zaměřuje na stručné charakterizování jednotlivých forem právní odpovědnosti uplatňované v právu životního prostředí. Ve vztahu k trestněprávní odpovědnosti je třeba uvést, že učebnice byla zpracována k datu, kdy nebyla součástí čs. právního řádu novela trestního zákona, realizovaná zákonem č. 134/2002 Sb., který se dotkl i skutkových podstat ve vztahu k trestněprávní ochraně životního prostředí, tudíž tato materie není a ani nemohla být do skript pojata. Kapitola je dále věnována správně právní odpovědnosti, občanskoprávní odpovědnosti a odpovědnosti za ekologickou újmu. Samostatná pozornost je věnována povaze tzv. „ekonomické odpovědnosti“ s tím, že lze jen souhlasit s názorem, že právní podstata ekonomických nástrojů

vyjádřených v právní formě brání tomu, aby se pojem „ekonomické odpovědnosti“ – který se v odborné (zejména ekonomické) literatuře často objevuje –, zařadil do rámce právní odpovědnosti. Pro úplnost pohledu na problém odpovědnosti poukazuje tato kapitola i na možnost vzniku morální a politické odpovědnosti v oblasti životního prostředí, které opět vykazují při svém uplatňování ve společnosti specifické znaky ve srovnání s právní odpovědností.

Celkově je třeba hodnotit představenou učebnici jako pozitivní přínos do řad publikací týkajících se práva životního prostředí. Svým pojetím je určena především jako učební pomůcka pro studující práv. Inspirativní může však být i pro studující jiných oborů a dále pracovníky z právní praxe, a to jak v oblasti veřejné správy, tak z oblasti advokacie, soudnictví apod. Ocenit na ní je třeba, že se neomezuje pouze na pozitivně právní pohled na zkoumanou problematiku, ale snaží se ke zkoumaným jevům přistupovat i z hlediska právně teoretického. To na druhou stranu samozřejmě představuje pro každého autora jisté riziko kritiky ze strany jiných subjektů, kteří tentýž pozitivně právní jev mohou právně teoreticky vnímat jinak. Závěrem si lze jen přát, aby v případě dalšího (aktualizovaného) vydání učebnice Právo životního prostředí – obecná část – došlo k hlubšímu rozpracování již naznačených problémů a dále, aby do ní byly zařazeny další aktuální obecně teoretické otázky, které v prvním vydání zpracovány nebyly.

Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.



Martin Smolek, Tereza Tichá: Prameny práva životního prostředí. 1.díl – Obecná část. Výběr aktuálních znění zákonů s úvodními komentáři. Nakladatelství IFEC s.r.o. Praha 2002, ISBN 80-86412-20-2

Martin Smolek, Tereza Tichá: Prameny práva životního prostředí. 2.díl - Zvláštní část I. Výběr aktuálních znění zákonů s úvodními komentáři. Nakladatelství IFEC s.r.o. Praha 2002, ISBN 80-86412-21-0

Obě novinky nakladatelství IFEC s.r.o. Praha jsou součástí trojdílné sbírky aktuálních textů nejdůležitějších zákonů v oblasti českého práva životního prostředí. České právo životního prostředí představuje v současné době zejména v důsledku nutnosti transpozice komunitárních předpisů velmi dynamicky se rozvíjející oblast práva. Potřeba dokončit proces přejímání předpisů Evropských společenství do českého práva vedla zejména v posledních dvou letech k nebyvalé legislativní aktivitě v této oblasti. Počet norem přijatých v krátkém časovém období, jejich častá novelizace i jejich rozsah jsou ovšem důvodem určité nepřehlednosti tohoto právního odvětví v rámci českého právního řádu. Účelem těchto publikací je proto poskytnout především studentům a pedagogům, ale i široké odborné veřejnosti praktickou pomůcku, která by jim pomohla lépe se orientovat v této složité a rozsáhlé problematice.

První díl, týkající se obecné části práva životního prostředí, je rozdělen pro větší přehlednost do čtyř částí. Do první byly zařazeny normy ústavního práva, které bezprostředně či zprostředkovaně souvisejí s ochranou životního prostředí.

Druhou část tvoří tzv. průřezové předpisy práva životního prostředí, tedy

vedle zákona o životním prostředí a zákona o přístupu k informacím o životním prostředí zejména zákon o posuzování vlivů na životní prostředí, zákon o integrované prevenci a stavební zákon v části územního plánování. Do této části byla zařazena rovněž relevantní ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví, který je v současné době nejdůležitější normou v oblasti hygieny životního prostředí.

Předmětem třetí části jsou zákony upravující organizaci ochrany životního prostředí. Do této části byla jednak vybrána některá důležitá ustanovení obecných předpisů organizace veřejné správy, např. zákon o obecním zřízení, zákon o krajském zřízení, atd. a dále zákon o České inspekci životního prostředí a zákon o Státním fondu životního prostředí. Čtvrtá část je tvořena předpisy upravujícími ekologicko-právní odpovědnost. Zde byly zařazeny vybrané relevantní části trestního zákona, zákona o přestupcích a občanského zákoníku.

Druhý díl, týkající se zvláštní části práva životního prostředí, přináší základní právní předpisy týkající se jak jednotlivých složek životního prostředí a ekosystémů, tak i nejzávažnějších zdrojů jejich ohrožování. V první části druhého dílu se tedy čtenář seznámí se

zákony o ovzduší, o vodách, o ochraně zemědělského půdního fondu, o lesích či o ochraně přírody a krajiny. V druhé části pak jsou zařazeny zákony o odpadech, o obalech, o chemických látkách a přípravcích, o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícím záření či o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty.

Před jednotlivými zákony jsou obě publikace opatřeny krátkými úvodními komentáři, které by měly čtenářům usnadnit orientaci v rozsáhlé právní úpravě, kterou v současné době právo životního prostředí představuje, vysvětlit ve stručnosti vývoj jednotlivých právních úprav a předpisů a poukázat na vzájemné vztahy a vazby s transponovanými komunitárními předpisy, jakož i souvisejícími normami českého práva. Každý komentář je doplněn rovněž výčtem platných prováděcích právních předpisů. Vedle seznamu zkratk, použité a doporučené literatury autoři uvádějí i seznam odkazů na relevantní internetové stránky související s předmětem úpravy jednotlivých zákonů uvedených v obou publikacích.

Publikace Prameny práva životního prostředí 1. a 2. díl se snaží navázat na

komentovaný výběr právních předpisů „Zákony k ochraně životního prostředí“ autorů Jaroslava Drobníka a Milana Damohorského, který se dočkal celkem tří vydání (1995, 1997 a 1999) u nakladatelství C. H. Beck Praha.

V roce 2003 vyjde u nakladatelství IFEC, s.r.o. Praha ještě třetí díl Prameny práva životního prostředí – Zvláštní část II. Jeho obsahem budou krátké úvodní komentáře a texty zákonů o vodovodech a kanalizacích, lázeňský zákon, zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů, zákon o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, zákon o myslivosti, zákon o rybářství, zákon o ekologickém zemědělství, zákon o hnojivech, zákon o integrovaném záchranném systému, zákon o krizovém řízení, zákon o prevenci závažných havárií, či zákon o ochraně a využití nerostného bohatství.

Redakce



PŘEHLED NOVÉ LEGISLATIVY

Vyšlo v 09/2002 – 12/2002

Sbírka mezinárodních smluv

137/2002 Sb.m.s. – Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Změně Dohody o ochraně netopýrů v Evropě – částka 58

134/2002 Sb.m.s. – Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohodového protokolu k Evropské dohodě zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé stanovující opatření pro obchod s některými druhy ryb a výrobky z ryb – částka 57.

132/2002 Sb.m.s. – Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o včasném oznamování jaderné nehody – částka 57.

Sbírka zákonů

590/2002 Sb. – Vyhláška o technických požadavcích pro vodní díla – částka 199.

579/2002 Sb. – Zákon o státním rozpočtu České republiky na rok 2003 včetně přílohy č.1 - 11 – částka 197.

576/2002 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů – částka 197.

574/2002 Sb. – Zákon, o přijetí rámcového úvěru Českou republikou od Evropské investiční banky na financování odstraňování povodňových škod z roku 2002 – částka 197.

570/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 135/2001 Sb., o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci – částka 196.

556/2002 Sb. – Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2002 ve věci návrhu na zrušení obecně závazné vyhlášky obce Vír ze dne 6. 12. 2001 č. 04/2001 Sb., o místním poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů – částka 193.

554/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se stanoví vzor žádosti o vydání integrovaného povolení, rozsah a způsob jejího vyplnění – částka 192.

553/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se stanoví hodnoty zvláštních imisních limitů znečišťujících látek, ústřední regulační řád a způsob jeho provozování včetně seznamu stacionárních zdrojů podléhajících regulaci, zásady pro vypracování a provozování krajských a místních regulačních řádů a způsob a rozsah zpřístupňování informací o úrovni znečištění ovzduší veřejnosti – částka 192.

546/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 327/1998 Sb., kterou se stanoví charakteristika bonitovaných půdně ekologických jednotek a postup pro jejich vedení a aktualizaci – částka 190.

545/2002 Sb. – Vyhláška o postupu při provádění pozemkových úprav a náleži-

tostech návrhu pozemkových úprav – částka 190.

544/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 451/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění zákona č. 244/2000 Sb. – částka 190.

542/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 498/2000 Sb., o plánování a provádění hospodářských opatření pro krizové stavy – částka 188.

540/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku) – částka 187.

539/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 252/2001 Sb., o způsobu výkupu elektřiny z obnovitelných zdrojů a z kombinované výroby elektřiny a tepla – částka 186.

538/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění vyhlášky č. 139/1999 Sb. – částka 186.

533/2002 Sb. – Sdělení Ministerstva zdravotnictví o vydání osvědčení o přírodních léčivých zdrojích a zdrojích přírodních minerálních vod a o zrušení osvědčení přírodního léčivého zdroje – částka 183.

521/2002 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), a zákon č. 86/2002 Sb.,

o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší) – částka 179.

517/2002 Sb. – Zákon, kterým se provádějí některá opatření v soustavě ústředních orgánů státní správy a mění některé zákony – částka 179.

515/2002 Sb. – Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů – částka 179.

513/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se stanoví ochranná pásma zdroje přírodní minerální vody v Byňově a vymezují se konkrétní ochranná opatření (vyhláška o ochranných pásmech zdroje přírodní minerální vody v Byňově) – částka 178.

508/2002 Sb. – Nařízení vlády, kterým se vyhlašuje Chráněná krajinná oblast Český ráj – částka 175.

492/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 132/1998 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona – částka 172.

491/2002 Sb. – Vyhláška o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd – částka 171.

490/2002 Sb. – Sdělení Ministerstva pro místní rozvoj, kterým se vyhlašuje 1. změna závazné části územního plánu velkého územního celku Jeseníky – částka 170.

480/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bliž-

ších podmínkách provádění lovu – částka 166.

473/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 274/1998 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění vyhlášky č. 476/2000 Sb. – částka 164.

463/2002 Sb. – Vyhláška, kterou se stanoví seznam katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků, včetně Přílohy – částka 160.

♣♣

Zásady pokynů pro autory příspěvků do časopisu České právo životního prostředí:

I. Členění práce:

Rukopis článku musí obsahovat:

- 1) název příspěvku;
- 2) nezkrácené jméno a příjmení autora včetně titulů;
- 3) text příspěvku v rozsahu minimálně 4 normostran v češtině nebo slovenštině, popř. v angličtině, němčině, francouzštině, polštině, španělštině, italštině;
- 4) seznam literatury citované v textu;
- 5) na závěr název článku v překladu do angličtiny/němčiny a resumé v angličtině/němčině.

II. Rukopis:

Rukopis včetně obrazových příloh je nutno dodat:

- 1) v 1 exempláři, na papíru formátu A4, 30 řádek o 60 až 70 úhovech na řádku, řádkování jednoduché a dále
- 2) v 1 exempláři na disketě v editoru Word 6.0 nebo 7.0 nebo RTF (Rich Text Format) s jednou vytištěnou kopií (nebo lze zaslat e-mailem na adresu Společnosti: **CSPZP@seznam.cz**).

V rukopisu žádáme označit pasáže, jež by měly být tištěny kurzívou, tučně nebo podtrženě, u titulků žádáme uvést velikost písma, v případě, že půjde o odlišnou velikost, než u normálního textu. Dále žádáme uvést současné povolání autora, popř. e-mail či jiné spojení, písemný souhlas se zveřejněním těchto údajů v příslušném čísle časopisu a spojení pro zaslání korektur a autorského výtisku.

III. Obrazové přílohy:

Za obrazové přílohy se považují zejména tabulky, fotografie, obrázky. Obrazové přílohy zařadte za rukopis jednotlivě na zvláštních listech, s popisem umístění v rámci článku a vysvětlujícím textem k obrazovým přílohám včetně jeho případného překladu do angličtiny/němčiny.

IV. Citace literatury:

V seznamu použité literatury uvádějte jen v textu citované práce. Způsob citace používejte obvyklý ve vědecké práci.